

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Mezigenerační bydlení jako způsob dobrovolnictví

Bc. Johana Jehličková

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Johana Jehličková

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Mezigenerační bydlení jako způsob dobrovolnictví

Název anglicky

Intergenerational living as a way of volunteering

Cíle práce

Diplomová práce je zaměřena na mezigeneračního bydlení studentů vysokých škol a seniorů v domě s pečovatelskou službou, kde mohou studenti za zvýhodněných podmínek bydlet a recipročně formou dobrovolnictví zkvalitňovat volný čas seniorů. Práce reflektuje potenciál dobrovolnictví a zařazení této formy spolupráce do běžného chodu sociálních služeb. Cílem práce je popsat fungování mezigeneračního bydlení teoreticky i prakticky dle osobních zkušeností zúčastněných studentů, seniorů a vedení. Dále také zhodnotit přínosy mezigeneračního bydlení a porovnat jeho fungování mezi městskými částmi Prahy 3 a Prahy 6.

Metodika

Pro zpracování diplomové práce jsou použity metody sběru dat a informací. Zdrojem informací pro teoretickou část jsou odborné knihy a články, zákony a závěrečné práce vztahující se k této problematice a jejich analýza. Praktická část práce vychází z dat získaných pomocí kvalitativního výzkumu. Technikou sběru dat je polostrukturovaný rozhovor, který má předem danou strukturu, respondentovi umožňuje volnost v odpovědi a tazateli možnost reagovat na odpovědi tázaného.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

mezigenerační vztahy, generace, dobrovolnictví, senior, student, spolubydlení

Doporučené zdroje informací

ALLEN Laura. Intergenerational Living between College Students and Senior Housing Residents:

A Framework. Mahurin Honors College Capstone Experience/Thesis Projects. 2017. Paper 680

ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, In Sbíрка zákonů ČR. 2006, částka 37, číslo 108

FRIČ, Pavol a Martin VÁVRA. Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus. Praha: Agnes, 2012. ISBN 978-80-903696-9-6.

HROZENSKÁ, M. – DVORÁČKOVÁ, D. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.

MALÍKOVÁ, Eva. Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Sylvie Kobzev Kotásková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 27. 2. 2023

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 2. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Mezigenerační bydlení jako způsob dobrovolnictví" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Sylvii Kobzev Kotáskové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce. Poděkování patří všem informátorům a respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a vyčerpávající odpovědi, především paní JUDr. Lucii Trnkové, ředitelce Pečovatelské služby Praha 6 a Bc. Ondřeji Syrovému, vedoucímu Centra studentských praxí Pečovatelské služby Praha 3, kteří mi byli vždy oporou. Poděkování patří i mé rodině, partnerovi a kolegům.

Mezigenerační bydlení jako způsob dobrovolnictví

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá mezigeneračními vztahy mezi generací mladých lidí, studentů vysokých škol, a generací seniorů, klientů pečovatelské služby v domech s pečovatelskou službou. V teoretické části práce jsou popisována témata demografického vývoje, stárnutí společnosti, proces stárnutí, sociální služby, dobrovolnictví a vztahy mezi generacemi. Se stárnutí společnosti souvisí přibývání seniorů, které je doprovázeno i nepochopením a mezigeneračními konflikty. Pro předcházení nepochopení a konfliktům je vhodné vytvářet mezigenerační prostor, jelikož současná mladá generace již nemá tak úzký vztah se seniory jako tomu bylo dříve. V mezigeneračních programech a aktivitách se generace mohou lépe poznat, porozumět životnímu stylu druhé generace a podpořit tak toleranci a poklidné soužití. Vlastní práce se zabývá fungováním mezigeneračního bydlení v domech s pečovatelskou službou v Praze 3 a Praze 6. Klienti pečovatelské služby a studenti vysokých škol bydlí v samostatných bytech a tráví spolu volný čas, pořádají společné aktivity, navštěvují se, pomáhají si. To vše může přispět k mezigeneračnímu sblížení, porozumění životnímu stylu i potřebám, které má každá generace jiné. Studenti zapojení do mezigeneračního bydlení v domech s pečovatelskou službou získávají nejen finančně zajímavé bydlení, ale i zkušenosti, které využijí v každodenním rodinném i profesním životě.

Klíčová slova: mezigenerační vztahy, senioři, studenti, dobrovolnictví, generace, bydlení, pečovatelská služba, aktivizace, porozumění, spolubydlení, sblížení

Intergenerational living as a way of volunteering

Abstract

The diploma thesis deals with intergenerational relations between the generation of young people (university students) and the generation of seniors (clients of care services) in houses with care services. The theoretical part of the work describes topics about demographic development, aging of society, aging process, social services, volunteering and relations between generations. The aging of society is associated with an increase in the number of seniors, which is also accompanied by misunderstanding and intergenerational conflicts. To prevent misunderstandings and conflicts, it is advisable to create an intergenerational space, as the current young generation no longer has such a close relationship with the elderly as before. In intergenerational programs and activities the members of different generations can get to know each other better, understand the lifestyle of the other generation and thus promote tolerance and peaceful coexistence. The thesis deals with the functioning of intergenerational living in houses with care services in Prague 3 and Prague 6. Clients of the care service and university students live in separate apartments and spend their free time together, organize joint activities, visit each other, and help each other. All this can contribute to intergenerational rapprochement, understanding of the lifestyle and needs that each generation has. Students involved in intergenerational living in nursing houses not only benefit from financially convenient housing, but they also gain experience that they will use in their everyday family and professional life.

Keywords: intergenerational relations, seniors, students, volunteering, generation, housing, care service, activation, understanding, cohousing, rapprochement

Obsah

1	Úvod	13
2	Cíl práce a metodika	14
2.1	Cíl práce	14
2.2	Metodika	15
3	Teoretická východiska	19
3.1	Demografický vývoj	19
3.2	Stárnutí	21
3.2.1	Ageismus	24
3.2.2	Gerontologie	27
3.3	Sociální služby pro seniory	28
3.3.1	Zákon o sociálních službách	30
3.3.2	Zřizovatelé a poskytovatelé sociálních služeb	34
3.3.3	Financování sociálních služeb	36
3.3.3.1	Financování pobytových sociálních služeb	37
3.3.3.2	Financování terénních a ambulantních sociálních služeb	37
3.4	Vztahy mezi generacemi	38
3.4.1	Generace	38
3.4.2	Mladá generace	39
3.4.3	Mezigenerační vztahy, solidarita, konflikty	40
3.4.4	Mezigenerační aktivity	42
3.5	Dobrovolnictví	45
3.5.1	Zákon o dobrovolnické službě	49
3.5.2	Financování dobrovolnictví	50
3.5.3	Dobrovolnictví v České republice	51
3.5.4	Ekonomický význam dobrovolnictví	52
3.5.5	Dobrovolníci pro seniory	53
4	Vlastní práce	56
4.1	Pečovatelská služba Praha 3	56
4.1.1	Dům s pečovatelskou službou	57
4.1.2	Centrum studentských praxí	59
4.2	Pečovatelská služba Prahy 6	60
4.2.1	Dům s pečovatelskou službou	61
4.2.2	Pomoc uprchlíkům před ruskou invazí na Ukrajinu	62
4.3	Mezigenerační bydlení v domech s pečovatelskou službou	63
4.3.1	Mezigenerační bydlení v Praze 3	63

4.3.2	Mezigenerační bydlení v Praze 6.....	65
4.4	Rozhovory se zástupci městských částí a pečovatelské služby	67
4.4.1	Rozhovory se zástupci z Prahy 3	67
4.4.2	Rozhovory se zástupci z Prahy 6.....	75
4.5	Dotazníkové šetření.....	80
4.5.1	Klienti PSP3.....	80
4.5.2	Klienti PSP6.....	87
4.6	Rozhovory s klienty	93
4.6.1	Klienti PSP3.....	93
4.6.2	Klienti PSP6.....	98
4.7	Rozhovory s dobrovolníky	103
4.7.1	Dobrovolníci PSP3	103
4.7.2	Dobrovolníci PSP6	115
5	Výsledky výzkumu.....	126
5.1	Rozhovory se zástupci Prahy 3 a Prahy 6	126
5.2	Dotazníkové šetření.....	128
5.3	Rozhovory s klienty	131
5.4	Rozhovory s dobrovolníky	132
6	Závěr	136
7	Seznam použitých zdrojů	138
7.1	Literatura	138
7.2	Internetové zdroje	140
	Přílohy.....	143

Seznam zkratk

ČVUT – České vysoké učení technické

DPS – dům s pečovatelskou službou

FPH – Fakulta podnikohospodářská

FSV – Fakulta sociálních věd

FTVS – Fakulta tělovýchovy a sportu

LF – Lékařská fakulta

MČ – městská část

PedF – Pedagogická fakulta

PSP3 – Pečovatelská služba Praha 3

PSP6 – Pečovatelská služba Prahy 6

UK – Univerzita Karlova
VOŠ – vyšší odborná škola
VŠ – vysoká škola
VŠE – Vysoká škola ekonomická

Seznam tabulek

Tabulka 1 Informátoři zástupci z Prahy 3	67
Tabulka 2 Informátoři zástupci z Prahy 6	75
Tabulka 3 Informátoři klienti PSP3.....	93
Tabulka 4 Informátoři klienti PSP6.....	99
Tabulka 5 Informátoři dobrovolníci PSP3	103
Tabulka 6 Informátoři dobrovolníci PSP6	116

Seznam grafů

Graf 1 Střední délka života při narození v zemích EU27 v roce 2011	20
Graf 2 Naděje dožití při narození podle pohlaví ve Středočeském kraji a ČR v letech 2001-2021	21
Graf 3 Využívání pomoci od studentů	81
Graf 4 Využívaná pomoc	81
Graf 5 Spokojenost s mezigeneračním bydlením	82
Graf 6 Účast na aktivitách	83
Graf 7 Využívané aktivity	84
Graf 8 Pravidelné procházky	85
Graf 9 Kontaktování studentů	86
Graf 10 Využívání pomoci od studentů	87
Graf 11 Využívaná pomoc	88

Graf 12 Spokojenost s mezigeneračním bydlením	89
Graf 13 Účast na aktivitách	89
Graf 14 Využívané aktivity	90
Graf 15 Pravidelné procházky	91
Graf 16 Kontaktování studentů.....	92

Seznam příloh

Příloha 1 Otázky pro vedení	143
Příloha 2 Otázky dotazníků	144
Příloha 3 Otázky pro klienty pečovatelské služby.....	144
Příloha 4 Otázky pro dobrovolníky	145
Příloha 5 Výzva Městské části Praha 6	146
Příloha 6 Výlet klientů s dobrovolníky PSP3	147
Příloha 7 Výlet klientů s dobrovolníky PSP3	147
Příloha 8 Vánoční pečení s dobrovolnicí Barborou a panem Syrovým	148
Příloha 9 Dobrovolník Van v Klubu seniorů DPS Krásova	148
Příloha 10 Klientky a dobrovolník Zdeněk v zimní zahradě DPS Šlejnická.....	149
Příloha 11 Hraní šipek v DPS Liboc	149

1 Úvod

V současných demografických trendech se postupně projevuje stárnutí populace a s tím spojený nárůst potřeby péče o seniory. Zároveň však dochází k osamocení lidí, což negativně ovlivňuje jejich zdraví i životní spokojenost. Jedním z možných řešení tohoto problému je propojení generací. Mezigenerační vztahy jsou důležitou součástí našeho života, neboť vztahy mezi různými věkovými skupinami jsou klíčové pro udržení společenské stability a pro přenos hodnot a zkušeností mezi generacemi. Tyto vztahy mohou být velmi různorodé. Zvláště důležité jsou pro starší osoby, které mohou mít méně přátel a mohou se cítit izolovaně. Vztahy s mladšími lidmi mohou starší osobě poskytnout smysluplnou interakci a podpořit jejich duševní a fyzické zdraví. Stejně tak mohou mladší lidé získat mnoho cenných zkušeností od starších generací, což jim může pomoci v jejich osobním a profesním životě. Tato práce se věnuje mezigeneračním vztahům studentů vysokých škol a seniorům v domech s pečovatelskou službou ve věkovém rozmezí 74 až 93 let. Dobrovolná práce je činnost, která je vykonávána bez očekávání finanční odměny a přináší řadu pozitivních efektů pro společnost a dobrovolníky samotné, její přínos ale není zahrnut do výpočtu hrubého domácího produktu, což je ukazatel ekonomické výkonnosti státu, který zahrnuje pouze placenou práci a zisky firem. I přesto je však důležité si uvědomit, že dobrovolnická práce může mít významný vliv na kvalitu života lidí a celkovou spokojenost s životem v dané společnosti. Může přispět k rozvoji sociálních vazeb, zlepšení zdraví a psychické pohody a podpoře rozmanitosti a inkluzi.

Diplomová práce se zabývá mezigeneračním bydlením vysokoškolských studentů v domech s pečovatelskou službou v Praze 3 a Praze 6. Studenti zapojení do mezigeneračního bydlení mají k dispozici byt za stejných podmínek jako senioři. Za výhodné bydlení studenti seniorům zpřijemňují volný čas. Studenti mají podepsanou nájemní smlouvu a dobrovolnickou smlouvu s pečovatelskou službou. Jedná se tedy o samostatné bydlení a dobrovolnictví. Tento koncept je přínosný nejen pro obě skupiny, ale také pro celou společnost. Diplomová práce se zaměřuje na výzkum možností implementace mezigeneračního bydlení studentů v domech s pečovatelskou službou a jeho propojení s dobrovolnictvím. Práce analyzuje přispívání dobrovolnické činnosti studentů ke zkvalitnění života seniorů a jakým způsobem by se tato spolupráce dala organizovat a koordinovat.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Diplomová práce se zabývá mezigeneračním bydlením studentů vysokých škol a seniorů v domě s pečovatelskou službou, kde mohou studenti za výhodných podmínek bydlet a recipročně formou dobrovolnictví zkvalitňovat volný čas seniorů. Jedná se o spolupráci navázanou s Pečovatelskou službou Praha 3, která se stala vzorem i pro Pečovatelskou službu Prahy 6. K březnu 2023 mezigenerační bydlení studentů v domech s pečovatelskou službou funguje pouze ve zmíněných městských částech. Práce reflektuje potenciál dobrovolnictví a zařazení této formy spolupráce do běžného chodu sociálních služeb. Jedním z témat výzkumu je důvod fungování mezigeneračního bydlení a důvod zapojení se ze strany studentů. Dále problémy spojené se začátky fungování mezigeneračního bydlení a osobní přínosy pro dobrovolníky a seniory. Cílem práce je popsat fungování mezigeneračního bydlení teoreticky i prakticky dle osobních zkušeností zúčastněných studentů, seniorů a vedení. Dále také zhodnotit přínosy mezigeneračního bydlení a porovnat jeho fungování mezi městskými částmi Prahy 3 a Prahy 6.

Hlavní výzkumnou otázkou je:

Ovlivňuje mezigenerační bydlení studentů a seniorů v domě s pečovatelskou službou sociální interakce a kvalitu života obou skupin?

Hlavní výzkumná otázka je doplněná podotázkami:

1. Jaké jsou přínosy a rizika mezigeneračního bydlení pro studenty a seniory v domě s pečovatelskou službou?
2. Jak je náročné implementovat mezigenerační bydlení v domech s pečovatelskou službou?
3. Jaký potenciál má mezigenerační bydlení studentů v domech s pečovatelskou službou? Je možné zvyšovat kapacity pro studenty a rozšiřovat ho dále i do jiných městských částí či regionů Česka?

4. Budou mít senioři, kteří bydlí s mladými lidmi v domě s pečovatelskou službou, pocit, že jsou stále aktivní a zapojení do společnosti, což může mít pozitivní vliv na jejich celkové zdraví?
5. Studenti a senioři, kteří bydlí společně v domě s pečovatelskou službou a využívají vzájemné spolupráce, budou mít lepší sociální interakce a vyšší pocit spokojenosti s kvalitou života?
6. Budou mít studenti, kteří bydlí se seniory v domě s pečovatelskou službou, lepší vhléd do péče o seniory?

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena na teoretická východiska a vlastní práci. Teoretická východiska byla zpracována z knižních zdrojů, internetových zdrojů, odborných článků a zákonů vztahujících se k této problematice. Zdroje byly voleny co možno nejaktuálnější, zahraniční i domácí. Pro vyhledávání odborných článků a literatury byly využity odborné databáze. Pro vyhledávání v databázích byly voleny klíčová slova. Pro teoretickou část byly nejdříve stanoveny stěžejní body vztahující se k demografickému vývoji společnosti, stárnutí populace a procesu stárnutí, mezigeneračním vztahům, sociálním službám a dobrovolnictví. Dle předem stanovené osnovy byly vybírány konkrétní díla, kapitoly, články. Osnova teoretické práce, stěžejní okruhy, byly rozváděny do podkapitol pro snazší orientaci v celé práci.

Vlastní práce je zpracována jak kvantitativním, tak i kvalitativním typem výzkumu. Pro sběr dat byla využita technika dotazníkového šetření a polostrukturovaných rozhovorů. Kombinace obou metod byla zvolena pro oslovení všech klientů pečovatelské služby v domech s pečovatelskou službou a následné popsání osobních zkušeností informátorů.

Pro kvantitativní výzkum byla zvolena technika dotazníkového šetření, která umožnilo získat informace od širší skupiny klientů pečovatelské služby. Vzhledem k cílové skupině respondentů bylo dotazníkové šetření prováděno papírovou formou. Dotazníky byly vytištěny pro všechny klienty pečovatelské služby bydlící v domech s pečovatelskou službou. Respondenti obdrželi dotazníky v papírových obálkách, do kterých mohli vyplněný dotazník vložit a zalepit. Dotazníkové šetření bylo zcela anonymní. Někteří klienti obdrželi dotazníky do svých schránek a některým byl doručen

pečovatelkou až do bytu. Způsob doručení byl uzpůsoben možnostem, schopnostem a zdravotnímu stavu respondentů. Dotazníkové šetření probíhalo zvláště u klientů Pečovatelské služby Praha 3 a zvláště u klientů Pečovatelské služby Prahy 6. Klienti pečovatelské služby, kteří vyplnili dotazník jsou nazýváni respondenti. Dotazníkové šetření probíhalo se souhlasem pečovatelské služby. Pro stanovení otázek dotazníku byla využita konzultace s JUDr. Lucií Trnkovou, ředitelkou Pečovatelské služby Prahy 6 a Bc. Ondřejem Syrovým, vedoucím Centra studentských praxí Pečovatelské služby Praha 3 a následně byly otázky konzultovány i s dobrovolníky, kteří jsou do mezigeneračního bydlení osobně zapojeni. Pro dotazníkové šetření byly stanoveny následující hypotézy:

1. Senioři jsou s mezigeneračním bydlením studentů v DPS spokojeni.
2. Senioři využívají dobrovolníky pro individuální pomoc i v rámci skupinových akcí.
3. Senioři preferují organizované aktivity před setkáváním a povídáním si.

V dotazníku bylo stanoveno 10 otázek s uzavřenými i otevřenými odpověďmi, u kterých mohli respondenti vyjádřit podrobněji svůj názor. Dotazníky byly pro všechny respondenty stejné a neobsahovaly identifikační otázky o věku či pohlaví, jelikož pro výzkum nejsou stěžejní. Nejdříve probíhalo dotazníkové šetření v Praze 6 během srpna 2022 a následně v Praze 3 během listopadu 2022. Pro dotazníkové šetření bylo rozdáno celkem 181 dotazníků a vyplněných bylo vráceno 99. Celková návratnost dotazníků je 55 %. Dotazníkové šetření probíhalo 3 týdny, aby měli respondenti dostatek času pro vyplnění dotazníků. V průběhu dotazníkového šetření byly požádány pečovatelky o připomenutí probíhajícího dotazníkového šetření mezi respondenty. Nízká návratnost je ovlivněna ochotou seniorů vyplňovat dotazníky, případně neporozumění dotazníku či jiné individuální překážky. V dotazníku jsou dobrovolníci nazýváni studenty, pro lepší porozumění seniorům. Vyplněné dotazníky byly shromažďovány u vedoucích v domech s pečovatelskou službou a následně autorkou vyhodnoceny textově i graficky.

Hlavní metodikou využívanou v diplomové práci je kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum je nazýván pružným typem výzkumu, jelikož výzkumníci umožňuje v průběhu výzkumu reagovat na zjišťovaná data, a tak může reagovat i na předem stanovené výzkumné otázky a uzpůsobit je vývoji výzkumu. V průběhu kvalitativního výzkumu

je využívána jak indukce, tak i dedukce, která se odvíjí od analýzy získaných informací. Pro kvalitativní výzkum je typická terénní práce, tedy provádění výzkumu v přirozeném prostředí, což umožňuje výzkumníkovi získat vhled do zkoumané problematiky včetně detailního popisu místa výzkumu a podrobných rozhovorů.¹

Konkrétně byla pro sběr dat využita technika polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory měly předem stanovené otázky, které bylo možné rozvést a reagovat na vývoj daného rozhovoru. Rozhovory poskytli vedoucí z pečovatelských služeb, zástupci městských částí, klienti pečovatelské služby i dobrovolníci zapojení do mezigeneračního bydlení. Celkem bylo provedeno 20 rozhovorů. Jedinci, kteří poskytli rozhovor jsou nazýváni informátoři. Volnost v odpovědích i vývoj rozhovoru byl důležitý pro možnost informátorů vyjádřit se k různým tématům a možnosti rozhovor dále rozvinout. Autorka oslovovala informátory postupně. Pro první rozhovor byl osloven autor myšlenky mezigeneračního bydlení v domech s pečovatelskou službou v Česku. Postupně proběhlo oslovení dalších zástupců městské části a pečovatelské služby z Prahy 3 a vyjednávání osobních schůzek. Dále byli osloveni zástupci pečovatelské služby a městské části z Prahy 6. V průběhu výzkumu byla neplánovaně využita metoda sněhové koule, která spočívá v přibývání informátorů na základě oslovení předem stanovených informátorů.² Tato metoda byla využita především při oslovování zástupců z Prahy 3, kdy byla autorka pro získání informací odkazována na další informátory. Všichni informátoři souhlasili s nahráváním rozhovorů a uvedením jmen. Rozhovory tedy nebylo nutné anonymizovat či zaměňovat jména informátorů. Všem informátorům byla poskytnuta možnost vyjádřit se k přepsaným rozhovorům, které jsou uvedené v části vlastní práce. Přípomínky informátorů byly reflektovány a zpracovány.

¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2, s. 50-51.

² ŘEHÁK, Jan. *Výběr metodou sněhové koule*. Sociologická encyklopedie: Sociologický ústav Akademie Věd ČR [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z:

https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_metodou_sn%C4%9Bhov%C3%A9_koule

Pro oslovení informátorů z řad zástupců pečovatelských služeb a městských částí byla využita emailová komunikace a následně domluvena osobní schůzka. Osobní schůzky probíhaly individuálně až na skupinové setkání se zástupci z Prahy 6. Rozhovory probíhaly v kancelářích informátorů. Jeden z informátorů zvolil pro osobní setkání restauraci. Rozhovory se zástupci pečovatelských služeb a městských částí trvaly 45 až 70 minut. Informátoři z řad dobrovolníků byli osloveni telefonicky, zprávou přes platformu Whatsapp, případně přes sociální síť Facebook Messenger. Následně byly domluveny individuální osobní schůzky. Schůzky probíhaly ve společných prostorách domů či v kavárně. Rozhovory s informátory z řad dobrovolníků trvaly 30 až 60 minut. Pouze jeden informátor z řad dobrovolníků požádal o setkání online na platformě Google Meets. V průběhu rozhovorů byli informátoři požádáni o oslovení informátorů z řad klientů pečovatelských služeb a zvážení jejich kognitivních schopností pro rozhovor. Klienti byli nejdříve osloveni dobrovolníky, které osobně znají a mají k nim důvěru. Byl jim sdělen důvod a záměr rozhovoru. Po souhlasu klientů autorka obdržela telefonní kontakty informátorů z řad klientů a po telefonické domluvě proběhlo osobní individuální setkání. Setkání s informátory probíhalo přímo v jejich bytech či ve společných prostorách domů. Rozhovory s informátory z řad klientů trvaly zhruba 30 minut.

Rozhovory jsou v práci rozděleny do skupin zástupců, klientů a dobrovolníků. Vždy je uvedena tabulka informátorů. Dále je dodržováno i pořadí městských částí a v každé městské části i působení klientů a dobrovolníku dle domu s pečovatelskou službou. V průběhu práce mohou být dobrovolníci nazýváni studenty a klienti seniory.

3 Teoretická východiska

3.1 Demografický vývoj

Vědecký obor demografie se zabývá reprodukcí populace. Jedním z diskutovaných témat tohoto století je stárnutí populace. Tento problém se zvětšuje, jelikož populace stárne dle statistických prognóz rychleji, a netýká se pouze České republiky ale celého světa, především vyspělých států. Celosvětová populace se mění, vyvíjí a také stárne. Stárnutí populace je zapříčiněno poklesem porodnosti a zvyšujícím se podílem seniorů, což umocňuje zvyšující se střední délka života neboli naděje dožití. Tento demografický vývoj se dotýká téměř každého jedince a zasahuje do sociální politiky. Z ekonomického pohledu se jedná především o nižší počet osob, ze kterých se stávají ekonomicky aktivní jedinci a vyšší počet osob, které z ekonomického trhu odcházejí a stávají se naopak ekonomicky závislými se specifickými potřebami pro bydlení a zdravotní péči.

Demografický vývoj ovlivňují tři základní procesy: rozmnožování, vymírání a stěhování neboli migrace. Porodnost (*natalita*) je ovlivňována plodivostí (*fekundita*) a plodností (*fertilita*). Plodivost označuje schopnost ženy a muže zplodit dítě a plodnost označuje počet potomků připadající na jednu ženu. Porodnost je zjišťována za pomoci hlášení, která podávají zdravotní střediska obecní matrice a ta poskytuje data Českému statistickému úřadu. Porodnost (hrubá míra porodnosti) se uvádí v promile, tedy počet narozených dětí na 1000 obyvatel za dané období.³ Porodnost klesá, a tak dynamiku demografického vývoje bude určovat umírání seniorů. Úmrtnost (*mortalita*) je druhým nejvýznamnějším ukazatelem demografického vývoje. Úmrtnost (hrubá míra úmrtnosti) se uvádí v promile, tedy počet zemřelých obyvatel na 1000 obyvatel za dané období.⁴

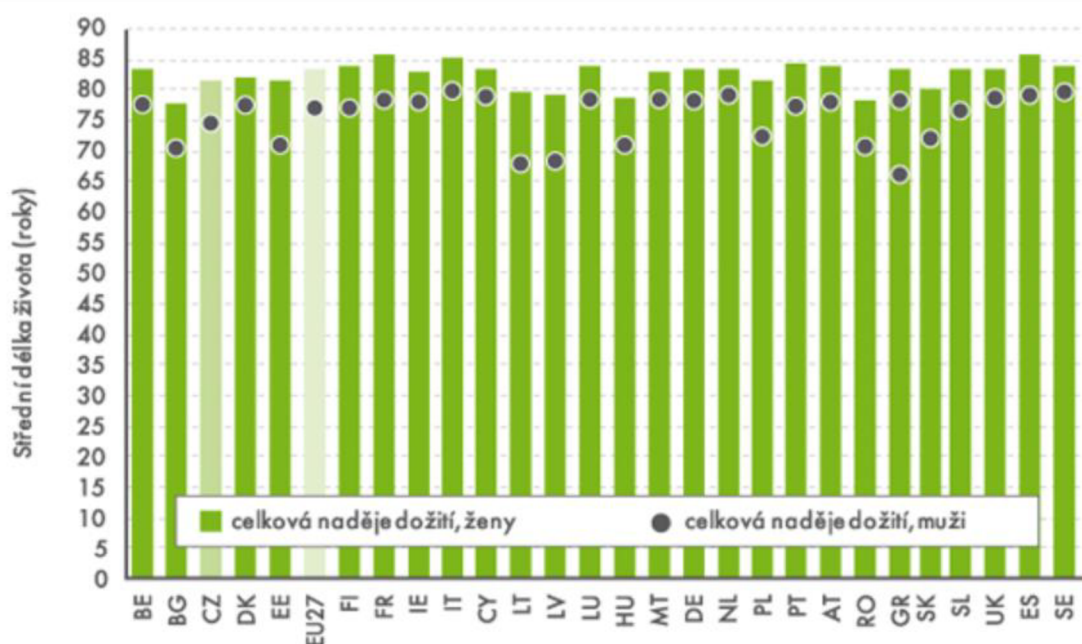
Střední délka života je termín, který určuje pravděpodobnou či očekávanou dobu dožití a informuje nás kolik let se s vysokou pravděpodobností dožije právě narozené dítě.

³ KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9. s. 27.

⁴ Tamtéž, s. 21.

Například žena narozena v roce 2011 se dožije 80,7 let a doba prožitá ve zdraví činí 63,6 roku. Pro muže narozené v roce 2011 je naděje na dožití 74,7 let, z toho 62,2 roku ve zdraví, což představuje 83 % z celkové délky života.⁵ Pro ženu z Prahy narozenou v roce 2020-2021 je naděje na dožití 82,4 let, pro muže pak 77,1 let.⁶

Graf 1 Střední délka života při narození v zemích EU27 v roce 2011⁷

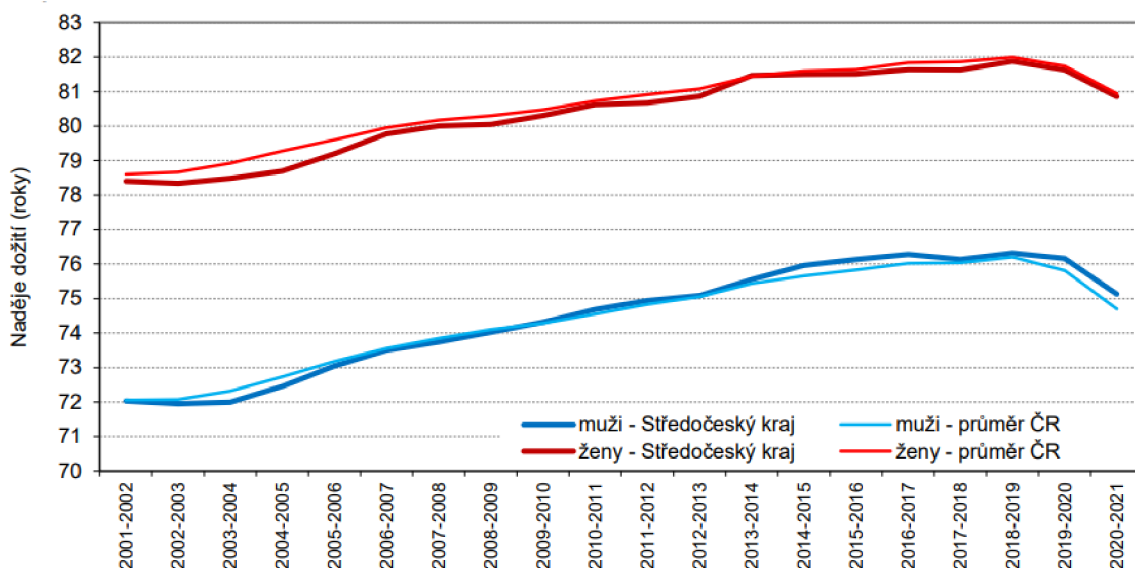

⁵ KAČEROVÁ, Eva. *Žijeme déle a zdravěji*. In: Český statistický úřad: oddělení demografické statistiky [online]. 20.12.2014 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/6b004993a7>

⁶ HÁJEK, Pavel. *Naděje dožití ve Středočeském kraji v roce 2021*. In: Český statistický úřad [online]. 1. 06. 2022 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11240/186641643/Nadeje_dozeni_2021.pdf/b8c0fe0e-9fc9-4542-8e5e-7047d3c226a3?version=1.1

⁷ KAČEROVÁ, Eva. *Žijeme déle a zdravěji*. In: Český statistický úřad: oddělení demografické statistiky [online]. 20.12.2014 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/6b004993a7>

Graf 2 Naděje dožití při narození podle pohlaví ve Středočeském kraji a ČR v letech 2001-2021⁸

3.2 Stárnutí

Stárnutí je celoživotní nezvratný proces, na který je v pozdějším věku nazíráno spíše negativně a je doprovázeno různými obavami, které se týkají především udržení kvality života, soběstačnosti, důstojnosti a respektu.⁹

Stárnutí bývá nazíráno negativně společností, jelikož starý člověk se stává ekonomicky závislým. Převládá názor, že starý člověk již nemá jak obohatit společnost, nemá co nového nabídnout, kam se vyvíjet a pouze chátrá jak fyzicky tak psychicky. V současné společnosti, a také především v médiích, jsou upřednostňováni mladí, svěží,

⁸ HÁJEK, Pavel. *Naděje dožití ve Středočeském kraji v roce 2021*. In: Český statistický úřad [online]. 1. 06. 2022 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11240/186641643/Nadeje_doziti_2021.pdf/b8c0fe0e-9fc9-4542-8e5e-7047d3c226a3?version=1.1

⁹ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 14.

dobře vypadající lidé. Společnost se stárnutí bojí, snaží se ho zastavit, zpomalit.¹⁰ Strach ze stárnutí se může projevit až *gerontofobií*, která zahrnuje strach ze stárnutí, stáří, starých lidí.¹¹ Tento trend přetrvává již od 19. století a stáří se stává jakousi přítěží. V dnešní době se za starou osobu považuje již padesátiletý člověk.¹²

Naopak v tradičních kulturách byl pohled na stárnutí odlišný. Růst věku byl přímo úměrný růstu autority, postavení ve společnosti. Hlavní rozhodovací slovo patřilo právě starším, sečtělým jedincům. A právě vysoký věk, autorita, sečtěllost, společenské postavení bylo v tradiční kultuře nejvíce oceňováno. Časem se tento názor změnil a v průmyslové společnosti je na stárnoucí obyvatelstvo nahlíženo opačně, bez respektu a jejich autorita klesá.¹³

Pacovský¹⁴ rozlišuje stárnutí na fyziologické a patologické. *Fyziologické stárnutí* probíhá přirozeně od oplození až po zánik a je součástí každého života. Druhým typem stárnutí je *stárnutí patologické*, které se projevuje například předčasným stárnutím, kdy funkční věk neodpovídá kalendářnímu a může být doprovázeno sníženou soběstačností.

Pro stárnoucí osoby je charakteristický například úbytek sil, schopností, výkonosti. Zvyšuje se naopak potřeba odpočinku, přípravy, pomoci, koncentrace pro vykonávání různých činností bez ohledu na jejich náročnost. Zvyšuje se i potřeba lásky, bezpečí,

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0. s. 443.

¹¹ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 34.

¹² HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0. s. 5.

¹³ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-720-3124-4. s. 57.

¹⁴ PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-8076-8. s. 30. In JAROŠOVÁ, Darja. *Péče o seniory*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 80-736-8110-2. s. 8.

pevných citových vazeb, jelikož se s věkem mění i žebříček životních hodnot, psychika a emoční projevy.¹⁵

Výsledkem stárnutí je stáří, oba termíny mají nespočet definic. Stáří je přirozené období života, které se dotýká všech životních fází od dětství, mládí až po zralost a způsobuje přirozený celoživotní proces změn, které se s přibývajícím věkem stávají zřetelnějšími.¹⁶ Se stářím přicházejí i různé změny, které mohou být tělesné, psychické či sociální. Mezi *tělesné změny* můžeme řadit například změnu vzhledu, úbytek svalové hmoty, či změny spojené s činností smyslů. *Psychické změny* souvisí se ztrátou paměti, emoční nestabilitou, či sníženou sebedůvěrou. *Sociální změny* zahrnují odchod do penze, finanční obtíže, změnu životního stylu a osamělost.¹⁷

Stárnutí je ovlivněno několika aspekty, které ovlivňují průběh stárnutí a stáří a také to, jak se s ním jedinec vyrovná. Aspekty se rozlišují na biologické, sociální a psychologické, případně psychosociální. *Biologické aspekty stárnutí* znamenají průběh typických tělesných změn v organismu, které probíhají odlišnou rychlostí a mírou a jsou doprovázeny různými nemocemi. Jako příklad lze uvést obecně atrofii, která postihuje veškeré orgány a tkáně. Tělesné změny bývají vnímány jedincem negativně a jsou doprovázeny psychickými změnami, což již můžeme definovat jako *psychické aspekty stárnutí*. Mezi nejdiskutovanější patří *sociální aspekty*, které stárnoucího jedince ovlivňují ve společenském postavení. Můžeme je rozlišovat na nepříznivé a pozitivní. Mezi hlavní *nepříznivé sociální aspekty* patří odchod do penze, který se pojí se změnou ve společenském postavení a často i se změnou finanční situace, také s osamělostí a sociální izolací. Změna na status důchodce je brána jako negativní, degradující. Odchod do penze lze nahlížet i pozitivně, jelikož jedinec má více času na své osobní zájmy

¹⁵ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 17.

¹⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9. s. 58.

¹⁷ VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2170-5. s. 12.

a rodinu. Mezi *pozitivní sociální aspekty* lze zahrnout právě dobré rodinné zázemí, ekonomickou gramotnost (finanční příprava na stáří), dostatek volnočasových aktivit.¹⁸ E. H. Erikson uvádí teorii psychosociálního vývoje stárnutí, která klade důraz na dosažení integrity v pojetí vlastního života. Pro dosažení integrity jsou nezbytné základní podmínky jako pravdivost, smíření a kontinuita. Princip dosažení integrity spočívá v přijetí smyslu svého života, stáří, životní omyly a chyby, nedosažené cíle a nesplněná přání. Zdůrazňuje i schopnost sebezpřijetí, odpouštět si, neodsuzovat se. Jen po splnění uvedených podmínek může člověk dosáhnout integrity a ta mu dává možnost svobodně, šťastně a důstojně dožít. Stařecká moudrost je vnímána spíše jako životní nadhled. Dosažení integrity, smíření se svým životem i přes nedostatky a ocenění osobních úspěchů snižuje strach ze smrti.¹⁹

Stárnutí společnosti může být zapříčiněno růstem kvalifikace a vzdělanosti společnosti, urbanizací, změnou životního stylu a přístupu k výchově dětí.²⁰ Zkvalitnění zdravotní péče a přístupu k hygieně také vede ke stárnutí populace. Medicínské pokroky prodlužují životy, snižují kojeneckou úmrtnost.²¹

3.2.1 Ageismus

V angličtině se pro stárnutí používá termín *ageing (age-věk, stáří)*, ale používá se i ve smyslu podceňování, odmítání či až diskriminace starých lidí, na které je nahlíženo jako na osoby s nižší hodnotou a kompetencí. V současné společnosti může mít i význam odporu, averze ke starým lidem. Nutno říci že se jedná o silně zakořeněný předsudek a odsuzování všech starých lidí k méněcennosti, bez ohledu na značné rozdíly mezi

¹⁸ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 20.

¹⁹ Tamtéž, s. 19.

²⁰ PACOVSKÝ, Vladimír. *Geriatrická diagnostika*. Praha: Scientia Medica, 1994. *Medicína a praxe*. ISBN 80-855-2632-8.

²¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

jednotlivci. A to až do míry, kdy se jednotliví senioři sami identifikují se zesměšňujícími výroky.²²

Termín *ageismus* proslavil Robert Butler, americký psychiatr, který se stal prvním ředitelem National Institute on Ageing v USA a poukazoval na počínající diskriminaci na základě věku již na přelomu 60. a 70. let 20. století.²³

Definici ageismu uvádí Vidovičová²⁴ jako ideologii sdílející přesvědčení o kvalitativní nerovnosti v průběhu lidského života založené na systematické, symbolické i reálné stereotypizaci a diskriminaci jedinců a jejich skupin na základě jejich věku bez ohledu na stav jejich organismu.

Jde tedy o přímou *diskriminaci* osob na základě věku, která jedince omezuje v jejich právech. Existuje i forma nepřímé diskriminace, kdy je jedinec cíleně znevýhodněn díky neutrálnímu postupu.²⁵ S diskriminací souvisí i předsudečnost a stereotypizace, kdy se předsudek a stereotyp může významově překrývat. Tošnerová²⁶ využívá definic z encyklopedie Diderot, verze 2002, kde *předsudek* je nezhodnocený úsudek, který vychází ze stereotypů, je ovlivněn subjektivními faktory a dále ovlivňuje postoj druhých. *Stereotyp* je vzorec myšlení či chování, které se odehrává na základě představ. Stereotyp může být dle vztahu autostereotypem, který je vlastní jednotlivci či skupině anebo naopak heterostereotyp, kterým je nahlíženo na někoho jiného. Stereotypy mohou být také individuální či sociální, a právě sociální stereotypy hrozí nebezpečím hodnotícího postoje

²² HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 9788072629008.

²³ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 32.

²⁴ VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6. s. 113.

²⁵ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0. s. 115.

²⁶ TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506-0. s. 6.

a těsné blízkosti s předsudky. Dále můžeme zmínit i pojem mýtus, který je nekriticky přijímanou, uctívanou až zbožňovanou představou. Haškovcová²⁷ uvádí přehled mýtů spojených se stářím. Jde o mýtus homogenity, ignorace, arterioskleróze, senilitě, falešných představ, zjednodušené demografie, neužitečného času. Pro představu mýtus homogenity pojednává o diverzitě seniorů. Seniorům nelze přisuzovat stejný vzhled, vlastnosti, potřeby. Mýtus ignorace hovoří o jakémsi nárokování mladých lidí k přehlížení seniorů, jelikož jsou ekonomickou zátěží společnosti, jejich názor je nepodstatný a nejsou rovnocenným partnerem k diskuzi, což je nejčastějším projevem ageismu.

Jako zdroje ageismu vedoucí k negativním stereotypům a mýtům v západních zemích lze uvést:

- Strach ze smrti spojený se strachem ze stárnutí, někdy až tabuizace smrti, ačkoliv smrt je přirozenou a nevyhnutelnou součástí života.
- Důraz na mládí a fyzickou krásu, který přetrvává ve společnosti a ovlivňuje nejen mladé v pohledu na seniory, ale určuje i vlastní pohled seniorů na sebe sama.
- Spojení produktivity a ekonomického potenciálu, tento pohled staví do stejné roviny děti a seniory jako neproduktivní jedince. Ovšem děti jsou vnímané jako ekonomická investice do společnosti, za to senioři již pouze jako ekonomická přítěž.
- Způsob zjišťování skutečného stavu společnosti vedoucí k ageismu. Poukazuje na nezáměr získávání dat, případně nevhodné získávání dat ohledně seniorů.²⁸

²⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9. s. 27-28. In MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 34-35.

²⁸ TRAXLER in TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. s. 12. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506-0.

Tošnerová²⁹ dále uvádí doporučení pro snížení ageismu ve společnosti: podpora seniora v rodině, samostatnosti, motivaci, pravdivé zviditelnění a vyvarovat se prezentaci stereotypů ve veřejném prostoru, využití různých organizací zaměřujících se na podporu seniorů a jejich aktivní účast ve společenském životě a zájmových činnostech. Malíková³⁰ klade důraz na globální změnu společnosti a morální uvědomění, které zahrnuje přijetí a zařazení stáří do běžného plnohodnotného života. Změna nazírání ageismu by měla nastat u jednotlivce a přípravou sebe sama na stáří, přijímat ho jako fakt.

Z pohledu evoluce se současná společnost ocitá v nestandardní situaci, jelikož značnou část populace tvoří jedinci neschopni reprodukce. Tento jev dává společnosti nový impuls, naučit se stárnout efektivněji, využít potenciál seniorů především pro finanční, sociální a duševní zdraví.³¹

3.2.2 Gerontologie

Věda zabývající se oblastí a problematikou stárnutí, stáří a seniorů se nazývá gerontologie a člení se na několik dalších oborů. Gerontologie experimentální zkoumá mechanismy biologického procesu stárnutí buněk, tkání, orgánů a s tím spojené biologické a psychologické stárnutí člověka. Gerontologie sociální se zabývá sociálními dopady stárnutí a stáří na člověka. Zabývá se sociálními a společenskými vlivy ovlivňujícím proces stárnutí a zjišťuje sociální potřeby seniorů. Jednou z hlavních činností je prevence a tvorba programů zdravého stárnutí a udržování praktické soběstačnosti.³² Sociální gerontologie řeší vztahy mezi starším člověkem a společností, jeho postavení

²⁹ TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506-0. s. 41-42.

³⁰ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 38.

³¹ SCHIRRMACHER, Frank. *Spiknutí metuzalémů: stáří má zelenou!* V Praze: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1496-2. s. 10-12.

³² MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 20.

ve společnosti a integraci, aktivity seniorů. Do sociální gerontologie spadá i systém sociální ochrany starších lidí, tedy zdravotní a sociální péče. Sociální gerontologie se zabývá celou seniorskou populací jak z pohledu demografického, tak i z pohledu zdravotního stavu.³³ Gerontologie klinická-geriatrie je lékařská disciplína soustředící se na medicínské aspekty stárnutí a stáří, především na nemoci a jejich zvláštnosti spojené s tímto obdobím a specifika léčby seniorů. Geriatrie vznikla na přelomu 19. a 20. století, jejím zakladatelem je Ignatz Leo Nascher. V České republice se geriatrie stala samostatným klinickým oborem v roce 1982 a zabývá se především interdisciplinárním přístupem k diagnostice, léčbě a rehabilitaci onemocnění ve stáří. Se zvyšujícím se počtem seniorů se rozšiřuje i potřeba geriatrických znalostí mezi různými lékařskými obory. Geriatrie tedy nenahrazuje jiné klinické obory, ale naopak je rozšiřuje o nezbytné znalosti, které napomáhají soběstačnosti nemocných seniorů.³⁴ Sociální geriatrie se oproti sociální gerontologii zabývá sociální problematikou jednotlivce. Z pohledu sociálního tedy nejde geriatrii a gerontologii oddělovat.³⁵ Gerontopsychologie se zabývá psychickými změnami způsobenými stářím. Gerontopedagogika se zabývá výchovou ke stáří a ve stáří, tedy podporou a pomocí uspokojování potřeb seniorů.³⁶

3.3 Sociální služby pro seniory

System sociální péče je často propojen se systémem zdravotní péče. Sociální péče je vyhledávána, pokud senior nestačí na své potřeby sám a ani rodina či někdo blízký nedokáže naplnit jeho nezbytné životní potřeby. Sociální služby jsou zpravidla

³³ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0. s. 7.

³⁴ WEBER, Pavel. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000. ISBN 80-701-3314-7. s. 12.

³⁵ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0. s. 8.

³⁶ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 21.

poskytované společensky znevýhodněným lidem a zajišťují pomoc při péči o osobu a chod domácnosti, zajištění stravování a ubytování, ošetřování, poskytnutí potřebných informací a další. Cílem je zkvalitnění jejich života a společenského začlenění, podpořit osobní rozvoj, případně zajištění soběstačnosti a s tím spojený návrat do domácího prostředí, obnovení či zachování životního stylu, prevence sociálních a zdravotních rizik. Pomoc je poskytována individuálně dle konkrétních potřeb klienta s důrazem na aktivizaci, samostatnost, motivaci ke zlepšení jejich sociální situace a sociální začlenění. To vše při zachování lidské důstojnosti, práv a svobod v zájmu klientů a dostatečné kvalitě.³⁷

Malíková uvádí přehled stěžejních zákonných norem v sociální oblasti a jejich stručnou charakteristiku a upozorňuje na další nezmíněné zákonné normy, které se pojí s realizací jednotlivých činností v sociální oblasti a poskytování sociálních služeb:

- *zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, poslední stav textu nabývá účinnosti od 1. 10. 2017, který popisuje obecnou část a oblasti významné pro poskytování sociálních služeb v pobytových zařízeních, poslání, druhy služeb, členění služeb dle místa výkonu, základní terminologii, stupně závislosti, přehled zařízení sociálních služeb a jejich základní činnosti a charakteristiku a v neposlední řadě význam zákona pro poskytování sociálních služeb seniorům.*³⁸
- *zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách, který vstoupil v platnost 1. 1. 2007, vyjma některých ustanovení, která nabyly platnost během roku 2006.*
- *zákon č. 206/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*

³⁷ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0. s. 60-61.

³⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách prochází novelizací pro zvýšení příspěvku na péči, poslední změna: 01.12.2022 (Zahájeno 1. čtení)

- *vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách*, která například vymezuje obsah základních činností u jednotlivých druhů sociálních služeb a jejich maximální výši úhrad a standardy kvality včetně jejich hodnocení. Dále definuje a upřesňuje zdravotní stav žadatele vylučující poskytování pobytové sociální služby, stanovuje náplň kvalifikačních kurzů pro pracovníky a zároveň navrhuje uznání akreditovaných kurzů a poukazuje na jejich možnou duplicitu a zbytečnou finanční nákladnost.
- *vyhláška č. 239/2009 Sb., kterou se mění vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů*, která obsahuje drobné úpravy předchozí vyhlášky.
- *Vyhláška č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků*
- *Listina základních práv a svobod – ústavní zákon č. 2/1993 Sb.*, která je součástí ústavního pořádku České republiky a obsahuje obecná ustanovení, základní lidská práva a svobody všech občanů, politická práva, práva etnických a národnostních menšin, hospodářská, kulturní a sociální práva, právo na soudní a jinou právní ochranu, společná ustanovení. Zahrnuje tedy ochranu práv všech občanů a všech skupin osob ČR a hájí práva všech věkových skupin.³⁹

3.3.1 **Zákon o sociálních službách**

Kapitola se stručně věnuje částem zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách vztahujících se k problematice řešené v této práci, především obecnou část a oblasti týkající se poskytování sociálních služeb v pobytovém zařízení. Významem zákona pro poskytování sociálních služeb seniorům je přesná specifikace jednotlivých sociálních

³⁹ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 38-45.

služeb a vymezuje podmínky jejich poskytování a související podmínky realizace. Služby jsou poskytovány osobám v nepříznivé životní situaci a ze zákona mají nárok je využívat.⁴⁰

V zákoně o sociálních službách je uvedena **základní terminologie**, která vymezuje pojmy poskytovatel sociální služby, uživatel sociální služby, nepříznivá sociální situace, zdravotní postižení, dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, sociální vyloučení a začlenění, přirozené sociální prostředí a příspěvek na péči. *Poskytovatelem sociální služby* může být právnická i fyzická osoba, která získala oprávnění k vykonávání sociálních služeb a registraci. Zákon nepovažuje za poskytovatele rodinné příslušníky a osoby blízké pečující v domácím prostředí. Klientem poskytovatele sociální služby je *uživatel sociální služby*, který se smluvně zavázal k využívání poskytovaných služeb. Smlouva obsahuje zabezpečené činnosti, které tento zákon charakterizuje a jejich rozsah a dobu poskytování. Dalším termínem je *nepříznivá sociální situace*, která může být zapříčiněna věkem, zdravotním stavem, krizovou situací, aj. Řešení této situace musí vést k podpoře sociálního začlenění a zamezit sociálnímu vyloučení. *Sociální začlenění* se zaměřuje pomocí sociálních služeb posilovat okolnosti umožňující jedinci využívat běžných společenských zdrojů pomocí jeho vlastních kompetencí, schopností a dovedností. Snaží se tak zamezit *sociálnímu vyloučení*, což je situace způsobená životními komplikacemi a překážkami, které jedinci neumožňují obvyklý způsob života ve společnosti. Se začleněním jedince souvisí i *přirozené sociální prostředí*, které je pro jedince vlastní a zákon ho vymezuje na prostředí rodiny a sociální vazby jedince, domácnost a sociální vztahy všech osob v domácnosti, vzdělávací prostředí, pracovní prostředí. *Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav* je určen dobou trvání alespoň jeden rok a omezením na duševních, fyzických a smyslových schopnostech, které ovlivňují soběstačnost a péči o vlastní osobu. *Zdravotní postižení* je tělesné, mentální, duševní, smyslové či kombinované a způsobuje závislost na pomoci druhé osoby. Zákon stanovuje částku, která je poskytována osobám s nepříznivým zdravotním stavem na pomoc od jiné osoby, jedná se o *příspěvek na péči* a jeho výše je ovlivněna zákonem stanoveným stupněm

⁴⁰ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 44.

závislosti na pomoci (1 – lehká až 4 – úplná) a věkem (1. kategorie pro děti do 18 let, 2. kategorie pro starší 18 let).⁴¹

Mezi **zařízení sociálních služeb** zákon řadí centra denních služeb, denní či týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, pro seniory, se zvláštním režimem, chráněné bydlení, azylové domy, sociální poradny, sociálně terapeutické dílny, zařízení následné péče a spoustu dalších. Zařízení mohou fungovat i kombinovaně, a tím vzniknou mezigenerační a integrační centra.⁴²

Základní činnosti při poskytování sociálních služeb jsou stanoveny zákonem a patří mezi ně pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, při osobní hygieně, poskytnutí stravy či pomoc jejího zajištění, poskytnutí ubytování, pomoc se zajištěním chodu domácnosti a mnoho dalších. Dle zákona se základní činnosti rozdělují do kategorií a určité kategorie jsou určití poskytovatelé služeb povinni zajišťovat a poskytovat. Tuto povinnost mají pobytová zařízení, tedy domovy pro seniory a se zvláštním režimem, a samozřejmě mohou poskytovat fakultativní služby nad rámec základních činností.⁴³

Posláním tohoto zákona je především *chránit práva a zájmy* lidí, klientů sociálních služeb, kteří si je nemohou prosazovat sami z důvodu omezení, které může souviset s věkem, zdravotním stavem, postižením či krizovou životní situací. *Vytváří právní rámec určující vztahy* pro nezbytné zabezpečení pomoci a podpory v nepříznivé sociální situaci. *Vymezuje práva a povinnosti* jak jednotlivců, tak obcí, krajů, státu a poskytovatelů sociálních služeb. *Stanovuje podmínky pro vykonávání sociálních služeb* sociálním pracovníkům ve společenských systémech.⁴⁴

⁴¹ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 39-40.

⁴² Tamtéž, s. 40.

⁴³ Tamtéž, s. 41.

⁴⁴ Tamtéž, s. 39.

Sociální služby se dle zákona dělí na **tři základní druhy**: sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. *Sociální poradenství* je nedílnou součástí všech sociálních služeb a člení se dále na základní a sociální. Základní sociální poradenství je povinně poskytované a odborně se zaměřuje na specifické potřeby jednotlivých sociálních skupin a zahrnuje i půjčování kompenzačních pomůcek. *Služby sociální péče* zabezpečují základní životní potřeby, pokud nemohou být zajištěny jinou osobou. Napomáhají se soběstačností jak fyzickou, tak psychickou v přirozeném sociálním prostředí včetně sociálního začlenění a pokud již stav nedovoluje setrvání v tomto prostředí, má jedinec právo na zajištění důstojného prostředí a také zacházení. Jedná se především o služby osobní asistence, pečovatelskou službu, odlehčovací služby, centra denních služeb, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem. *Služby sociální prevence* se snaží předcházet a zamezit sociálnímu vyloučení. Existuje celkem 17 druhů služeb sociální prevence např.: raná péče, krizová pomoc (i telefonická), tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, nízkoprahová denní centra, služby následné péče a další.⁴⁵

Sociální služby se dále dělí **dle místa poskytování** na terénní, ambulantní a pobytové. *Terénní sociální služby* jsou poskytovány v domácím prostředí za pomoci pečovatelské služby či osobní asistence. *Ambulantní sociální služby* jsou poskytovány ve specializovaném zařízení, kam jedinec dochází (poradny, denní stacionáře) *Pobytové sociální služby* jsou poskytovány v zařízeních, kde jedinec dlouhodobě pobývá (domov pro seniory či se zvláštním režimem, azylové domy, chráněné bydlení).⁴⁶

Pečovatelská služba je jednou z nejrozšířenějších terénních sociálních služeb, která je poskytována seniorům, osobám se zdravotním postižením a v některých případech i rodinám s dětmi. Služba je prováděna pečovateli, kteří pomáhají v péči o osobu adomácnost klienta, kterou nemohou zajistit rodinní příslušníci. Hlavním cílem této služby je zajistit základní životní potřeby, podpora samostatnosti a kontaktu se sociálním

⁴⁵ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 41-43.

⁴⁶ Tamtéž, s. 39.

prostředím. *Domov se zvláštním režimem* poskytuje pobytové služby pro osoby se sníženou soběstačností, která může být způsobena chronickým duševním onemocněním, závislostí či demencí, a vyžadují pravidelnou pomoc druhou osobou. Dle specifických potřeb klientů je upraven režim daného domova.⁴⁷

Kombinací pečovatelské služby a pobytového zařízení je *dům s pečovatelskou službou*, kde klienti bydlí a využívají pečovatelskou službu. Tento způsob poskytování služeb je zefektivňován koncentrací klientů na jednom místě a zároveň řeší často nevyhovující bytové podmínky klienta (seniora či zdravotně postižené osoby). Pečovatelská služba je poskytována pečovateli v rozsahu jejich pracovní doby, zpravidla v pracovní dny.⁴⁸

3.3.2 Zřizovatelé a poskytovatelé sociálních služeb

Dle zákona je zřizovatelem sociálních služeb obec, kraj a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociální služby mohou být poskytovány pouze oprávněnými subjekty k poskytování sociálních služeb, které je uděleno na základě schváleného rozhodnutí o registraci. Poskytovatelem tedy mohou být subjekty zřizované obcí či krajem, nestátní neziskové organizace, fyzické osoby nabízející široké spektrum služeb. Ministerstvo práce a sociálních věcí je zřizovatelem i poskytovatelem pěti specializovaných ústavů zabezpečující sociální péči. Registrace subjektu vyžaduje splnění povinností a ta se nevztahuje na pečující osoby v příbuzenském vztahu, na fyzické a právnické osoby, které pobývají v jiné zemi Evropské unie a poskytují sociální službu dočasně či na přechodnou dobu. Sociální služby jsou poskytovány skrze neziskový sektor, který nemá v České republice dlouhou tradici. První neziskové organizace vznikaly po Sametové revoluci v roce 1989 a pobytová zařízení poskytované neziskovými organizacemi až v 90. letech. I díky době vzniku je na neziskové organizace dodnes názíráno přezíravě. Mezi

⁴⁷ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 41-42.

⁴⁸ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0. s. 64.

hlavní odlišnosti neziskového sektoru od sektoru komerčního patří především financování z vnějších zdrojů organizace, vazba na legislativu, závislost na politických rozhodnutích, poskytování služeb intimní povahy, propojení s již existujícími komunitami, vyzdvihování úlohy rodiny a jiných neformálních společenství, etická a hodnotová dimenze. Jak již bylo dříve řečeno, sociální služby jsou značně provázané se zdravotní péčí a škála poskytovaných sociálních služeb je rozsáhlá (domácí a paliativní péče v terénu, hospice jako pobytové zařízení aj.)⁴⁹

Neziskové organizace jsou definovány zákonem č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu, který je charakterizuje jako organizaci s charakterem právnické osoby založenou či zřízenou bez účelu podnikání. Zákon také uvádí několik typů neziskových organizací, kterými mohou být obce, kraje, politické strany a hnutí, obecně prospěšné společnosti, příspěvkové organizace, občanská sdružení včetně odborových organizací, státem uznávané církve, náboženské společnosti a účelové zařízení církve, nadace a nadační fondy, zájmová sdružení právnických osob, organizační složky státu a územních samosprávních celků a státní fondy. Neziskové organizace je dále možné odlišovat dle zakladatele, poslání organizace, formy organizace, způsobu financování a charakteristiky realizovaných činností.⁵⁰

Sociální služby jsou v České republice poskytovány obecně prospěšnými společnostmi, občanskými sdruženími, církvemi a nadacemi. Sociální služby v pobytových zařízeních pak převážně obecně prospěšnými společnostmi, občanskými sdruženími a církvemi. Neziskové organizace mají v sociálních službách velký prostor a pole působnosti. Nejčastěji poskytované druhy sociálních služeb lze rozdělit na terénní (pečovatelská služba a jiné odlehčovací služby), ambulantní (denní stacionáře,

⁴⁹ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 55-56

⁵⁰ HORECKÝ in HERMAN, Jiří a kol. *Základy managementu sociálních služeb*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2008. ISBN 978-80-7013-477-1. s. 21-22.

centra denních služeb, terapeutické dílny) a pobytové (domovy pro seniory či se zvláštním režimem, azylové domy a noclehárny).⁵¹

3.3.3 Financování sociálních služeb

Sociální služby jsou financovány z více zdrojů. Finance jsou ovlivňovány druhem poskytované služby zřizovatelem. Jednou z charakteristik současného systému financování sociálních služeb je systém s prvky centrálního administrativně direktivního charakteru řízení.⁵²

Obecně lze pro poskytování sociálních služeb uvést zdroje příjmů plynoucí ze státních dotací, grantů, dotací ze strukturálních fondů, příspěvků zřizovatelů, samosprávných celků a příspěvků na péči, příjmy od uživatelů a z veřejného zdravotního pojištění, darů a vedlejší hospodářské a mimořádné činnosti.⁵³

Jednou z možností financování sociálních služeb jsou *dotace ze státního rozpočtu*, které se dělí:

- *na podporu poskytování služeb sociální péče a služeb sociální prevence na území kraje prostřednictvím kraje*, o které žádají registrovaní poskytovatelé sociálních služeb, kdy registrací nevzniká právní nárok na dotaci a jsou tzv. nenárokové. K poskytnutí dotace je nutné dodržet podmínky odůvodnění žádosti dotace a zajištění prostředků, ze kterých následně bude dotace vyplácena. Následuje posouzení žádosti z ohledu potřeby poskytování dané služby v regionu, druhu činnosti a nabízená kapacita. Dotace je využívána pro zajištění potřebných sociálních služeb na území kraje, zabezpečení poskytování jednotlivých druhů služeb, k dofinancování běžných výdajů zařízení nad rámec úhrad od uživatelů služeb. Výše dotace je určována výdaji ve státním rozpočtu,

⁵¹ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 55-56.

⁵² HORECKÝ in HERMAN, Jiří a kol. *Základy managementu sociálních služeb*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2008. ISBN 978-80-7013-477-1. s. 24.

⁵³ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 56.

střednědobým plánem rozvoje služeb, objemem finančních prostředků dle vydaných rozhodnutí na péči, celkovým počtem registrovaných poskytovatelů a konkrétní předpokládanou finanční náročností služby.

- *poskytovatelům sociálních služeb*, účelově určená dotace je poskytována z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí pro registrované poskytovatele nebo pro územní samosprávné celky s celostátním či nadregionálním působením. Mimo podpory rozvoje sociálních služeb se dotace vyplácí i pro řešení mimořádných situací.

- dále lze uvést *výdaje krajských obecních rozpočtů na zajištění provozu sociálních služeb z vlastních zdrojů a úhrady uživatelů sociálních služeb mimo příspěvků na péči*.⁵⁴

3.3.3.1 Financování pobytových sociálních služeb

Pobytové sociální služby jsou financovány z příjmů od uživatelů služeb, státních dotací, příjmů z veřejného zdravotního pojištění a z příspěvků na péči dle § 11, zákon č. 108/2006 Sb. Jednotlivé zdroje financí mohou být ve výrazně odlišných částkách, jelikož závisí na typu zřizovatele, struktuře uživatelů, kvalitě poskytovaných služeb a jiných okolnostech. Dalším zdrojem financí může být vedlejší hospodářská činnost, mezi které se řadí například pronájem nebytových prostor, praní prádla či prodej výrobků. Dle typu zřizovatele a regionu může žádat zřizovatel o příspěvek na činnost a může přijímat dary. Dále lze využít granty a příspěvky na aktivity poskytovatele a další zdroje.⁵⁵

3.3.3.2 Financování terénních a ambulantních sociálních služeb

Terénní a ambulantní sociální služby jsou financovány z plateb uživatelů služeb, státních dotací a příspěvků na péči, které jsou dány § 11, zákon č. 108/2006 Sb.⁵⁶

⁵⁴ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 57.

⁵⁵ HORECKÝ in HERMAN, Jiří a kol. *Základy managementu sociálních služeb*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2008. ISBN 978-80-7013-477-1. s. 25.

⁵⁶ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7. s. 58.

3.4 Vztahy mezi generacemi

3.4.1 Generace

Definice pojmu generace je hned několik. Sociologická definice zní: generace je velkou sociálně diferencovanou skupinou osob spojenou dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívajících podstatné období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách.⁵⁷ Jde tedy o skupinu osob s podobným datem narození, která je ovlivněna stejnými faktory, které mohou být kulturní, ekonomické a historické. Tyto faktory ovlivňují chování, jednání, názory, návyky a zvyklosti.⁵⁸

Z demografického pohledu lze definovat generaci dle rodinné role či biologické reprodukce, tedy děti, rodiče, prarodiče. Toto dělení není plošné, jelikož existují nuance způsobené například vzděláním, kdy vysokoškolsky vzdělané ženy s kariérou se stávají rodiči později než ženy s nižším vzděláním. Dříve byly generace rozlišovány po 20-25 letech, dnes už se hranice posunula na 30 let rozdílu.⁵⁹

Problematice generací se věnuje i sociolog Mannheim ve svém díle *Problém generací*, ve kterém upozorňuje, co definuje generaci. Jde o průsečík tří sociálních charakteristik, kterými jsou životní cyklus/věk, prostorové umístění, historické zázemí. Důsledně se zaměřuje na jednotlivé vlivy, které určují jednotlivé generace. Jde o lokační vliv, tedy historický a kulturní kontext, aktuální vliv, tedy prožívání stejných konkrétních historických problémů, a vliv jednotek, tedy skupiny, které vznikají v rámci dané generace a vnímají společnou zkušenost specifickým způsobem. Generaci nelze určovat pouze dle blízkosti data narození a upozorňuje na důležitou roli sociologů při zkoumání generační problematiky. Autor dále upozorňuje na neopominutelnost sociálních a kulturních elementů a porozumění generačnímu fenoménu, který je základním faktorem ovlivňující

⁵⁷ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. I. svazek A-O. Praha: Karolinum. 1996. ISBN 80-718-4164-1. s. 339.

⁵⁸ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

⁵⁹ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada. 2012. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3850-5. s. 35.

generační dynamiku, jelikož s nově nastupující generací přicházejí noví nositelé kulturních tradic, kteří mají svůj vliv omezený časem a pak tradice předávají opět nově nastupující generaci. Mannheim rozebírá dva základní pohledy na generace. První je kvantitativní pozitivistický přístup a druhý kvalitativní romanticko-historický přístup. Pozitivistický přístup vymezuje lidský život kvantitativně, a tak určuje trvání jedné generace na třicet let. První třicetileté období se člověk věnuje učení, další část je označována jako kreativní a posledních třicet let života se vyznačuje opouštěním veřejného života. Druhý romanticko-historický přístup se zaměřuje na konkrétní prožitky jednotlivců, kteří na základě toho tvoří generaci. Opírá se tedy o historické souvislosti a jejich participaci na společných osudech.⁶⁰

3.4.2 Mladá generace

Stáří a definice stárnutí již byla vymezena v předchozí kapitole. Mezigenerační vztahy tedy probíhají mezi dvěma generacemi a tou je v případě této práce *mladá dospělost*. V moderní společnosti nemá tato generace stanovený jasný počátek. Jedním z rozhodujících faktorů může být věk, tedy dosažení určité věkové hranice a dosažení plnoletosti, zletilosti, se kterou souvisí i nabytí práv a povinností. Dalším projevem dospělosti může být schopnost přijímat zodpovědnost za vlastní jednání, vzdát se vlastního uspokojení a omezení egocentričnosti jednice, schopnost podřídit své vlastní potřeby sociálně významnějším hodnotám. Mladá dospělost trvá zhruba do 25–30 let věku, lze využít i širší vymezení od 20 někdy až do 40 let. Toto období zahrnuje dokončení studia, získání profesního postavení, lásku, partnerství, uzavření manželství a rodičovství.⁶¹

Mladá dospělost je charakteristická několika změnami. Jde o změny osobnosti, změny v socializačním rozvoji a změny ústící v ekonomickou nezávislost. Se změnami souvisí i odlišné potřeby, a to především svobody, nezávislosti a zkoušení nových rolí

⁶⁰ MANNHEIM, Karl. *Problém generací*. Sociální studia / Social Studies [online]. 2007, 4(1-2), 11-44. [cit. 2022-12-04]. ISSN 1803-6104. Dostupné z: doi:10.5817/SOC2007-1-2-11. s. 11-12, 22-23.

⁶¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0. s. 302-303.

společně s uvědoměním si jejich výhod a nevýhod. Základní psychické potřeby pro mladého člověka jsou potřeby změny, získání nových zkušeností a kompetencí, potřeba sociálního kontaktu, seberealizace, samostatnosti, nezávislosti, smyslu života a otevřené budoucnosti. Mezi typické znaky mladé dospělosti patří: změna vztahu s rodiči, citové odpoutání a schopnost samostatného života, svoboda chování a rozhodování spojená se zodpovědností za své činy a rozhodnutí, zodpovědnost ve vztazích k druhým lidem, sexuální zralost, ekonomická samostatnost, schopnost klást si reálné cíle. Jedinec je na vrcholu svých fyzických sil, energie, vitality a elánu. K mladé dospělosti patří i znak intimity a v současné době i individualismus.⁶²

3.4.3 Mezigenerační vztahy, solidarita, konflikty

Z demografického pohledu a prodlužování průměrné délky života lze říci, že se zvyšuje možnost interakce a setkávání se mezi generacemi, tedy mezigeneračních vztahů přibývá. Ovšem současným trendem je oddělování generací ve smyslu bydlení. Prarodiče bývají vzhledem k prodloužení důchodového věku stále ekonomicky aktivní, chodí do práce, a tím pádem nevykonávají roli prarodiče tak, jak tomu bylo dříve. Senioři také často bydlí odděleně od svých potomků, někdy je dělí i velká vzdálenost a vzájemné vztahy jsou oslabeny. Tak dochází k odcizení a mezigeneračnímu nepochopení a nedorozumění.

Mezigenerační vztahy jsou jedním z faktorů určující samotné generace. Corsten ve svém díle *Čas generací* navazuje na Mannheimovy teorie a hovoří o mezigeneračních vztazích jako o jedné ze tří kategorií určující generace, jelikož vzájemná koexistence různých generací vyvolává vzájemnou interakci. Jde především o generační směnu, mezigenerační solidaritu a vzájemnou závislost jednotlivých generací. Nelze opomenout ani *mezigenerační konflikty*, které jsou zcela přirozeně vyvolávány a mohou vést

⁶² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*, 2. díl. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 35-38, 49-50.

ke generační propasti, tedy neporozumění, která se v současné době má tendenci prohlubovat.⁶³

Mezigenerační komunikace je ovlivňována jak osobní identitou, tak identitou skupiny, generace, jelikož příslušnost ke skupině utváří naše postoje a je promítána do komunikace s jinými skupinami. Mezigenerační komunikace je nezbytná pro překonávání stereotypů, které jsou spojeny s jednotlivými generacemi, a mezigeneračnímu porozumění. Vystoupení ze své generace ovlivňuje vnímání vlastní generace i vnímání ostatních generací, což umožňuje nadhled pro obecně přisuzované atributy. Na generaci nelze pohlížet zobecněně, každého jedince ovlivnil proces stárnutí individuálně.⁶⁴

Mezigenerační kontakt je v běžném životě na denním pořádku. Mladí se setkávají se seniory a opačně. Mladí mají většinou hezký vztah se svými příbuznými, babičkami a dědečky, ovšem s cizími seniory ne vychází dobře, vadí jim a obtěžují je, především ti, kteří již nejsou tolik vitální. Může dojít jak ke slovní agresi, tak i k fyzické.⁶⁵

Mezigenerační solidarita se vyznačuje soudržností, rovností, ochotou vzájemné pomoci a podpoře. *Mezigenerační konflikty* jsou jedny z nejběžnějších mezilidských sporů, které pramení z předpojatosti a předsudečnosti jednotlivých generací vzájemně. Dalším faktorem mohou být již přežití role v rámci rodiny. Je tedy nezbytné se od těchto vžitých představ oprostit a vnímat jedince individuálně i s jeho schopnostmi, emocemi, názory, potřebami a hodnotami, stejně jako to očekáváme my od ostatních.⁶⁶

Důvody mezigeneračních konfliktů mohou být různé a většina jich byla zmíněna v předchozích kapitolách. Jedná se o fyzické, psychické, biologické a sociální změny

⁶³ CORSTEN, Michael. *Čas generací*. Sociální studia / Social Studies [online]. 2007, 4(1-2), 45-65. [cit. 2022-12-04]. ISSN 1803-6104. Dostupné z: doi:10.5817/SOC2007-1-2-45. s. 47.

⁶⁴ RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0. s. 74-75.

⁶⁵ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 9788072629008. s. 11.

⁶⁶ TRÉLAÛN, Béatrice. *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál, 2005. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8935-6. s. 29.

spojené se stárnutím, které vyvolávají neporozumění i konflikty. Jedním z důvodů může být i právě změna rodinného života a oslabení vztahů s prarodiči. Může dojít až k nahlížení na seniory jako na podřadnou kategorii a absolutní odcizení, odpor. Hlavním důvodem k neporozumění je zmiňovaná sociální změna, kdy senioři dosahují důchodového věku a je jim vyplácen starobní důchod, stávají se tedy ekonomicky závislí. Právě to vnímají mladí lidé jako problém. Senioři se stávají finanční zátěží pro státní rozpočet a vyžadují více zdravotní či sociální péče, ale již ničím nepřispívají. Společnost stárne a tím se zvyšují i mezigenerační problémy. Konflikty vznikají i z opačné strany, tedy agresory se stávají senioři, kteří zastávají názor, že mladá generace je zkažená, neuctivá a sobecká. Generace seniorů a mladých lidí se od sebe vzdalují a tento trend je potřeba zastavit, vytvářet prostředí kde dojde opět k porozumění a sounáležitosti, které povede ke kvalitnějšímu a pro obě strany příjemnějšímu soužití.⁶⁷

3.4.4 Mezigenerační aktivity

Mezigenerační aktivity jsou efektivní cestou ke zkvalitnění mezigeneračních vztahů. Jedná se o činnosti propojující mladé lidi a seniory. Senioři nabývají pocitu užitečnosti, naplnění a sociálního začlenění. Aktivity jim zkvalitňují jejich prožívání stáří. Pro mladé jsou tyto aktivity nezbytné pro obnovení vztahů se seniory a jejich přijímání a také získávání nových zkušeností. Mezigenerační aktivity probíhají formou učení, programů či kurzů.

Mezigenerační učení může probíhat v několika kontextech: rodina, škola, komunita, pracoviště. Základní a nejpřirozenější formou je učení v rámci *rodiny*, které probíhá při běžných denních aktivitách a mají přínos jak pro děti, tak i rodiče a prarodiče. Toto učení podporuje získávání kompetencí pro běžný život a podporuje znalosti. Může jít o obyčejnou procházku, společná práce v domácnosti či na zahradě, návštěva sportovních či kulturních akcí. Jde o základní a nejpřirozenější formu učení, která jak již bylo zmíněno, je v poslední době oslabována a generace jsou odloučeny. Mezigenerační učení v kontextu

⁶⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.

školy je institucionalizované, organizované na půdě školy či univerzity v rámci specializovaného mezigeneračního programu, který se soustředí na vzdělávání seniorů pomocí speciálních kurzů a předmětů, během kterých dochází k vzájemným kontaktům z řad studentů, pedagogů a seniorů. Univerzity třetího věku (U3V) či celoživotního vzdělávání se staly velice populární a fungují na mnohých univerzitách včetně té naší. Dalším méně formálním způsobem mezigeneračního vzdělávání je v prostředí *komunity*. Jedná se o volnočasové, zájmové aktivity s přínosem pro jednotlivce i danou komunitu. Tato forma učení a aktivit napomáhá k integraci seniorů, zvyšuje jejich sociální soudržnost a posiluje rodinné vztahy. Hlavním smyslem je podpora aktivního života seniorů a oboustranný přínos účastníkům. Tento způsob učení, aktivit či programů probíhá nejčastěji v komunitních centrech, při školách či jiných institucích s denní formou péče pro děti a dospělé. V neposlední řadě jde o jeden ze způsobů boje proti věkové diskriminaci, ageismu. Obliba těchto aktivit vzrůstá a vzniká i mnoho neziskových organizací propojující různé věkové generace. Mezigenerační učení se netýká pouze seniorů v důchodovém věku, ale zcela přirozeně vzniká i *na pracovišti*, kde se setkávají lidé více generací, jelikož dochází k prodlužování věku pro odchod do důchodu. Každá z generací má pro výkon práce jiné přístupy a přínosy. Pro mladé pracovníky je typická flexibilita, neformálnost, touha po rychlých výsledcích, a naopak pro starší pracovníky spíše formálnost, oddanost, nutnost jasných pravidel a mezí. Nelze opomenout neporozumění a konflikty, které mohou na pracovišti vznikat pro odlišné názory, hodnoty jednotlivých pracovníků různých věkových skupin. Vše zmíněné může být jistou rozmanitostí na pracovišti a je na jednotlivých pracovních týmech jak ji využijí, mohou se vzájemně doplňovat a podpořit tak soběstačnost a integraci starších pracovníků.⁶⁸

Jedinci zapojení do mezigeneračních programů získávají a zároveň poskytují sociální podporu, rozvíjí se jejich emocionální schopnosti a hodnoty. Programy v komunitě podporují začlenění jedinců, rozvoj komunity a pocitu společenství. Na úrovni státu jde o budování tolerantní společnosti, která usiluje o rovné příležitosti a zapojení do

⁶⁸ RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVA a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0. s. 57-64.

společenského dění. Mezigenerační programy fungující mezinárodně využívají zkušenosti z více států a mohou využívat příklady dobré praxe. Jednotlivé programy mohou mít i určité zaměření, dle kterého se dají dělit.⁶⁹

Mezigenerační programy jsou oboustranně přínosné, interakční, aktivity, ze kterých jeho účastníci získávají dovednosti, znalosti, postoje, hodnoty, jsou sociálním prostředkem vytvářející prostředí pro cílevědomé a trvalé výměny mezi mladší a starší generací, podporují tak vzájemné porozumění a důvěru.⁷⁰ Mezigenerační programy řeší společenské a komunitní problémy. Přínos mají pro jednotlivce, rodiny, komunity a celou společnost, jelikož skrze ně lze rozvíjet dobrovolnickou činnost, napomáhají při sociální soudržnosti, integraci a spolupráci.⁷¹

Cestou je tedy vnímat staří jako přirozený vývoj a nezveličovat aspekty stáří v negativním směru. Klíčové je vést děti od mala k respektu k seniorům a podporovat kontakty mezi generacemi v rodině či vyhledávat jiné možnosti, kterých dnešní společnost poskytuje nespočet. I tak se děti, dospívající i dospělí mohou naučit pokoře ke stáří, odbourat zmiňovaný strach z procesu stárnutí, a tak se vyvarovat diskriminaci seniorů. Pozitivní vztahy nejsou zásluhou jedné zúčastněné strany, a tak se musí podílet i generace starších, tedy pokusit se udržet krok s mladší generací pomocí aktivit, které jsou jim k dispozici a udrží jejich společenskou aktivitu. Respekt musí být oboustranný. Ideální formou je právě mezigenerační učení kdy si obě strany předávají znalosti společně

⁶⁹ FISCHER, Thomas. (Ed.) *Intergenerational learning in Europe – policies, programmes & practical guidance. Final report.* Erlangen: University of Erlangen Nuremberg. (2008). Dostupné z: <https://www.yumpu.com/en/document/read/45686781/intergenerational-learning-in-europe-policies-programmes->

⁷⁰ RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení.* Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0. s. 166.

⁷¹ KAMANOVÁ, Lenka. *Mezigenerační programy jako nový impulz pro seniorské učení a vzdělávání.* In: KRYSTOŇ, Miroslav, Michal ŠERÁK a Lukasz TOMCZYK. *Nové trendy ve vzdělávání seniorů* [online]. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2014, [cit. 2022-12-20]. ISBN 978-80-904531-8-0. Dostupné z: https://gerontolodzy.files.wordpress.com/2014/10/ksiazka_pl-cz-sk_tomi.pdf. s. 117-137

s poučením. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách starší jedinci jsou na trhu práce často podhodnocováni, upozadováni, diskriminováni. V České republice se mezigenerační vztahy řeší se značným zpožděním, a především mezigenerační učení v kontextu pracoviště je pro starší zaměstnance negativním prostředím, jelikož jsou na trhu práce upřednostňováni mladí lidé a již lidé starší 50 let mohou mít problém s nalezením zaměstnání z důvodu nedostatečných zkušeností pro danou pozici. V současném nastavení trhu práce nejsou starší zaměstnanci ani motivováni k setrvání na pracovišti. Z pohledu zaměstnavatelů by bylo jistě možné zapracovat na integraci i starších zaměstnanců a využít jejich potenciál a vhodně doplnit pracovní kolektiv i přes nutnost jejich delšího zaškolení, či naučení se novým technologiím, což může být jedním z rozdílů oproti mladším zaměstnancům, nicméně to není důvod k neúctě či opovrhování.⁷²

Mezigenerační soužití je dlouhodobé soužití více generací dohromady. Mezigenerační bydlení může představovat i soužití více generací v rámci jedné rodiny. Vzhledem ke zvolenému tématu se diplomová práce zaměřuje na mezigenerační bydlení mimo rodinné prostředí.

3.5 Dobrovolnictví

Dobrovolnictví se stává jedním z fenoménů současné doby a vyvíjí se. Jedná se o jednu z ctností, která má kořeny v křesťanské morálce a nejen té. Motivace jedinců vykonávat dobrovolnou činnost může být různá. Jeden z odborných přístupů, zvaný *psychologický*, počítá s vrozenou empatií a potřebou pomáhat potřebným, jde tedy o altruistickou či emocionální motivaci. S tímto přístupem se pojí i zisky z dobrovolnické činnosti. Dobrovolník za vykonanou práci, pomoc, nezískává žádnou finanční či hmotnou odměnu, ale ziskem pro něj může být praxe, zkušenosti, nové dovednosti, přátelé a dobrý pocit. Pro někoho může být naplňující pocit altruismu, který se může mísit s egoismem, kdy dobrovolník upřednostňuje své potřeby, prospěch na úkor klienta. Nelze ovšem říci, že by existovali čistě sobečtí dobrovolníci ba ani altruističtí dobrovolníci, vždy dochází

⁷² HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.

k oboustranné výměně. Druhý je sociologický přístup, který se vyznačuje získáním společenského ocenění či občanských ctností.⁷³ Dobrovolnictví je vykonáváno především v oblastech zdravotnictví, sociální, humanitární, ekologické, sportovní a kulturní. Jedna z definic dobrovolnictví uvádí, že jde o vědomou činnost, která je svobodně zvolená, konána ve prospěch druhých, poskytována bezplatně.⁷⁴ Hlavními znaky dobrovolnické činnosti jsou konání v prospěch druhých, nepovinnost a bez nároku na mzdu.⁷⁵ Samotné dobrovolnictví lze dělit do několika kategorií, forem a modelů, které se odlišují například prostředím poskytování dobrovolné činnosti. *Sousedská výpomoc* zahrnuje okruh sousedů, *vzájemně prospěšná výpomoc* pak širší obyvatele obce či komunity. Tyto dvě formy mají své kořeny v totalitní společnosti, která tento způsob výpomoci vyžadovala vzhledem k nedostatkům na trhu. V současné době se od těchto způsobů častěji upouští, především ve větších městech, kde převládá anonymní způsob života, a přetrvávají pouze v menších městech či na vesnicích.⁷⁶

Dobrovolnictví se z historického a světového pohledu dělí na dva základní modely: komunitní – Evropský a manažerský – Americký. Komunitní model, pro nás bližší, je dle historického kontextu starší než model manažerský. Modely se liší osobními vztahy a formou organizace. Jak lze již z názvů odvodit, *komunitní model* funguje na principu osobních vztahů a přátelství, vzniká spontánně a přirozeně ve společenství ze společných zájmů. Typické komunitní dobrovolnictví jsou charitativní a humanitární organizace církví, ale vznikají z nich i profesionální dobrovolnická centra se zachováním komunitních

⁷³ VÁVRA, Martin. *Motivace dobrovolníků*. In FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ a kol. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes: Hestia, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9. s. 106-107 a 109.

⁷⁴ TOŠNER, Jiří. (2006). *Dobrovolnictví jako nástroj pomoci i ochrana proti sociálnímu vyloučení pomáhajícího*. In *Dobrovolnictví – ochrana před sociálním vyloučením*, 15.–16. 5. 2006. Kroměříž: Klub UNESCO. s. 27-31.

⁷⁵ DEKKER, P., HALMANN, L. 2003. In FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ, T. a kol. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: AGNES. 2010.

⁷⁶ TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál. 2002. ISBN 80-7178-514-8. s. 36.

prvků. *Manažerský model* si zakládá na profesionálním vedení dobrovolníků. Proškolení dobrovolníci jsou sdružováni do dobrovolnických center a organizacemi vysíláni jako konkrétní, cílená pomoc. Manažerský model je typický pro větší města a individualistický styl života, kdy si větší počet obyvatel žádá větší počet dobrovolníků a je náročnější na organizaci.⁷⁷

Dále lze dobrovolnictví dělit dle formálnosti či doby trvání, tedy *pomoc při jednorázových akcích*, která není časově náročná a zpravidla stačí ústní dohoda účastníků. Jedná se o pomoc při organizaci sbírek, kampaní, benefičních koncertů nebo humanitární pomoc v souvislosti s přírodními či válečnými katastrofami. *Dlouhodobá dobrovolná činnost* je naopak od předchozí pravidelně se opakující, tedy časově náročnější a zpravidla ošetřena písemnou smlouvou mezi dobrovolníkem a organizací vymezující oboustranné práva a povinnosti, včetně vymezení dobrovolnických hodin či četnosti návštěv. *Dobrovolná služba* je taktéž dlouhodobá, trvající v řádu měsíců i let, formálně organizovaná na určitém místě, často v cizí zemi. Tento způsob dobrovolnictví je náročnější a nákladnější (uhrazení cesty, ubytování, pojištění).⁷⁸

Dobrovolnictví lze dělit i dle druhu pomoci. První je *veřejně prospěšné dobrovolnictví*, pro které je stěžejní pomoc druhým či společnosti a je organizované nestátními neziskovými organizacemi. Jde tedy o formální dobrovolnictví. Dalším druhem je *vzájemně prospěšné dobrovolnictví*, které je organizováno členy různých spolků a klubů, které se věnují například kultuře, sportu, či dětem. Účelem tohoto dobrovolnictví je zlepšení kvality života členů konkrétních spolků a klubů. Třetím druhem dobrovolnictví je *dobrovolná služba*, která je formálně organizovaná, dlouhodobě poskytovaná, často probíhající v zahraničí. Pro dobrovolníka je tedy stěžejní, aby se mohl spolehnout na organizaci, která dobrovolnickou službu zajišťuje a měla by poskytnout dostatek informací, proškolení a pojištění. Posledním druhem je *dobrovolná občanská výpomoc*, která je brána jako samozřejmá, spontánní, reciproční. Jde tedy o pomoc a pomáhající se

⁷⁷ TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-514-8. s. 38.

⁷⁸ Tamtéž, s. 39-40.

nemusí cítit jako dobrovolník. Příkladem může být například sousedská výpomoc, kterou ale někteří odborníci z dobrovolnictví vylučují.⁷⁹

Dobrovolnictví lze také rozlišovat dle vzniku. Prvním způsobem je přerod pomáhající skupiny např. přátel, kteří se z neformálního pomáhání vypracovali k dobrovolnické registrované organizaci. Může se jednat o občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti či účelová zařízení církví. Tento vznik dobrovolnické organizace se nazývá „*zdola nahoru*“. Opačným způsobem je již fungující strukturovaná organizace, která se rozhodne využít a zapojit do své činnosti dobrovolníky. Jde tedy o profesionální nově navázanou spolupráci či její lepší organizaci. Typickým prostředím pro tento způsob dobrovolnictví jsou nemocnice či domovy pro seniory aj. Hovoříme tedy o vzniku „*zvenčí dovnitř*“.⁸⁰ Při profesionální spolupráci je očekáváno odborné vedení koordinátorem, který zajistí výběr a přijetí dobrovolníků a efektivitu spolupráce. Pokud koordinátor vybírá dobrovolníky pro organizaci samostatně, hovoříme o *interním modelu*. Tento způsob je typický pro dlouhodobou spolupráci a umožňuje lepší výběr dobrovolníka dle specifických potřeb. Druhým způsobem je získávání dobrovolníků skrze dobrovolnická centra či jiné dobrovolnické organizace, jde o *externě – interní model*.⁸¹

Kvalita spolupráce s dobrovolníky se odvíjí od jejich vedení ze strany organizace, tedy koordinátorů a také dle domluvy s pracovníky, zaměstnanci. Nezbytné je i zpracování plánu dobrovolnické činnosti, který by měl předcházet zapojení dobrovolníků do organizace. Plán by měl určovat náplň práce dobrovolníků a pravidla spolupráce, vhodné je plán konzultovat s pracovníky a společně najít ideální formu spolupráce.

⁷⁹ MÜLLEROVÁ, Magdalena, ed. *Dobrovolníci pro kulturu: dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Praha: Česká kancelář programu Culture nákladem Institutu umění – Divadelního ústavu. 2011. ISBN 978-80-7008-268-3.

⁸⁰ TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-514-8. s. 38-39.

⁸¹ HESTIA, O.S. *Metodika dobrovolnictví v sociálních službách* [online]. 2012. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cdn/public/001597.pdf>. s. 9.

Zavedení a efektivita dobrovolnictví může trvat měsíce i roky.⁸² *Koordinátor dobrovolníků* má tedy velice důležitou funkci ve společnosti, která má o spolupráci s dobrovolníky zájem. Pro fungující dobrovolnické programy je stěžejní vnitřní nastavení a fungování organizace. Pracovní náplní koordinátora je tvorba, realizace, propagace a zastřešení dobrovolnického programu, výběr, proškolení, vedení a hodnocení dobrovolníků a zprostředkovávání kontaktu s klienty a pracovníky. Spolupráce s pracovníky, zaměstnanci je nezbytná pro správné nastavení práce dobrovolníků. V případě větších zařízení je vhodné určit pro jednotlivá oddělení kontaktní osoby, které usnadní oboustrannou komunikaci.⁸³ Koordinátor má dále na starosti kontakt s vedením organizace a dobrovolnickými centry a spolupráci s médii. Do jeho pracovní náplně spadá i administrativa ohledně dobrovolnických smluv, včetně závazku k mlčenlivosti, etického kodexu, vymezuje práva a povinnosti dobrovolníků a eviduje jejich docházku. Jedním z požadavků na pozici koordinátora je časová flexibilita, jelikož se musí přizpůsobovat časovým možnostem dobrovolníků s ohledem na režim společnosti, zařízení. Velkou výhodou je pokud koordinátor zná klienty osobně a dokáže tak pro klienty vymezit co nejlepší dobrovolnickou spolupráci. Dobrovolníci by měli mít možnost využít supervize, tedy konzultovat své pocity a poznatky s odborníkem.⁸⁴

3.5.1 Zákon o dobrovolnické službě

V roce 2002 vznikl v České republice Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, jeho aktuální znění je z června roku 2014.⁸⁵ Tento zákon stanovuje pravidla a vytváří příznivé podmínky pro poskytování

⁸² TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-514-8. s. 71.

⁸³ HESTIA, O.S. *Metodika dobrovolnictví v sociálních službách* [online]. 2012. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cdn/public/001597.pdf>. s. 8.

⁸⁴ TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-514-8. s. 76.

⁸⁵ Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, In *Sbírka zákonů ČR*. 2002, částka 82, číslo 198.

dobrovolnické služby. Zákon upravuje podmínky pro občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti pro získání akreditace a zaručení kvality, kterou uděluje odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra a na základě které lze žádat o státní dotaci pro organizování dobrovolnické služby. Tento zákon upravuje, kdo se může stát dobrovolníkem. Dobrovolníkem se může stát fyzická osoba starší 15 let pro vykonávání dobrovolnické služby na území České republiky. Pro vykonávání dobrovolnické služby v zahraničí je hranice 18 let věku.⁸⁶

3.5.2 **Financování dobrovolnictví**

Dobrovolnictví v České republice spadá pod Ministerstvo vnitra, u kterého mohou dobrovolnická centra a neziskové organizace žádat o akreditaci, která pro fungování dobrovolnických programů není nezbytná, mohou fungovat i jako neakreditované. Akreditace programů je nezbytná v případě žádostí o dotaci na jednotlivé dobrovolnické programy dle zaměření u Ministerstva vnitra, které ovšem nedisponuje dostatečnými finančními prostředky. Dobrovolnická centra tedy nejsou plně financována z dotací ministerstva a dotace pokrývají náklady na koordinátora dobrovolníků a pojištění dobrovolníků a některé další zcela nezbytné náklady. Ostatní provozní náklady, propagaci, vzdělávání dobrovolníků i jejich koordinátora jsou získávány z finančních prostředků z krajů a obcí, dále nadací, firem a evropských programů.⁸⁷

První možností jsou zmíněné dotace Ministerstva vnitra na akreditovanou dobrovolnickou službu. Další možností jsou grantové a dotační programy jednotlivých ministerstev dle konkrétních témat daného resortu. Třetí možností jsou finanční prostředky získané z nadací a od dalších sponzorů a v poslední době populární fundraisingové kampaně, které bývají účinnější pro získávání financí pro jednotlivce či skupiny, ale je

⁸⁶ GJURIČOVÁ, Jitka. *Dobrovolnictví není amatérismus – vývoj legislativní úpravy dobrovolnictví v zahraničí a v ČR. Referát k tématu konference* In *Sborník konference: 10 let rozvoje dobrovolnictví – rehabilitace občanských čtostí*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA, 2008. s. 34-35.

⁸⁷ TRUTNOVSKÁ, Romana. *Fungování dobrovolnictví v ČR: současné trendy a dobrovolnické programy*. Fórum sociální práce [online]. 2016, 2016(1). [cit. 2022-12-20]. ISSN 2336-6664. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/96477>. s.1-8.

možné ho využít i pro financování dobrovolnictví. Poslední možností jsou grantové a dotační programy krajů a obcí, případně organizační a marketingová podpora od obcí a krajů.⁸⁸

3.5.3 Dobrovolnictví v České republice

V České republice se první formy dobrovolnictví objevují od 30. let 19. století společně s rozvojem organizované vlastenecké aktivity a charitativní činnosti jak církevní, tak i světské. V těchto dobách začali vznikat spolky, nadace a občanské asociace na podporu umění, vědy a vzdělání. Některé fungují dodnes například Sokol.⁸⁹

Dobrovolnická centra, která mohou být součástí neziskových organizací či příspěvkových organizací, fungují jako vysílací organizace s akreditovanými dobrovolnickými programy a vysílají své dobrovolníky do přijímacích organizací, kde jsou využiti pro konkrétní činnosti. Vysílání dobrovolníků není podmínkou a mohou být využiti pro vlastní činnost. Pro neziskové organizace je snazší oslovit zkušená dobrovolnická centra a využít jejich akreditovaných projektů než se samostatně pouštět do akreditace vlastních projektů. Dobrovolnické centrum má pro svou činnost vlastní řízení a koordinátora dobrovolníků. Akreditované projekty mohou být přebírány a realizovány mezi jednotlivými centry.⁹⁰

V současné době jsou data o dobrovolnictví v ČR značně zkreslená, jelikož statistiky neberou v potaz dobrovolníky v domácnostech a započítávají pouze data získaná

⁸⁸ HRUŠKA, L.; HRUŠKOVÁ, A.; TOŠNER, J.; PILÁT, M. a kol. *Analýza o stavu dobrovolnictví v zahraničí a ČR*. Ostrava: ACCENDO. 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/01-rozvoj-dobrovolnictvi-v-cr-analyza-pdf.aspx>. s. 209.

⁸⁹ KRÁTKÁ, K., PERNICOVÁ, H. a kol. *Historie a současnost dobrovolnictví v České republice*. [online]. Tišnov: Za sebevědomé Tišnovsko o. s. 2010. Dostupné z: http://sebevedome.tisnovsko.eu/download/dobrovolnictvi_CR_final.pdf. s. 4-5.

⁹⁰ TRUTNOVSKÁ, Romana. *Fungování dobrovolnictví v ČR: současné trendy a dobrovolnické programy*. Fórum sociální práce [online]. 2016, 2016(1). [cit. 2022-12-20]. ISSN 2336-6664. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/96477>. s.1-8.

od neziskových organizací skrze úřady.⁹¹ V dubnu 2021 vláda schválila návrh na zajištění pravidelného šetření dobrovolnické činnosti v ČR, jelikož tato data jsou nezbytná pro definování různých politik státu a rozhodnutí dalších subjektů. Relevantní výsledky tohoto šetření, které se od roku 2023 bude opakovat každé 4 roky, budou sloužit Radě vlády pro nestátní neziskové organizace k formulaci týkající se dobrovolnictví a zároveň jednotlivým subjektům usnadní stanovování dobrovolnických programů. Mezi nejznámější české nestátní neziskové organizace zabývající se dobrovolnictvím patří např. Hestia – centrum pro dobrovolnictví, z. ú., Adra o. p. s., Charita ČR, Národní asociace dobrovolnictví z. s., Česká Rada dětí a mládeže.⁹²

3.5.4 Ekonomický význam dobrovolnictví

Dobrovolnictví a jeho ekonomický význam bývá často podceňováno a přehlíženo. Z důvodu jakési účetní neviditelnosti, jelikož se nevykazuje transferem peněžních prostředků a přes to je standardním nákladem a výnosem. Nepochází sice k přesunu peněz, ale dochází k vytváření hodnoty lidské činnosti. Bez dobrovolnictví by nebylo možné fungování neziskového sektoru, jelikož dobrovolníci jsou velkou částí pracovní síly pro neziskové organizace. Dobrovolnictví je vykonáváno bez nároku na mzdu a znamená pro organizace ušetření na mzdových nákladech a zároveň dobrovolníci vytvářejí hodnoty kterými zvyšují produkci těchto institucí. Neziskové organizace uspokojují veřejný zájem bez vidiny zisku. Pomocí dobrovolníků mohou maximalizovat výkon či dopad svého fungování a dosahovat svých cílů.⁹³

⁹¹ HRUŠKA, L.; HRUŠKOVÁ, A.; TOŠNER, J.; PILÁT, M. a kol. *Analýza o stavu dobrovolnictví v zahraničí a ČR*. Ostrava: ACCENDO. 2018. s. 201.

⁹² *Počínaje rokem 2023 bude Český statistický úřad provádět pravidelná šetření dobrovolnické činnosti v České republice: Aktuality Rady vlády pro nestátní neziskové organizace*. In: Vláda České republiky [online]. 16. 4. 2021 [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/pocinaje-rokem-2023-bude-cesky-statisticky-urad-provadet-pravidelna-setreni-dobrovolnicke-cinnosti-v-ceske-republice--187773/>

⁹³ HRUŠKA, L.; HRUŠKOVÁ, A.; TOŠNER, J.; PILÁT, M. a kol. *Analýza o stavu dobrovolnictví v zahraničí a ČR*. Ostrava: ACCENDO. 2018. s. 206-207.

Český statistický úřad (ČSÚ) shromažďuje data o neziskovém sektoru pomocí Satelitního účtu neziskových organizací, tzv. SÚNI, který vymezuje neziskové organizace a jejich počet v ČR. Zároveň vymezuje produkci a podíl neziskového sektoru na HDP, počet zaměstnanců a jejich podíl na zaměstnanosti. Důležitým ukazatelem SÚNI je vyjádření dobrovolnické činnosti a její hodnoty. Pro hodnocení dobrovolné práce je využívána metoda mediánu mezd dle Informačního systému o průměrném výdělků. Hodnota dobrovolnické činnosti vychází z hodnoty mediánu mezd, která je vynásobena počtem dobrovolníky odpracovaných hodin dle dat statistických šetření ČSÚ.⁹⁴

Dle ČSÚ a poslední aktualizace dat SÚNI z října 2022 v roce 2020 klesl meziročně počet odpracovaných hodin dobrovolníky o 21 % a to z důvodu protipandemických opatření. Celkový počet odpracovaných hodin byl stanoven na 45 milionů s hodnotou 8,3 miliardy Kč, kterou zajistilo téměř 26 tisíc dobrovolníků.⁹⁵

3.5.5 Dobrovolníci pro seniory

Dobrovolnictví v sociálních službách pro seniory lze dělit dle pobytu klienta v domácím prostředí či pobytovém zařízení, tedy zda využívá terénní či ambulanti péči. Pokud dobrovolnictví probíhá v pobytovém zařízení, tedy v domově pro seniory, domě s pečovatelskou službou, léčebně dlouhodobě nemocných, domově pro zdravotně postižené či hospici, hovoříme o dobrovolnictví *In*. Dobrovolník je veden koordinátorem, případně i doprovázen profesionálem, a zaměřuje se především na zkvalitnění volného času klienta a napomáhá jeho psychosociální pohodě. V domácím prostředí se hovoří o dobrovolnictví *Out*, kdy dobrovolník vyhledá klienta samostatně či za pomoci dobrovolnického centra a dále fungují samostatně a způsob i čas pomoci je sjednán individuálně, jde o volnější způsob dobrovolnictví, který ovšem může obsahovat i stresové

⁹⁴ HRUŠKA, L.; HRUŠKOVÁ, A.; TOŠNER, J.; PILÁT, M. a kol. *Analýza o stavu dobrovolnictví v zahraničí a ČR*. Ostrava: ACCENDO. 2018. s. 207-208.

⁹⁵ *Satelitní účet neziskových institucí*. In: Český statistický úřad: *Databáze satelitního účtu neziskových institucí* [online]. 14.10.2022 [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat

situace. Může se jednat o základní péči o klienta, pomoc v domácnosti či volnočasové aktivity. Vždy je zapotřebí proškolení a poučení dobrovolníka.⁹⁶

Navázání vztahů a získání důvěry ze strany seniorů k dobrovolníkovi nemusí být jednoduché a může trvat delší dobu. Nezbytné je nastavení spolupráce, komunikace, vymezení společných činností, rolí a očekávání. Důležité je i seniorům dát možnost kontaktovat dobrovolníka, ať už pro prosté povídání, ze kterého se může stát naslouchání, či pomoc s něčím konkrétním.⁹⁷

Senior společně s dobrovolníkem může vykonávat mnoho aktivit. Na některé si již třeba sám netroufne, ale s pomocí dobrovolníka je stále zvládne. Může se jednat o procházky, sportovní aktivity, společenské hry, ruční práce, účast na společenských akcích, předčítání knih, doprovod k lékaři, na nákup či na úřad. Jde především o kvalitu stráveného času, jeho smysluplnost a možnost sdílet pocity i myšlenky. Senioři bývají často opuštěni, což má společně s neaktivitou neblahé účinky na jejich kvalitu života a zdravotní stav fyzický i psychický. Pro seniory je ideální činnost, která je aktivuje jak psychicky, tak i fyzicky, příkladem je procházka v doprovodu s rozhovorem. Dalším přínosem pro seniory je obnovení sebedůvěry a sebeúcty. V neposlední řadě je pro izolované seniory dobrovolník spojnicí s okolním světem přinášející změnu a aktivitu.⁹⁸

I senioři se zapojují do dobrovolnických aktivit či projektů a snaží se tak zkvalitnit svůj volný čas. Dobrovolnictví může mít velký vliv na sociální status jedince, a právě pro seniory může mít velkou roli a zabránit sociálnímu vyloučení po odchodu do penze a získat

⁹⁶ HESTIA, O.S. *Metodika dobrovolnictví v sociálních službách* [online]. 2012. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cdn/public/001597.pdf>. s. 7.

⁹⁷ KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.

⁹⁸ JIRÁČKOVÁ, Adéla. *Prezentace dobrovolnického programu Návštěvy (návštěvy izolovaných seniorů)*. In *Senioři jako dobrovolníci – dobrovolníci seniorům*, 11.–12. 5. 2009. Kroměříž: Klub UNESCO. (2009). Dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/documents/publikace/25/seniori-jako-dobrovolnici-dobrovolnici-seniorum-11-a-12-kvetna-2009.pdf>. s. 46.

tak novou smysluplnou náplň svého volného času. Jakákoli podobná aktivita může mít pozitivní vliv na průběh stárnutí.⁹⁹

⁹⁹ HLADKÁ, Marie. *Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje* [online]. 2008 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/38561/1/HladkaM_VyznamDobrovolnictvi_2008.pdf

4 Vlastní práce

Tato část diplomové práce se zaměřuje na konkrétní fungování mezigeneračního bydlení studentů v domech s pečovatelskou službou Pečovatelské služby Praha 3 a Pečovatelské služby Prahy 6. V prvních kapitolách vlastní práce jsou představeny pečovatelské služby městských částí a dále mezigenerační bydlení. Zbylé kapitoly se věnují rozhovorům a dotazníkovému šetření. Pro vlastní práci bylo uskutečněno celkem 20 rozhovorů a 2 dotazníková šetření.

4.1 Pečovatelská služba Praha 3

Pečovatelská služba Praha 3 (PSP3) je příspěvkovou organizací sídlící v Roháčově ulici v pražském Žižkově. Jejím zřizovatelem je Městská část Praha 3. Pečovatelská služba je poskytována rezidentům Prahy 3, kterým je poskytována podpora a pomoc. Jedná se především o osoby v nepříznivé sociální situaci, ve které se ocitli z důvodu věku, zdravotního postižení, chronického tělesného nebo duševního onemocnění a vyžadují pomoc jiné osoby a o rodiny s dětmi. Pečovatelská služba se snaží své klienty podpořit v bydlení v domácím prostředí, jejich důstojné dožití a zapojení se do běžného života společenského i rodinného s podporou vlastních možností, schopností a dovedností. Klienty se stávají především osoby v nepříznivé sociální situaci, mezi které například patří osoby se sníženou soběstačností, která může být způsobena věkem, zdravotním stavem, krizovou sociální situací a vyžadují pomoc jiné osoby. Může se jednat i o rodiny s dětmi, které taktéž potřebují pomoc jiné osoby. Pečovatelská služba je poskytována klientům bez omezení věku žijících na území Prahy 3. Primárním cílem je poskytování péče pro udržení životního standardu klienta, které umožňuje setrvání v jeho domácím prostředí. Jedná se o pomoc se základní péčí o vlastní osobu, stravu, chod domácnosti, pomoc s nákupy a jinými pochůzkami. Nezbytná je i pomoc s posílením soběstačnosti a udržením sociálních kontaktů ve společnosti. PSP3 poskytuje služby terénní i ambulanti. Terénní pečovatelská služba je vykonávána v domácnostech klientů v Praze 3 a v domech s byty zvláštního určení, které jsou v Praze 3 dva a nazývají se domy s pečovatelskou službou (DPS). Dále je terénní pečovatelská služba rozdělena do jednotlivých okrsků (Dolní

Žižkov, Horní Žižkov, Vinohrady). Ambulantní služby jsou poskytovány ve střediscích osobní hygieny, které se nachází v domech s pečovatelskou službou.¹⁰⁰

Klientům PSP3 jsou poskytovány služby dle zákona o sociálních službách dle aktuálního sazebníku na webových stránkách. Pro klienty v nepříznivé sociální situaci je pečovatelská služba poskytována zdarma. Jde o rodiny s 3 a více stejně narozenými dětmi, účastníky odboje, osoby se soudní rehabilitací, osoby, které prošli táborem nucených prací a vdovám a vdovcům starších 70 let. Nárok na bezplatnou pečovatelskou službu určuje zákon a přesně vymezuje, kdo na ni má nárok.¹⁰¹

Na webových stránkách PSP3 jsou k nahlédnutí výroční zprávy o fungování organizace, včetně odkazu na rozpočet, který je dostupný na stránkách zřizovatele, tedy Úřadu městské části Praha 3.

4.1.1 **Dům s pečovatelskou službou**

Na území Prahy 3 fungují dva domy s pečovatelskou službou (DPS). Vlastníkem domů je Hlavní město Praha, svěřená správa ve vlastnictví obce Městské části Praha 3 a byty slouží k zvláštnímu určení. MČ Praha 3 využívá správcovské firmy, která zajišťuje technický stav domů a výběr nájemného. Nájemník si pronajímá byt za sníženou cenu. Jedná se tedy o kombinaci finančně výhodného a autonomního bydlení a poskytování pečovatelské služby, která klientovy pomáhá se zvládnutím běžných úkonů a denních potřeb. O byt v DPS je nutné podat oficiální žádost na Odboru sociálních věcí Úřadu městské části Praha 3, který vede seznam žadatelů a pořadník čekatelů. Žádost dále projednává a schvaluje Komise pro sociální politiku a zdravotnictví a dává doporučení Radě městské části, která rozhoduje o přidělení bytu v DPS. Žadatel musí splňovat kritéria pro doporučení k přidělení bytu v DPS. Jde o pobírání příspěvku na péči, využívání služeb pečovatelské služby, věk, stávající nevhodné bytové podmínky, stávající sociální zázemí,

¹⁰⁰ *Pečovatelská služba Praha 3: O nás.* Pečovatelská služba [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://psp3.cz/psp3-o-nas/>

¹⁰¹ *Poskytované služby: Sazebník.* Pečovatelská služba [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: https://psp3.cz/sazebnik_socialnich_sluzeb/

probíhající péče o žadatele ze strany rodiny či jiné pečující osoby a zvládnání této péče vzhledem ke zdravotnímu stavu žadatele. Dále se zvažuje, zda žadatel nejedná účelově, pro řešení bytové situace jiných členů rodiny, domácnosti. Byty v DPS nejsou přidělovány osobám, které nejsou soběstačné, jelikož zde není poskytována celodenní péče, ale pouze pečovatelská služba, kterou určuje pracovní doba pečovatelek. Terénní služby v domácnostech klientů jsou poskytovány od pondělí do neděle od 7:30 do 20:00. Ambulantní služby jsou poskytovány v sídle PSP3 v DPS v Roháčově a Krásově ulici od pondělí do pátku od 7:30 do 16:00.¹⁰²

Dům s pečovatelskou službou v Roháčově ulici, kde zároveň sídlí Pečovatelská služba Praha 3, disponuje celkem 142 byty. 84 bytů má dispozici dvougarsoniéry, 52 garsoniéry a 6 dispozic 1+1, jeden z těchto bytů je obýván rodinou uprchlíků před válkou na Ukrajině. 16 bytů splňuje bezbariérové podmínky. V každém bytě je koupelna, toaleta a kuchyňská linka. V domě jsou poskytovány i ambulantní služby PSP3. Dále je v domě ordinace praktického lékaře a společná jídelna. Populární je i zdejší Klub seniorů, ve kterém se konají společenské a kulturní akce. Klub je otevřen každý všední den od 14 hodin.¹⁰³ Dům s pečovatelskou službou v Krásově ulici disponuje 62 byty. 56 bytů má dispozici garsoniéry a 5 dvougarsoniéry, jeden byt je mezonetový v půdních prostorech a má dispozici 3+kk, ten obývá rodina uprchlíků před válkou na Ukrajině. Praha 3 tedy disponuje 204 byty se speciálním určením v domech s pečovatelskou službou a aktuálně nejsou žádné byty připravené k nastěhování nových nájemníků. Některé byty jsou sice prázdné, ale čeká se na ukončení dědického řízení, případně na vyklizení bytu či jeho rekonstrukci.¹⁰⁴ Ne všichni obyvatelé, nájemníci, v DPS jsou klienti PSP3. Požadavek využívat služby PSP3 pro udělení bytu v DPS byl zrušen, jelikož byl vnímán jako diskriminační. Někteří klienti využívají péči rodinných příslušníků či asistenční služby,

¹⁰² *Dům s pečovatelskou službou*. Praha 3: Samospráva, Sociální služby [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.praha3.cz/samosprava/kompetence-clenu-rmc/socialni-zalezitosti-a-zdravnictvi/socialni-sluzby/dum-s-pecovatelskou-sluzbou>

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Informátorka Bc. Zdeňka Hošková, vedoucí oddělení sociální práce, MČ Praha 3.

nebo potřebují bezbariérové bydlení, které je v DPS městskou částí nabízeno. Zrušení požadavku je vedením PSP3 vítáno, jelikož nedochází k umělému zavádění služeb pouze z důvodů získání nároku pro byt v DPS. Podobně byl zrušen i požadavek pobírání příspěvku na péči, který někteří senioři nepotřebují či z hrdosti nechtějí pobírat a vznikalo by zbytečné zatěžování státního rozpočtu. Dřívější bytová politika a systém přidělování městských bytů byl změněn v roce 2014, jelikož nebyl v souladu se zákonem o sociálních službách a fungovala zde špatná organizační struktura. Pro upřesnění tedy není možné ukončit nájemní smlouvu současným nájemníkům pouze z důvodu, že nejsou klienti PSP3. Jedná se o byty zvláštního určení a o jejich přidělení rozhoduje jejich majitel, MČ Praha 3.¹⁰⁵

4.1.2 Centrum studentských praxí

V roce 2021 PSP3 oficiálně zřídila Centrum studentských praxí, které je určeno pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol a pro účastníky kurzů celoživotního vzdělávání a rekvalifikačních kurzů. Praxe jsou vhodné pro studenty psychosociálních, pedagogických či státoprávních oborů. Vedoucí zaměstnanci PSP3 společně vytvořili pro účely praxí Metodický průvodce praxí, který je studentům k dispozici jako pomocník pro prvotní zorientování v organizaci. Studenti se zde mohou v rámci odborné praxe seznámit s různými obory sociálních služeb a vyzkoušet si je. Nabízí se například zkušenosti z managementu, legislativy, sociální diagnostiky, individuálního plánování, aktivizačních činností a pedagogikou volného času. Samozřejmě si studenti mohou v praxi vyzkoušet úkony, které PSP3 svým klientům nabízí. Centrum studentských praxí tedy nabízí formální prostor k vykonávání odborných praxí, a zároveň je připravuje pro získání profese a uplatnění na trhu práce. Mezigenerační spolupráce mezi studenty a klienty má vysoký aktivizační potenciál a pro studenty jsou mimořádnou a praktickou zkušeností.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Doplněno z rozhovoru s Bc. Ondřejem Syrovým, vedoucí Centra studentských praxí, PSP3.

¹⁰⁶ *Centrum studentských praxí*. Pečovatelská služba [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://psp3.cz/centrum-studentskych-praxi/>

4.2 Pečovatelská služba Prahy 6

Pečovatelská služba Prahy 6 (PSP6) je příspěvkovou organizací zřízenou Městskou částí Praha 6. PSP6 sídlí v pražském Břevnově a poskytuje pečovatelskou službu rezidentům městské části Prahy 6, konkrétně Dejvic, Střešovic, Břevnova, Petřín a Ruzyně. Cílovou skupinou jsou osoby se zdravotním postižením, senioři a rodiny s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické skupiny. O pečovatelskou službu mohou žádat senioři, osoby s chronickým onemocněním či tělesným postižením, kvůli kterému vyžadují pomoc jiné osoby, rodinám s dětmi, kterým se narodilo současně tři a více dětí nebo jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Pečovatelská služba je poskytována v domácnostech klientů a v domech s pečovatelskou službou, které má PSP6 dva. Pečovatelská služba funguje každý den, kromě státních svátků. V pracovní dny je služba poskytována od 7:00 do 19:00 a o víkendech od 7:00 do 15:30. Posláním PSP6 je především umožnit svým klientům a jejich rodinám co nejdelší možné setrvání v domácím prostředí a zároveň pomoci těm, kteří jsou odkázáni na pomoc druhé osoby. Dalším faktorem je udržet klientům kvalitu jejich života a nevytrhávat je z prostředí na které jsou zvyklí. PSP6 má stanovené čtyři hlavní cíle, které souzní s posláním organizace. Jedná se o podporu klientů v zachování způsobu a kvality jejich života v domácím prostředí, pomoc se zvládnutím složitých situací, které jsou způsobeny zhoršením zdravotního stavu, který ovšem nevyžaduje hospitalizaci klienta. Dalším cílem je podpora a udržení soběstačnosti klientů a tím docílit co možná nejdelšího setrvání v domácím prostředí a zároveň je podpořit v oblastech, na které již klientům nezbývají schopnosti. Zájemci o pečovatelskou službu mohou žádat osobně, případně skrze rodinného příslušníka, ošetřujícího lékaře či jinou osobu, která se domnívá potřeby pomoci jiné osoby. Žádost lze podat osobně v sídle PSP6, telefonicky či písemně. Na webových stránkách jsou k nahlédnutí výroční zprávy za uplynulé roky a rozpočty organizace za jednotlivé roky. Dále seznam poskytovaných služeb a jejich ceník.¹⁰⁷

¹⁰⁷ *Pečovatelská služba Prahy 6*. Pečovatelská služba Prahy 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/>

4.2.1 Dům s pečovatelskou službou

Na území Prahy 6 fungují dva domy s pečovatelskou službou (DPS), které jsou domy zvláštního určení v majetku Městské části Prahy 6. Jedná se o DPS Šlejnická v pražských Dejvicích a DPS Liboc. DPS Šlejnická má kapacitu 65 bytových jednotek, 48 garsoniér, 8 dvougarsoniér a 9 bezbariérových bytů. Celkově nabízená kapacita je určena 73 klientům. DPS Liboc disponuje celkem 42 bytovými jednotkami. 28 bytů má dispozici 2+1, v těchto bytech jsou pronajímány jednotlivé pokoje se sdíleným zařízením pro dvojici klientů či klientek. Dalších 14 bytů má dispozici 1+1 a ty jsou určeny pro páry. Celková kapacita DPS Liboc je tedy 84 klientů. Byty v těchto domech jsou určeny především pro seniory se sníženou soběstačností a zdravotně postiženým občanům, kteří bydlí v nevyhovujícím prostředí. V domech je poskytována terénní pečovatelská služba dle předchozí domluvy, přání a potřeb klienta. Žádosti o pronájem bytu v DPS vyřizuje Odbor sociálních věcí Městské části Prahy 6.¹⁰⁸

Dle usnesení Rady městské části jsou stanoveny podmínky pro žadatele o byt v DPS. Žadatel musí být občanem České republiky s trvalým pobytem ve správním obvodu městské části Praha 6 alespoň tři roky. Dále musí splňovat věkovou hranici, 68 let pro DPS Liboc a 70 let pro DPS Šlejnická, či mít zdravotní postižení. Další podmínkou je pobírání příspěvku na péči, nebo být příjemcem vyššího počtu pečovatelských úkonů z důvodu dlouhodobě snížené soběstačnosti, případně žít dosud v nevyhovujících prostorech bez ústředního vytápění a základního příslušenství. Žadatel může uvést i jiné závažné důvody hodné zvláštního zřetele. Žádost musí obsahovat požadované příložené dokumenty, kterými jsou lékařské potvrzení o zdravotním stavu žadatele a rozhodnutí o přiznání příspěvku na péči. Žadatel musí být příjemcem pečovatelské služby PSP6 po dobu nejméně 3 měsíců před podáním žádosti o pronájem bytu v DPS. O uzavření nájemní smlouvy rozhoduje Rada městské části Praha 6 na základě usnesení a smlouva je uzavírána prostřednictvím správce nemovitosti na dobu určitou, zpravidla 1 rok. V usnesení jsou dále podrobnější podmínky pro pronájem obytné místnosti a bytu v DPS

¹⁰⁸ *DPS Šlejnická, DPS Liboc. Pečovatelská služba Prahy 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/dps-slejnicka/>*

Liboc pro občany ohrožené sociálním vyloučením z důvodů nízkého příjmu s podporou sociální práce.¹⁰⁹ V únoru 2023 bylo v DPS Šlejnická 16 neobsazených bytů, některé stále nejsou vyklizeny pozůstalými. V DPS Liboc je volných 6 bytů o dispozici 1+1 a dalších 15 obytných místností v bytech o dispozici 2+1. Další 4 byty jsou stále vyhrazeny pro uprchlíky před válkou na Ukrajině, ale již jsou neobývané.¹¹⁰

V DPS fungují komunitní centra s volnočasovými aktivitami, kurzy, přednáškami. V DPS Šlejnická je komunitní centrum určeno všem seniorům především z Prahy 6 a funguje bezplatně. Seniori se zde setkávají, vzdělávají, aktivně odpočívají. V komunitním centru se pořádají pravidelné aktivity a akce, které jsou předem vyvěšovány v programu a je nutné se na ně předem přihlásit. Komunitní centrum v DPS Liboc je využíváno pouze obyvateli domu.¹¹¹

4.2.2 Pomoc uprchlíkům před ruskou invazí na Ukrajinu

Jedním z hlavních úkolů pro rok 2022 bylo zajistit pomoc pro uprchlíky před ruskou invazí na Ukrajinu, která započala v únoru roku 2022. Do pomoci se zapojili zaměstnanci i klienti. Byla uspořádána sbírka a PSP6 s městskou částí Praha 6 poskytla a připravila byty například i v DPS Liboc. Byty byly určeny převážně pro rodiny s dětmi či osoby vyžadující pečovatelskou službu. Mimo materiální pomoc jim byla poskytnuta i pomoc s výukou českého jazyka, která probíhala přímo v DPS Liboc.¹¹²

¹⁰⁹ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zásady a podmínky pro nakládání s byty v majetku hlavního města Prahy – Městské části Praha 6*. Praha, 2022, ročník 2021, č. 2136/21. Dostupné také z: https://www.psp6.cz/wp-content/uploads/2022-Z%C3%A1sady-a-podm%C3%ADnky-pro-nakl%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD-s-byty_RM%C4%8C-3882_29-08-2022.pdf

¹¹⁰ Informátorka Bc. Jitka Köcherová, vedoucí Odboru sociálních věcí, MČ Praha 6.

¹¹¹ *Komunitní centrum Šlejnická*. Pečovatelská služba Prahy 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/dps-slejnicka/>

¹¹² *Zpráva o činnosti 2022*. Pečovatelská služba Prahy 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/wp-content/uploads/Shrnut%C3%AD-za-rok-2022-komprimov%C3%A1no.pdf>

4.3 Mezigenerační bydlení v domech s pečovatelskou službou

Mezigenerační bydlení studentů a seniorů bylo inspirováno fungující praxí ze zahraničí, především Francie a Nizozemska, kde podobné programy fungují dlouhodobě. Cílem je sblížení obou generací. Studenti fungující jako dobrovolníci nabídnou obyvatelům pomoc a společně strávený čas. Jedná se o společné procházky, doprovod na nákup či k lékaři, pomoc s informačními technologiemi a jiné volnočasové aktivity. Naopak studenti získají finančně dostupné bydlení v samostatném bytě. Bydlení je pro studenty výhodné, ale zároveň podmínky nájemních smluv a platby nájemného jsou stejné pro studenty i seniory. Podmínkou roční nájemní smlouvy je smlouva o dobrovolnictví, která určuje minimální počet dobrovolnických hodin, které student poskytne seniorům. Cílovou skupinou není většinová společnost, nýbrž specifictí jedinci, kteří mají zájem o sociální práce, dobrovolnictví, mezigenerační vztahy, seniory. Zájem ze strany seniorů nelze očekávat většinový, jelikož někteří senioři o podobné aktivity zájem nemají či jim vystačí kontakt od blízkých či rodinných příslušníků. Zavedení vyžaduje dostatek času, aby si senioři zvykli a naučili se využívat pomoci a aktivit pořádaných studenty. Jedním z benefitů je i řešení bytové krize, se kterou se studenti v hlavním městě potýkají. Ceny nájmu rostou a zvyšují se i ceny pokojů ve sdílených bytech, kapacity kolejí jsou také omezené. Pro některé studenty může být obtížné najít finančně přijatelnou nabídku bydlení. Vzhledem k volným kapacitám v domech s pečovatelskou službou se jedná o velice zajímavý záměr. Mezi první iniciátory této myšlenky patří Ivo Denemark, toho času člen Komise pro sociální politiku v Praze 3 a Ondřej Rut, místostarosta Prahy 3.

4.3.1 Mezigenerační bydlení v Praze 3

Mezigenerační bydlení studentů a seniorů v DPS začalo fungovat v říjnu 2019. Po kladném přijetí návrhu od pana Denemarka, následném projednání před Bytovou komisí a Komisí pro sociální politiku a jeho schválením. Rada městské části se dne 17. 7. 2019 usnesla kladně k návrhu pronájmu bytů studentům v DPS. Politická situace byla nakloněna pro počátek mezigeneračního bydlení studentů v DPS. Studenti, kteří se do mezigeneračního bydlení zapojí, se zaváží k dobrovolnické smlouvě, která stanovuje 30 vykonaných dobrovolnických hodin měsíčně. Do těchto hodin se započítávají i činnosti

spojené s osobním a odborným vzděláváním dobrovolníka a domácí příprava. Dobrovolnická smlouva je uzavřena mezi studentem a PSP3. Na Odboru bytů student podepíše nájemní smlouvu. V DPS Roháčova je nabízena garsoniéra, která původně byla v 1. patře domu, ale od druhého ročníku byla nabízena zrekonstruovaná garsoniéra v 7. patře o výměře zhruba 30 m². V DPS Krásova se jedná také o garsoniéru v přízemí a s o něco menší výměrou. Ve výzvě pro první ročník bylo uvedeno stanovené nájemné, které pro byt v DPS Roháčova činil 5172 Kč/měsíc a v DPS Krásova 2688 Kč/měsíc. V případě oboustranné spokojenosti a zájmu, lze smlouvy opakovaně prodloužit. Nájemní smlouva je podmíněna dobrovolnickou smlouvou a statusem studenta.

Během jarních a letních měsíců v roce 2019 proběhla veškerá nezbytná administrativa a organizace pro spuštění. Byla vypsána výzva pro studenty, ve které byly uvedeny podmínky pro zájemce, kteří byli následně posouzeni před stanovenou výběrovou komisí na Úřadu MČ Praha 3. Podmínky pro žadatele byly stanoveny následující: prezenční forma vysokoškolského studia v hlavním městě Praze, dobrá znalost českého jazyka, předložení žádosti (projekt v rozsahu max. 3 normostran), uzavření nájemní a dobrovolnické smlouvy na 1 rok a čistý trestní rejstřík. Projekt v rozsahu max. 3 normostran musí obsahovat informace o žadateli, které mohou být uvedeny formou životopisu, žadatelův cíl projektu, konkrétní aktivity a jejich popis, předpokládaný harmonogram projektu v měsíčním, týdenním a denním rozsahu. Žádosti bylo nutné doručit na adresu Úřadu městské části v Seifertově ulici v uzavřené a nadepsané obálce do 30. 8. 2019. Vyhodnocení výzvy bylo zveřejněno nejpozději 16. 9. 2019 na oficiálním webu MČ Praha 3. Před podpisem smluv je nutné předložit výpis z trestního rejstříku a potvrzení o studiu. Administrativa a organizace ze strany MČ Praha 3 byla řízena odbornou asistentkou, toho času místostarosty, Ondřeje Ruta. Žádosti mohli zájemci odevzdávat do konce srpna a během září proběhlo výběrové řízení vhodných kandidátů. Do prvního výběrového řízení v roce 2019 se přihlásili 4 zájemci, kteří předstoupili před výběrovou komisí. Výběrová komise vybrala dva studenty. Studenta medicíny do DPS Roháčova a studenta ČVUT do DPS Krásova. Následující rok se student z DPS Roháčova rozhodl nepokračovat a byla znovu vypsána výzva a výběrové řízení, které probíhalo identicky jako v prvním ročníku. Student z DPS Krásova se rozhodl pokračovat i následující rok, ale z osobních důvodů spolupráci v lednu 2021 ukončil. V roce 2020 se do výběrového řízení přihlásili dva zájemci, vybrán byl jeden, který v DPS Roháčova

fungoval jeden rok. V následujícím roce 2021 se do výzvy přihlásil shodný počet uchazečů s počty volných míst v DPS pro studenty, tedy dva uchazeči. Uchazeči z posledního výběrového řízení fungují v DPS doposud (březen 2023). Nutno zmínit počátek pandemie Covid-19, která v České republice propukla v březnu 2020, tedy půl roku od nastěhování prvních dobrovolníků do DPS.

4.3.2 Mezigenerační bydlení v Praze 6

Mezigenerační bydlení studentů a seniorů pro Prahu 6 vzniklo v roce 2020. Inspirací byla již zavedená a fungující praxe z MČ Praha 3. Hlavním záměrem je propojit generaci studentů a seniorů. Studentům je nabízeno finančně výhodné samostatné bydlení a seniorům v DPS aktivizace a zkvalitnění volného času, kdy pro ně studenti fungují jako dobrovolníci. Studenti se ve smlouvě o dobrovolnictví zavazují k odvedení dobrovolnické činnosti v rozsahu minimálně 10 až 20 hodin měsíčně. Množství hodin je stanoveno dle počtu klientů i dle počtu dobrovolníků. V DPS Šlejnická se jedná o 20 hodin měsíčně a v DPS Liboc o 10 hodin měsíčně. Do těchto hodin se počítají i činnosti a aktivity související s osobním a odborným rozvojem dobrovolníka. V každém z DPS bude poskytnut jeden byt studentům za stejných podmínek jako pro seniory, běžné nájemníky, se smlouvou na jeden rok s možností opakovaného prodloužení po dobu studia a splněných ostatních podmínek spolupráce.

V roce 2020 byl návrh mezigeneračního spolubydlení schválen po jednání Komise pro sociální a zdravotní problematiku. Na jednání Rady Městské části Praha 6 bylo předloženo usnesení na vyhlášení výzvy „Nájem bytů v domech s pečovatelskou službou pro studenty VOŠ a VŠ za účelem sociální aktivizace obyvatel.“ V usnesení byla stanovena komise pro vyhodnocování žádostí. Zveřejnění výzvy proběhlo na úřední desce a Facebooku Prahy 6, dále bylo cíleno na VOŠ a VŠ se zaměřením na sociální a zdravotní oblast. Obyvatelé DPS byli s programem seznámeni před zahájením projektu. Vyhodnocení žádostí proběhlo a výsledky byly zveřejněny na webu Prahy 6. S vybranými kandidáty byla uzavřena nájemní smlouva a smlouva o dobrovolnictví pro PSP6. Koordinace, vedení a vyhodnocování je v kompetenci ředitelky PSP6 a vedoucí Odboru sociálních věcí. Pro projekt byly vyhrazeny konkrétní byty v každém z DPS. V DPS Šlejnická se jedná o garsoniéro s balkónem s výměrou necelých 30 m² a cenou nájemného 95 Kč/m². V DPS Liboc byl vyčleněn byt o dispozici 2+1, jedná se o dvě oddělené

místnosti a společné zázemí. Byt je vhodný pro dvě studentky, dva studenty či pro partnerskou dvojici. Výměra bytu je 54 m² s cenou nájemného 70 Kč/m².

Pro žadatele byly stanoveny podmínky studia prezenční formy vyššího odborného či vysokoškolského studia na území hlavního města Prahy, výhodou je považován sociální či zdravotní obor. Žadatel dále musí předložit vlastní žádost o účast v rozsahu maximálně dvou normostran. Žádost musí obsahovat základní údaje o žadateli a jeho studiu, potvrzení o studiu, kontaktní informace, popis zamýšlených aktivit a činností, které může nabídnout obyvatelům a v jakém rozsahu, motivační dopis popisující jeho zájem, zkušenosti s pomocí seniorům a zdravotně postiženým. Podmínkou je uzavření pojistky pro případ způsobení škody, čistý trestní rejstřík a soudní bezúhonnost, která je prokázána čestným prohlášením. Vybraní žadatelé podepisují nájemní smlouvu se správcovskou firmou na dobu určitou jeden rok s možností prodloužení po dobu studia a dobrovolnickou smlouvu, kterou je podmíněna nájemní smlouva, také v trvání jednoho roku. Dobrovolnická smlouva se uzavírá mezi dobrovolníkem a PSP6.

První výzva byla zveřejněna v létě 2020, ale nepřihlásil se žádný zájemce. Výzva byla zveřejněna znovu v roce 2021. První výběrové řízení proběhlo v září 2021 na Úřadu městské části Praha 6 na Odboru sociálních věcí. Žádosti bylo nutné podat do 15. 8. 2021 k rukám vedoucí Odboru sociálních věcí. Do prvního ročníku mezigeneračního bydlení se přihlásilo celkem 5 uchazečů, dva páry a jeden student. Páry se ucházeli o byt v DPS Liboc, který byl určen pro páry a zbylý student se ucházel o byt v DPS Šlejnická. Po osobních pohovorech s žadateli byli vybráni všichni uchazeči i přes původní limity. Rozhodujícími faktory byly volné kapacity bytů a vhodnost žadatelů. Jeden pár získal předem přidělený byt, druhý pár získal alternativní byt s dispozicí 1+1. Vzhledem k přetrvávající pandemii Covid-19 bylo zavádění projektu pozvolnější. Byla zřízena kniha, do které mohli senioři zapisovat přání a potřeby a dobrovolníci je pro ně plnit. Kniha se příliš neosvědčila. Dobrovolníkům v DPS Liboc byl svěřen úkol o přeorganizování knihovny, a tak vznikly i pravidelné hodiny, kdy mohli senioři dobrovolníky v knihovně zastihnout a osobně sdělit co je trápí, s čím by potřebovali pomoci. Tato aktivita se osvědčila. Senioři chodili dle svého zájmu a potřeb, někteří si chodili pravidelně popovídat. S rozvolňováním protipandemických opatření přibýly i aktivity pořádané dobrovolníky. Dobrovolník v DPS Šlejnická organizoval pravidelné aktivity pro seniory, které předem ohlašoval.

Druhé výběrové řízení proběhlo v září 2022. Všichni dobrovolníci, kteří se zapojili do mezigeneračního bydlení předešlý rok se rozhodli pokračovat. Po podání žádostí o prodloužení nájemní a dobrovolnické smlouvy bylo všem dobrovolníkům umožněno pokračovat a díky pozitivní zkušenosti s fungováním prvního roku mezigeneračního bydlení bylo rozhodnuto o navýšení kapacity o jeden byt v DPS Šlejnická. V druhém výběrovém řízení se tedy vybíral pouze jeden uchazeč. Celkem se do výběrového řízení přihlásily tři žadatelky a byla vybrána jedna, dle komise nejvhodnější žadatelka, která se zapojila do dění v DPS Šlejnická během října 2022.

4.4 Rozhovory se zástupci městských částí a pečovatelské služby

4.4.1 Rozhovory se zástupci z Prahy 3

Rozhovory s informátory probíhaly osobně. Pro rozhovory byly předem stanovené otázky, jejichž pořadí bylo udáváno dle vývoje rozhovoru. Rozhovor o mezigeneračním bydlení v DPS poskytla Mgr. Jana Valová, odborná asistentka místostarosty Ondřeje Ruta, Bc. Ivo Denemark, bývalý člen Komise pro sociální politiku a Bytové komise a Bc. Ondřej Syrový, vedoucí Centra studentských praxí a koordinátor dobrovolníků pro PSP3. Bývalá paní ředitelka PSP3 Mgr. Emílie Kalová byla oslovena pro rozhovor, jelikož sehrála důležitou roli při zavádění mezigeneračního bydlení v DPS, ale bohužel možnost rozhovoru ani zodpovězení otázek písemně nevyužila.

Tabulka 1 Informátoři zástupci z Prahy 3

Jméno	Pozice	Rozhovor
Mgr. Jana Valová	Odborná asistentka místostarosty O. Ruta	Osobně
Bc. Ivo Denemark	Iniciátor, bývalý člen Komise pro sociální politiku a Bytové komise	Osobně
Bc. Ondřej Syrový	Vedoucí Centra studentských praxí, koordinátor	Osobně

Zdroj: Vlastní zpracování.

Pan Denmark byl prvním iniciátorem mezigeneračního bydlení. Rozhovor proběhl osobně po předchozí emailové komunikaci. Informátor byl požádán o úvodní představení a následně byly položeny předem připravené otázky. Úvodní představení a popis projektu byl dosti obsáhlý a informačně bohatý, tím pádem byl doplněn pouze pár dotazy. Ondřej Syrový byl nejprve autorkou kontaktován prostřednictvím sociálních sítí a na základě domluvy byla stanovena osobní schůzka v sídle PSP3 při které proběhl rozhovor. Paní Valová byla autorkou oslovena emailem, proběhla domluva osobní schůzky, která se uskutečnila v její kanceláři na radnici MČ Praha 3. S rozhovory, nahráváním a uvedením celého jména informátoři souhlasili.

Pan Denmark nejdříve působil v MČ Praha 3 jako člen Komise pro bytovou politiku a později i jako člen Komise pro sociální politiku a zdravotnictví. Dříve pracoval i jako sociální pracovník a asistent pro hendikepované. S dobrovolnictvím má zkušenost ze zahraničí, kde se věnoval sirotkům. Před samotnou iniciativou mezigeneračního bydlení řešil změnu pravidel pro přidělování městských bytů, do kterých spadají i byty zvláštního určení v DPS. Klasifikaci a kategorizaci zájemců určuje nárok pro přidělení bytu zvláštního určení, o kterém rozhoduje Komise pro sociální politiku a Bytová komise přidělením bodů žadateli. Kategorie existují tři, kdy první kategorií jsou nejpotřebnější žadatelé a třetí kategorií jsou žadatelé nejméně potřební. Kategorizace je nezbytná pro přidělování bytů nejpotřebnějším občanům a zároveň pro regulaci dostupnosti bydlení v DPS. Zároveň byl zjednodušen systém přihlašování a žádostí o tyto byty, který zvýšil dostupnost tohoto bydlení. Jedním z hlavních důvodů zavedení mezigeneračního bydlení v DPS byl fakt nízké obsazenosti bytů v DPS a jejich nevyužívání. I z tohoto důvodu byla část bytů v DPS přidělena bytovému odboru z předchozího odboru sociálních věcí. Problém s neobsazenými byty v DPS se týká plošně celé Prahy, důvod je prostý. Mnoho občanů v důchodovém věku Prahu opouští a hledají cenově dostupnější bydlení mimo hlavní město nebo se stěhují na chaty a chalupy, kde tráví svůj důchod. Inspirací byl článek v časopise Respekt o fungujícím spolubydlení ve frankofonních zemích, především Francii, Belgii a Nizozemsku, a později i další články. Jednalo se o vizionářskou myšlenku, jelikož po podrobném hledání tato idea neměla v České republice obdoby. Model bydlení a propojení generací v DPS společně s nabídnutím volných bytů dával smysl pro vznik sociálně odpovědného spolubydlení. Samotná realizace byla souhra změny

bytové politiky, debata o obsazenosti bytů v DPS a článek o fungujícím spolubydlení v zahraničí.¹¹³

Paní Valová upřesňuje začátek fungování mezigeneračního bydlení v DPS v Praze 3. Návrh prošel schválením a začal fungovat od října 2019. Nejdříve byla v červnu 2019 vypsána výzva pro studenty o mezigeneračním bydlení v DPS a dobrovolnictví. Přihlášky bylo možné podat do konce srpna a v září proběhlo výběrové řízení. V této době pod pana Ruta a jeho kancelář spadal jak Bytový odbor, tak i Sociální odbor, šlo tedy o spolupráci obou odborů. Paní Valová zmiňuje vhodnost zavedení mezigeneračního bydlení z důvodu volných bytů. V opačném případě, kdy by byl o byty ze strany seniorů velký zájem, by nebylo možné poskytovat byty studentům. Zároveň neočekává rozšiřování na více bytů pro studenty. V DPS Roháčova by mohl být poskytnut ještě jeden byt pro studenty. Toto rozhodnutí je závislé i na souhlasu nové paní ředitelky PSP3, Mgr. Ludmily Tomešové, a především zájmu studentů.

Pan Denemark upozorňuje, že mezigenerační bydlení v DPS je závislé na politické vůli a fungování projektu může být ovlivněno změnou politického zastoupení MČ Praha 3. Jedná se především o sociální a bytovou politiku. Stěžejní je tedy vůle odpovědného radního pokračovat ve fungování projektu a zařazení organizace projektu do své náplně práce. Paní Valová nezastírá případnou změnu preferencí možné příští vládnoucí koalice, ale po komunálních volbách v listopadu 2022 se na fungování mezigeneračního bydlení v DPS na území Prahy 3 nic nemění. Potvrzuje, že fungování je podmíněno vůlí zvolených v pokračování fungujících projektů. Osobně nevidí důvod v rušení fungujícího a chváleného projektu. Za dobu čtyř let, během které proběhly i volby, si pan Syrový nevšiml žádné změny ze strany vládnoucí koalice. Respektuje vůli a zájem zřizovatele, které jsou rozhodující v pokračování mezigeneračního bydlení v DPS. Pro pokračování spolupráce by mohla PSP3 podat doporučení, která se musí podřítit bytové a sociální politice MČ Prahy 3. Jako hlavní problém vnímá spíše malý zájem ze strany studentů.

Paní Valová nevedla žádné zásadní problémy ze strany organizace na radnici, které by mohly provázet zavedení mezigeneračního bydlení v DPS. Stěžejní bylo určení

¹¹³ Informátor Bc. Ivo Denemark.

vhodných bytů, které by byly pro studenty finančně přijatelné. Zmiňuje problém s nastavenými zálohami na energie, které byly příliš vysoké a byly v průběhu prvního roku snižované, jelikož docházelo k velkým přeplatkům. Měsíční nájem společně s vysokými zálohami se rovnal poplatkům za kolejné. Paní Valová vyřizuje vypisování výzev a organizaci výběrového řízení, což pro její pracovní náplň není velkou zátěží. Upřesňuje, že se jedná o povinnost, ke které dochází jednou ročně. Pan Denemark zmínil časovou náročnost koordinace dobrovolníků, od které se odvíjí i kvalita spolupráce. Účel je naplňován i bez náročnější organizace, ale absence koordinace projektu a dobrovolníků snižuje kvalitu spolupráce a náplň dobrovolnictví. Komunikaci se studenty převzala po výběrovém řízení paní Hošková, vedoucí oddělení sociální práce, která provedla studenty v začátcích a byla nápomocna při přebírání bytu, podpisu smlouvy na Bytovém odboru a napojení studentů na správcovskou firmu. Hlavním koordinátorem dobrovolníků v mezigeneračním bydlení byla přímo paní ředitelka PSP3 Emílie Kalová, pro kterou byla organizace projektu v prvních letech značnou zátěží, ale i přes to nabízela dobrovolníkům supervizi a byla jim vždy nablízku. Během roku 2020 se stal hlavním koordinátorem dobrovolníků pan Ondřej Syrový, který je vedoucím Centra studentských praxí. Pan Syrový zmínil počáteční problémy, kterými byli špatně vymezené pojmy, které mohli být zavádějící a nepřesné. Ze začátku byl problém i s uzavřením dobrovolnické smlouvy, jelikož studenti a mezigenerační bydlení se pohybovalo mezi třemi subjekty: PSP3, DPS a zřizovatelem MČ Praha 3. Pro PSP3 bylo v pilotním ročníku právně náročné zavedení dobrovolníků, jelikož neměli s dobrovolnickými smlouvami předchozí zkušenost a PSP3 si byla vědoma možných rizik, odpovědnosti, nezbytného pojištění dobrovolníků a například i úkonů, které dobrovolník nesmí vykonávat. Riziková může být individuální přítomnost dobrovolníků v bytech seniorů, proto je velice důležité zvážit způsobilost a důvěryhodnost každého dobrovolníka. Vhodné je nejprve zapojit dobrovolníka do klubových akcí, které probíhají v širším kolektivu zaměstnanců i seniorů. Bezpečí seniorů je zcela primární. Špatnou zkušenost s dobrovolníky z mezigeneračního bydlení PSP3 nemá, ale pár problémů nastalo se studenty z odborných praxí (nedodržování smluvených časů, přesvědčování seniorů dle osobního postoje a zájmu, žádosti o finanční podporu osobních projektů). I přes počáteční obavy byla dobrovolnická smlouva sjednána přímo s PSP3. Pan Syrový upozorňuje i na pochybení zřizovatele MČ Praha 3, který v nastavení spolupráce nepočítal s nájemníky, kteří bydlí v DPS jako řadoví nájemci,

kteří nejsou klienty PSP3. S tím souvisí zmiňovaná odpovědnost PSP3 za své dobrovolníky, kteří by měli poskytovat služby pouze klientům PSP3 s také platnou smlouvou. Ostatní nájemci v DPS by neměli využívat služeb dobrovolníků. Dobrovolnická smlouva byla po konzultaci uzavřena mezi studenty a PSP3 a služby dobrovolníků mohou využívat všichni senioři, což se odvíjí od fungování Klubu seniorů v DPS, který je pro všechny seniory z Prahy 3. Pan Denemark zmiňuje ředitele pečovatelské služby jako stěžejní osobou pro fungování tohoto projektu, zároveň opakovaně zmiňoval zásluhy na započetí a následném fungování projektu pana místostarosty, toho času radního, Ondřeje Ruta a tehdejší paní ředitelky PSP3 Emílie Kalové. Místo pro zlepšení spolupráce vidí právě v organizaci a vedení dobrovolníků, které by mohla mít na starost jedna osoba, případně jiná nezisková organizace. Také zmiňuje právní problémy s pověřením jednoho úředníka organizací dobrovolníků a projektu. Jako důležité považuje nastavení komunikace mezi dobrovolníky a vedoucími pracovníky. Dle pana Syrového, hlavního koordinátora dobrovolníků v DPS, není potřeba neziskové organizace. O spolupráci s neziskovou organizací, která by měla na starosti dobrovolníky, bylo diskutováno v rámci transformace PSP3, která proběhla v roce 2021 a měla za úkol soustředit se na kvalitu poskytovaných služeb PSP3 a nahrazením některých poskytovaných služeb komerčními poskytovateli. Neziskovou organizací by bylo možné využít pro organizaci dobrovolníků spíše pro terénní službu, tedy pro klienty PSP3 v jejich domácnostech mimo DPS. Aktuální koordinace dobrovolníků nevyžaduje spolupráci s externí neziskovou organizací, jelikož se jedná o jednotky dobrovolníků, které má na starosti pan Syrový. Konkrétně se jedná o čtyři dobrovolnické smlouvy a během roku se v PSP3 vystřídá až čtyřicet studentů na odborných praxích, kteří mají smlouvu o odborné praxi. Aktuální spolupráce je dostačující a nedochází k rozporu s nabízenou sociální péčí. Není totiž možné, aby někteří klienti dlouhodobě využívali dobrovolníky pro donášku nákupů ani při procházkách, jelikož tyto služby jsou nabízeny PSP3 za poplatek a mohlo by dojít k diskriminaci klientů, kteří za tyto služby platí. Stěžejním je i nastavení pravidel fungování spolupráce, které je nutné přizpůsobit potřebám dobrovolníka, jehož hlavní náplní je studium. Ze strany radnice se jedná především o výběr vhodných adeptů do komise, která rozhoduje o vhodnosti kandidáta a přidělení bytu a zároveň je důležité, aby členové komise měli zájem na fungování projektu. Ve výběrové komisi byli přítomni zástupci koalice i opozice, působil v ní pan Denemark, paní Valová, paní Hošková i paní

Kalová jako ředitelka PSP3, po jejím odchodu v létě 2022 se nové výběrové řízení nekonalo, jelikož studenti v mezigeneračním bydlení pokračovali.

Jedním z problémů bylo oslovení studentů, kteří by měli především o dobrovolnictví v DPS zájem i přes finančně výhodnou nabídku bydlení. Projekt je určen pro studenty VOŠ či VŠ. Dle pana Denemarka by bylo vhodné zvážit možnost redefinovat cílovou skupinu, kterou by určoval například pouze věk bez ohledu na studium. Hlavním propagátorem je zřizovatel, tedy MČ Praha 3. Paní Valová upřesňuje formu propagace výzvy, která probíhala pravidelně od jejího vyhlášení v červnu až do uzávěrek žádostí na konci srpna. V rámci propagace byla oslovena Univerzita Karlova a další sociálně právní školy pomocí oficiálních kanálů na sociálních sítích i s konkrétní prosbou o sdílení vypsané výzvy o mezigeneračním bydlení v DPS. Jako další problém zmiňuje v prvním roce spojený se zneužíváním dobrovolníků seniory, kdy bylo těžké nastavit hranice a senioři dobrovolníky často žádali o pomoc bez ohledu na čas a rozsah dobrovolnictví. Pan Denemark během rozhovoru zvažoval i změnu v požadovaných odpracovaných dobrovolnických hodinách. Pokud by se snížilo požadované množství hodin na minimum a zbytek by probíhal na dobrovolné bázi a byl by tak spíše iniciativní vstupní branou do dobrovolnictví a mezigeneračních vztahů. Pan Syrový upřesňuje, že požadované hodiny a rozsah spolupráce je vždy o individuální domluvě a studentům se snaží vyjít vstříc a také upozorňuje na započítávání přípravy a vzdělávání. Například během zkouškového období studentů není problém s nahrazením si požadovaných hodin dodatečně. Pan Syrový si s nízkým zájmem ze strany studentů uvědomuje nízkou atraktivitu sociálních prací mezi generací studentů a také obecně nízkou popularitu práce se seniory. Přírovnáním je i nízký zájem o pracovní pozice nabízené PSP3. Pro studenty může být rozhodující i pocit závazku a strach z vysokého nároku potřeb ze strany seniorů. Respektuje studenty, kteří svůj volný čas chtějí trávit jinak či jim studium z časových důvodů nedovoluje vykonávat dobrovolnictví. Zmiňuje i vhodnost nabízeného bytu, který se díky větší výměře a s tím spojeným vyšším nájmem nemusí studentům vyplatit. Tento problém byl řešen v prvním pilotním ročníku. Aktuálně nabízené byty jsou pro studenty výhodnější. Propagaci vyhledávaných výzev pro studenty vnímá jako povinnost zřizovatele, tedy MČ Praha 3.

Jednou z otázek rozhovoru bylo naplnění očekávání fungování mezigeneračního bydlení v DPS. První ročník mezigeneračního bydlení byl brán jako pilotní, tedy zkouškový, zda vůbec může něco podobného v Česku, konkrétně v Praze fungovat.

Po úspěšném prvním roce mezigenerační bydlení v DPS pokračuje již čtvrtým rokem. Jedním ze splněných očekávání informátorů je iniciace a fungování do budoucnosti, a také rozšíření do dalších městských částí. Pan Surový je s fungováním spolupráce se studenty spokojen a velice ocenil jejich pomoc během pandemie Covid-19, při které se potýkali i s personální krizí. Studenti v této době pomáhali s rozvozem obědů, s nákupy pro seniory. Dle možností trávili i individuálně čas se seniory, klubová činnost byla z důvodů protipandemických opatření pozastavena. Zmiňuje i vítanou a nezbytnou pomoc dobrovolníků při klubových akcích, kdy jsou značnou personální úlevou. V době pandemie dobrovolníci plnili více než v dobrovolnické smlouvě požadovaných 30 hodin měsíčně, a proto s nimi byla uzavřena i dohoda o provedení práce a přebývajících hodiny jim byly propláceny. Dále bylo v rozhovoru zmíněno i úskalí s dobrovolníky v době pandemie, kdy nebylo zřejmé, zda se dobrovolníci mohou plošně testovat a zda bude jejich testování propláceno státem. Plošné testování bylo platné pro zaměstnance a dobrovolníky se nařízení nezaobírala, což způsobovalo organizační a administrativní zatížení, jelikož bylo nutné nařízení připomínkovat a dotazovat. Testování bylo v DPS obecně komplikované, jelikož samotný termín DPS v zákoně neexistuje. Paní Valová zmiňuje podceněné faktory v prvním ročníku fungování, které se ukázali v průběhu realizace. Jednalo se o spíše komunikační problémy, kdy došlo k šíření nepravdivých zpráv o bezplatném bydlení pro studenty a nárokování si služeb ze strany seniorů, kteří nebrali ohled na soukromý život studentů či noční klid. Bylo tedy nutné stanovit hranice pro ochranu studentů. V následujících letech byla pro dobrovolníky k dispozici supervize a možnost konzultací dle potřeby. Zároveň byl i kladen důraz na stanovení osobních hranic studentů a ochranu jejich soukromí. Paní Valová tyto problémy zmiňuje jako velkou chybu v pilotním ročníku. „V prvním ročníku jsme neodhadli nastavení hranic studentů a jejich spolupráce se seniory a jsme si vědomi, že to zcela zbytečně vedlo k ničení studentů.“¹¹⁴ Jednou z obav výběrové komise byl velký zájem studentů, který by doprovázelo zdlouhavé výběrové řízení a organizační náročnost. Tato obava se nenaplnila, jelikož do každého výběrového řízení se přihlásili pouze jednotky zájemců, což umožnilo osobní setkání s uchazeči a výběrovou komisí. Pan Denemark také uvedl nepříjemné překvapení nízkého

¹¹⁴ Informátorka Mgr. Jana Valová.

zájmu ze strany studentů a zneužívání dobrovolníků. Do prvního výběrového řízení v roce 2019 se přihlásili čtyři zájemci. S každým rokem počet zájemců klesal. Do výběrového řízení v roce 2020 se přihlásili dva zájemci a v následujících ročnících vždy stejný počet zájemců jako volných míst pro studenty, tedy maximálně dva. Dle pana Denemarka problém zájmu z řad studentů může souviset i s tabuizací stárnutí a smrti. Jedním ze smyslů mezigeneračního bydlení je pro něj i možnost předávat zkušenosti studentů svým vrstevníkům. Pro paní Valovou byl překvapením silný mediální ohlas, který byl i mezinárodní, a především ochota a vstřícnost studenta Vana z prvního ročníku s médii komunikovat. Zmiňuje také zájem z Městské části Praha 6. Mediální ohlas potvrzuje i pan Syrový, který ho vnímá jako pravidelný, když dochází k obměně studentů v DPS. Další oslovení přichází ze stran studentů píšící závěrečné práce a také organizací, které sbírají informace ohledně mezigeneračních vztahů a fungování dobrovolnického centra, stáží a praxí.

Paní Valová neopomněla zmínit zásadní ovlivňující faktor pandemie Covid-19, který výrazně omezil fungování studentů jako dobrovolníků v DPS, kdy jejich náplň dobrovolnictví byla zcela odlišná a zavádění mezigeneračního bydlení zpomalilo, působení v DPS i pro studenty mohlo být stresující. Zmínila i aktivitu městské části v pomoci uprchlíkům před válkou na Ukrajině. Pomoc probíhala i přímo v DPS Roháčova a Krásova. V DPS Roháčova byly vyčleněny dva ubytovací prostory. Prvním byl prostor pro přechodný pobyt, který je poskytován občanům Prahy 3, kteří se ocitnou v těžké sociální situaci. Jedná se o tři pokoje se společnou kuchyní a koupelnou s WC. V době vypuknutí války byl prostor nevyužívaný, proto mohl být poskytnut uprchlíkům. Bylo zde ubytovaných devět osob. Později byl prostor potřebný pro občany Prahy 3 a proto uprchlíci z Ukrajiny byli přesunuti do mezonetového bytu v DPS Krásova v půdním prostoru, který byl volný a nevhodný pro seniory. Dále byl v DPS Roháčova poskytnut i byt s velkou výměrou, který byl z důvodu vyššího nájmu pro seniory nevyhovující a byl delší dobu neobývaný, proto mohl být poskytnut uprchlíkům z Ukrajiny. V tomto bytě byly ubytovány dvě rodiny. V začátcích poskytování pomoci uprchlíkům vznikly obavy ze strany seniorů v DPS, nicméně konflikty ani oficiální stížnosti nejsou pro paní Valovou známy. Pan Syrový upřesňuje, že ubytování uprchlíci v DPS se mezigeneračního fungování a dobrovolníků nijak netýkali.

4.4.2 Rozhovory se zástupci z Prahy 6

Rozhovory s informátory probíhaly osobně. Pro rozhovory byly předem stanovené otázky, jejichž pořadí bylo udáváno dle vývoje rozhovoru. Rozhovor o mezigeneračním bydlení v DPS poskytla Bc. Jitka Köcherová, vedoucí Odboru sociálních věcí Úřadu městské části Praha 6 a první iniciátorka mezigeneračního bydlení v DPS pro Prahu 6, MUDr. Marián Hošek, místostarosta Prahy 6 pro sociální věci, zdravotnictví a prevenci a JUDr. Lucie Trnková, ředitelka PSP6 a koordinátorka dobrovolníků mezigeneračního bydlení v DPS. Pro rozhovor byla sjednána osobní schůzka v kanceláři pana Hoška na Úřadu MČ Praha 6, kterou po předchozí komunikaci sjednala paní Trnková. Zúčastnila se i paní Köcherová, která se musela po krátké chvíli omluvit z důvodu pracovní vytíženosti. Otázky, na které se nedostalo zodpověděla emailem.

Tabulka 2 Informátoři zástupci z Prahy 6

Jméno	Pozice	Rozhovor
Bc. Jitka Köcherová	Iniciátorka, vedoucí Odboru sociálních věcí	Osobně/ emailová komunikace
MUDr. Marián Hošek	Místostarosta pro sociální věci, zdravotnictví a prevenci	Osobně
JUDr. Lucie Trnková	Ředitelka PSP6, koordinátorka	Osobně

Zdroj: Vlastní zpracování.

Iniciátorkou zavedení mezigeneračního bydlení v DPS byla paní Köcherová, která se o fungující praxi v Praze 3 dozvěděla v létě 2020 z článku v deníku Metro cestou do práce. V článku bylo popisováno fungování a zkušenosti, a také informace o nabízené garsoniěře pro jednoho studenta na nadcházející akademický rok. Jednalo se o velice zajímavou možnost využití prázdných bytů v DPS. Paní Köcherová následně vyhledala podrobnější informace a předložila je paní ředitelce PSP6, Lucii Trnkové, která souhlasila. Následně byl návrh předložen panu Hoškovi, toho času radní pro sociální oblast. Po kladném vyjádření i pana Hoška se paní Köcherová setkala se zástupci z Prahy 3,

i s panem Ivem Denemarkem, a byly získávány konkrétní a podrobné informace nezbytné pro zavedení a fungování mezigeneračního bydlení v DPS v Praze 6. Pan Hošek byl z návrhu nadšen, zaujala ho možnost vyzkoušet něco nového, co již má pozitivní ohlasy a je prospěšné pro městské hospodářství s neobsazenými byty v DPS a může zlepšit seniorům v DPS volný čas. Dále zmiňuje i přízeň k vytváření prostoru pro mezigenerační vztahy, které jsou mu velice sympatické a možnost rozvíjet již fungující mezigenerační programy. Paní Köcherová připravila nezbytné podklady pro jednání Komise pro sociální a zdravotní problematiku a od všech členů návrh získal velmi kladnou odezvu a souhlas. Následovalo sepsání pravidel pro projekt „Studenti mezi seniory“ a vyčlenění konkrétních bytů v každém DPS. Pravidla stanovovala paní Köcherová společně s paní ředitelkou PSP6. Nejprve byl vyčleněn jeden byt o dispozici 2+1 a následně ještě jeden o dispozici 1+1, dispozice si mohli sami studenti vybrat. Kapacity v DPS Liboc to umožňovaly. V DPS Šlejnická byla vyčleněna jedna garsoniéra. Pan Hošek zmiňuje jako důležitý faktor k umožnění fungování mezigeneračního bydlení v DPS volné bytové kapacity. Jinak by nebylo možné fungování zajistit. Oceňuje i současné nastavení nájemních smluv pro studenty, které jsou sjednávány vždy na jeden rok za stejně výhodné nájemné, jako mají zde žijící senioři, a tak umožňují reagovat na případnou zvyšující se potřebu bytů pro seniory. Dále oceňuje již nabyté zkušenosti z fungování v Praze 3, které usměrnili požadavky a očekávání od zavedení v Praze 6. Již od počátku byl kladen důraz na nezneužívání dobrovolníků seniory a zároveň zodpovědné plnění dobrovolnických hodin. Pan Hošek upozorňuje na nižší nárok vykonávaných dobrovolnických hodin, které nejsou pro studenty příliš zavazující a pro některé až odrazující od dobrovolnictví. Dobrovolnické hodiny jsou nastaveny orientačně a tak, aby je dobrovolníci plnili zodpovědně a s chutí. Předpokládán je i vývoj vztahů mezi dobrovolníky a seniory a dobrých mezilidských vztahů. Paní Trnková doplňuje že počet hodin vnímá jako dostatečný, jelikož v obou DPS fungují komunitní centra s pravidelným programem a dobrovolníci jsou pouze zpestřením již zavedených aktivit. Zodpovědnost dobrovolníků je do jisté míry vynucena výhodným bydlením, které je v zájmu dobrovolníků si udržet, jelikož si je vědoma že se jedná o hlavní motivaci zapojení se studentů do mezigeneračního bydlení v DPS. Jediné úskalí vidí v nedořešených pojistkách dobrovolníků o odpovědnosti.

První výzva byla vypsána na jaře 2020, ale nepřihlásil se žádný zájemce. Paní Trnková doplňuje, že i v případě přihlášení studentů by byl projekt pravděpodobně

pozastaven z důvodů pandemie Covid-19. V následujícím roce 2021 před letními prázdninami byla výzva zveřejněna znovu, společně s článkem v městských novinách Šestka, na facebookových stránkách a oficiálním webu Prahy 6. Veškerá organizace a administrativa ze strany ÚMČP6 byla vykonávána paní Köcherovou. Pan Hošek i paní Trnková v rozhovoru ocenili její nadšení a úřednické schopnosti a také společné souznění s myšlenkou mezigeneračního bydlení v DPS a dobrého fungování pečovatelské služby. Během letních měsíců se přihlásilo 5 studentů, jeden jednotlivec a dva páry. V září 2021 proběhlo první výběrové řízení. Ve výběrovém řízení před výběrovou komisí obstáli všichni zájemci. Ještě během září se uskutečnilo setkání seniorů a studentů, které zorganizovala paní ředitelka Trnková v každém z DPS. Klienti byli seznámeni s novou spoluprací a konkrétními dobrovolníky a ubytováním dobrovolníků v DPS. Díky kladným ohlasům a obecné spokojenosti bylo rozhodnuto o rozšíření o jednu garsoniéru v DPS Šlejnická a vyhlášení výběrového řízení v roce 2022. V prvním roce v DPS Šlejnická fungoval pouze jeden dobrovolník v mezigeneračním bydlení a nestačil zájmu seniorů. Do výběrového řízení v roce 2022 se přihlásily tři studentky, ze kterých výběrová komise vybrala jednu nejvhodnější adeptku. Pan Hošek vysvětluje nízký zájem ze strany studentů ovlivněný nezbytnou empatií vůči seniorům, která je v generaci studentů problematická, a ochotou osobního nasazení, které je nezbytné obecně pro vykonávání dobrovolnictví. Dobrovolnictví v Česku na rozdíl od západní společnosti nemá pevné postavení a není k němu v rámci výchovy vedeno. Pan Hošek zmiňuje i zájem zahraničních zaměstnavatelů v dobrovolnických činnostech svých zaměstnanců. Osobně má radost z podpory dobrovolnictví. Paní Trnková byla velmi překvapena nízkým zájmem, který mohl být způsoben i špatně cílenou propagací výzvy. Paní Trnková se stará o administrativu a organizaci dobrovolníků, kterou osobně nevnímá jako zatěžující. Vzhledem k tomu že se jedná o jednotky dobrovolníků zapojených do mezigeneračního bydlení v DPS, není potřeba pro jejich organizaci oslovovat jinou neziskovou organizaci. Dobrovolníci, kteří jsou vysíláni ke klientům mimo DPS jsou organizováni Maltézskou pomocí, což je nestátní nezisková organizace, obecně prospěšná společnost, která koordinuje dobrovolníky ve svých projektech pro osoby v sociální nouzi a osamělé seniory.

Paní Köcherová i pan Hošek jsou s fungováním mezigeneračního bydlení v DPS spokojeni a zaznamenávají pozitivní reakce seniorů a jejich očekávání bylo pozitivně

naplněno. Spolupráci se studenty paní Köcherová nazývá bezproblémovou, zmiňuje zapojení studentů do běžného života seniorů a pilné plnění dobrovolnických hodin. Fungování mezigeneračního bydlení v DPS je kladně vnímáno i politiky Prahy 6. Pan Hošek spolupráci se studenty nazývá oboustranně výhodnou a dobře fungující, a právě tyto faktory určují budoucnost mezigeneračního bydlení v DPS. Paní Trnková je se spoluprací se studenty velice spokojená a doporučila by ji i ostatním. Zmiňuje jejich přispívání k pohodové atmosféře v DPS, aktivní senioři si pomoc a společné aktivity velmi chválí. Oceňuje i pomoc s organizací akcí a případnou pomocí s odklizením listí či sněhu v okolí DPS pro zajištění bezpečí klientů. Upozorňuje i na propojení klientů v DPS s okolním světem skrze kontakty s dobrovolníky. Pan Hošek vnímá problémy v DPS, kde jsou senioři obklopeni pouze ostatními seniory a prohlubuje se problém s vnímáním okolního světa mimo DPS. Dochází zde tedy k izolaci individuální i komunitní, a právě studenti mohou s řešením tohoto problému pomoci. Potenciál vidí v mezigeneračním učení a předcházení stařecké demenci. V začátcích fungování očekával ostych seniorů, což se dle jeho pohledu nenaplnilo. Paní Köcherová ani pan Hošek nezaznamenali žádné negativní ohlasy či stížnosti ze strany seniorů. Pan Hošek oceňuje toleranci seniorů, kteří dobrovolníky nevyužívají a zároveň nevytváří překážky pro fungování mezigeneračního bydlení. Paní Trnková zmiňuje pouze jeden negativní ohlas ze strany klientů, který byl vysvětlen. Jednalo se o strach klienta v upírání městských bytů seniorům a bylo mu vysvětleno, že volných bytových kapacit je v současné době zatím dostatek a studenti nebyli ubytováni na úkor žádného žadatele. Pan Hošek upozorňuje na rezervu volných kapacit, které jsou pro potřebu neprodleného ubytování a zároveň zmiňuje nízký zájem ze strany žadatelů, kteří musí splňovat podmínky pro udělení nároku na byt v DPS. Některé byty jsou určeny i pro sociálně potřebné, kteří se ocitnou v nepříznivé životní situaci. MČ Praha 6 je schopná na tyto okolnosti reagovat a v DPS Liboc má vyčleněné patro pro sociálně potřebné, kde může zajistit výhodné ubytování a zamezit tak nárustu případného bezdomovectví. Paní Trnková později v rozhovoru zmínila i zájem o mezigenerační bydlení z jiné městské části, která se zajímala o administrativu spojenou s fungováním projektu. O mezigenerační bydlení v DPS byl zájem i z Moravy, kdy byla paní Trnková požádána o sdílení svých zkušeností na konferenci Dobrovolnictví jako mezigenerační obohacení, která se konala v říjnu 2021 v Olomouci. Osobně zaznamenává i mediální zájem. Zároveň dodává jistou obavu ze zapojování partnerských dvojic v DPS Liboc,

kteřé by se mohly během smluveného roku rozejít a mohl by vzniknout problém v naplňování smluvních závazků. Věří, že by bylo možné se domluvit a spolupráci dokončit.

Jednou z otázek rozhovoru bylo i možné ohrožení budoucího fungování mezigeneračního bydlení v DPS z důvodu změny politického zastoupení MČ Praha 6. Pan Hošek fungování nazývá raději společensky potřebné nežli politicky potřebné, což odpovídá jeho zásadám tvoření sociální politiky. Nevnímá administrativní zatížení, které by bylo na úkor politické funkce. Pan Hošek nemá obavy o budoucí fungování mezigeneračního bydlení v DPS a vzhledem k pouze pozitivním ohlasům nevidí žádné potenciální ohrožení jeho fungování, které je podpořeno širokým politickým konsenzem. Zároveň zmiňuje historické nastavení a přetrvávající politické směřování Prahy 6 ve vstřícnosti pro sociální a seniorskou oblast. Paní Köcherová neočekává v budoucím volebním období problémy ze strany úřadu MČ Praha 6 i vzhledem k již výše zmíněným pozitivním ohlasům. *„Myslím si, že je to správný směr a naplňování mezigeneračního žití. A jak jsem mohla sama za rok a půl fungování tohoto projektu sledovat, tak jsem ráda, že jsme do toho šli, a hlavně že se nám tento projekt podařil zrealizovat. Je to pro obě strany výhodné. Studenti mají pěkné a levné bydlení, a naopak senioři mají další aktivity navíc, a hlavně i o víkendech, kdy nejsou v DPS přítomny pečovatelky.“*¹¹⁵

Paní Trnková zmínila i pandemii Covid-19, která provázela první půl rok mezigeneračního bydlení v DPS. Zmiňuje komplikace při zavádění fungování, kdy bylo pozastaveno skupinové setkávání a akce a tím bylo zpomaleno sžívání se seniorů s dobrovolníky. Paní Trnková měla zároveň strach z možného šíření nákazy, které by mohlo být přisuzováno studentům, jelikož se pohybují více a v širší společnosti. Paní Köcherová v rozhovoru zmínila pomoc uprchlíkům před válkou na Ukrajině. V DPS Liboc bylo od března 2022 uvolněno a částečně vybaveno 10 bytů pro uprchlíky před válkou na Ukrajině. Pan Hošek ocenil dobrovolnickou pomoc v pandemii, která se stala dobrým základem využitelnosti dobrovolníků i v době poskytování pomoci uprchlíkům před válkou na Ukrajině. Dobrovolníci se aktivně zapojily do pomoci s vybavováním bytů

¹¹⁵ Informátorka Bc. Jitka Köcherová

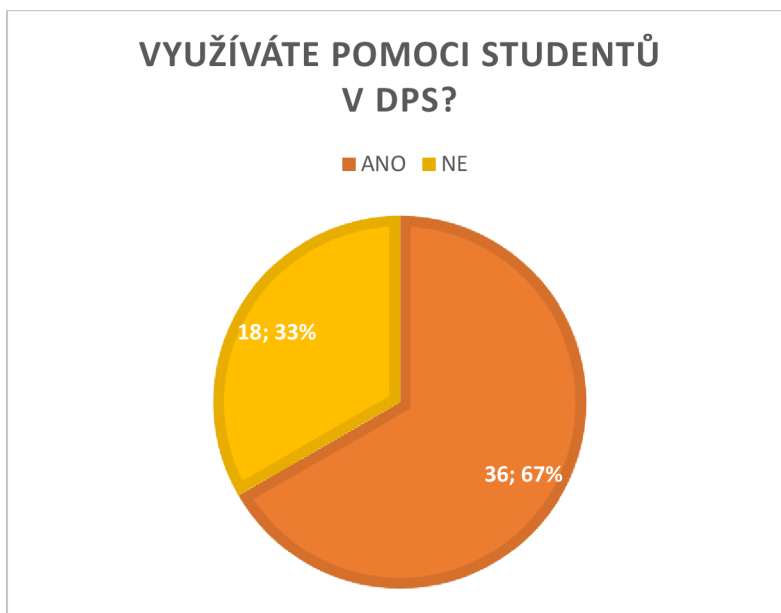
i ubytováním jednotlivých rodin. Spolupráci s dobrovolníky všichni informátoři velice ocenili, jelikož se jednalo o organizačně náročné období. Pan Hošek nazval konec pandemie jako ospalé období, které předcházelo velice intenzivnímu období spojenému s válkou na Ukrajině a plného nasazení dobrovolníků. Paní Trnková oceňuje pomoc dobrovolníků s přípravou bytů pro uprchlíky a jejich začlenění do společnosti.

4.5 Dotazníkové šetření

4.5.1 Klienti PSP3

Dotazníkové šetření v DPS Roháčova a Krásova se uskutečnilo na základě předešlého dotazníkového šetření v DPS Šlejnická a Liboc v Praze 6, z důvodu uspořádání celé práce je uvedeno níže. Dotazníkové šetření proběhlo v listopadu 2022. Pro dotazník byly zvoleny shodné otázky jako pro předešlé dotazníkové šetření v Praze 6. Cílem bylo objevit možné problémy v soužití seniorů a studentů v DPS, zjistit zájem seniorů a případné zlepšení spolupráce, dle preferencí seniorů. Dotazníkové šetření bylo zcela anonymní. Respondenti obdrželi vytištěné dotazníky v obálkách, ve kterých je i vraceli zpět, zalepené. V dotazníku bylo 10 otázek s uzavřenými i otevřenými odpověďmi, kde mohli respondenti vyjádřit podrobněji svůj názor. Klientům v DPS bylo rozdáno celkem 101 dotazníků. V DPS Roháčova je poskytována péče 64 klientům a v DPS Krásova 37 klientům. Dotazníků se vrátilo vyplněných celkem 54, návratnost byla 53 %. Nízká návratnost je ovlivněna ochotou seniorů vyplňovat dotazníky, případně neporozumění dotazníku či jiné individuální překážky. V dotazníku jsou dobrovolníci nazýváni studenty, pro lepší porozumění seniorů.

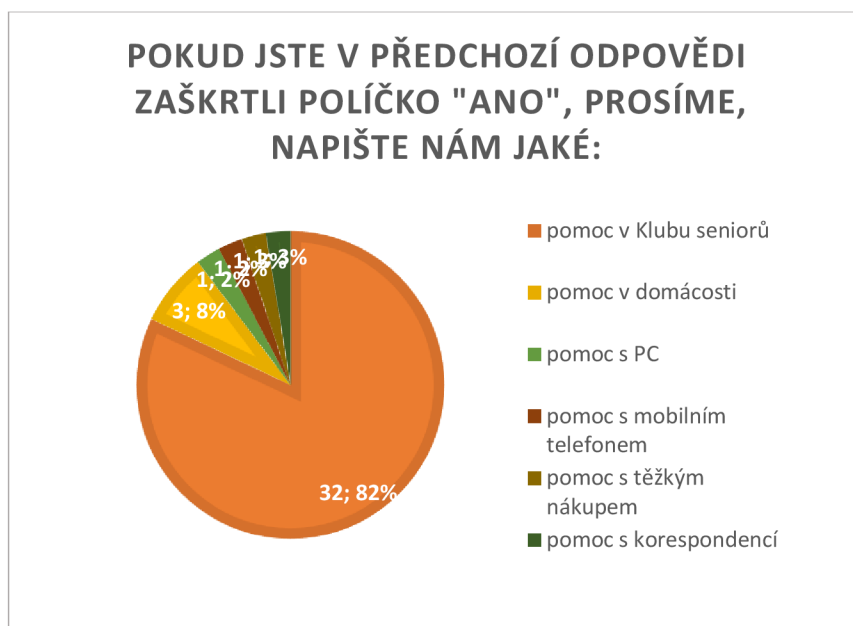
Graf 3 Využívání pomoci od studentů

Zdroj: Vlastní zpracování.

První otázkou dotazníku bylo, zda vůbec klienti využívají pomoc od dobrovolníků. Otázka byla uzavřená na odpovědi ano a ne. 36 dotázaných pomoci od dobrovolníků využívá, zbylých 18 nikoli.

Graf 4 Využívaná pomoc

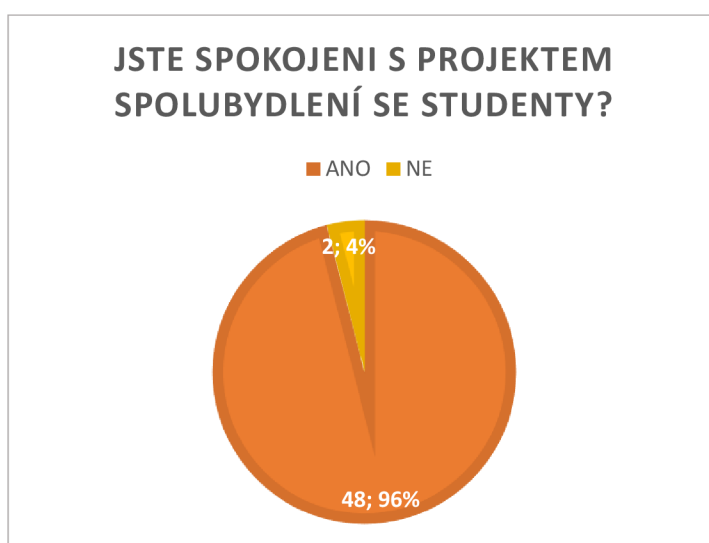

Zdroj: Vlastní zpracování.

Druhá otázka se odvíjela od první a byla cílena na respondenty, kteří pomoci využívají. Odpověď na tu otázku byla otevřená. Respondenti měli vyjádřit jakou formu pomoci od dobrovolníků využívají. Respondenti do odpovědí zahrnuli i využívání pomoci od dobrovolníků v Klubu seniorů, která je v dotazníkovém šetření nejčastější a uvedlo ji 82 %. Jedná se především o obsluhu, pomoc s manipulací v prostorách Klubu a podobně. Další respondenti uvedli pomoc v domácnosti, či pomoc s informačními technologiemi (počítač a mobilní telefon). Respondent, který v této odpovědi uvedl že špatně vidí, a tudíž využívá pomoc v domácnosti například s kontrolou dat spotřeby jednotlivých potravin. Další jednotlivci uvedli pomoc s těžkým nákupem či s korespondencí.

Další otázka byla také navazující a tentokrát zaměřena na respondenty, kteří v první otázce uvedli že pomoc od dobrovolníků nevyužívají. Otázkou bylo proč tedy pomoci nevyužívají a odpověď na tuto otázku byla také otevřená. Respondenti uváděli individuální důvody. Překážkou pro využívání pomoci od dobrovolníků jsou zdravotní problémy, které brání v komunikaci seniora s dobrovolníkem ať už jde o zrak či sluch nebo špatnou pohyblivost. Dále se objevily odpovědi o nepotřebě pomoci, dostatečné samostatnosti a mobilitě. Další odpovědi a překážkou jsou pravidelné návštěvy u lékaře případně dostačující pomoc od rodinných příslušníků. V posledních odpovědích byla uvedena i preference samotářství a prostého nezájmu.

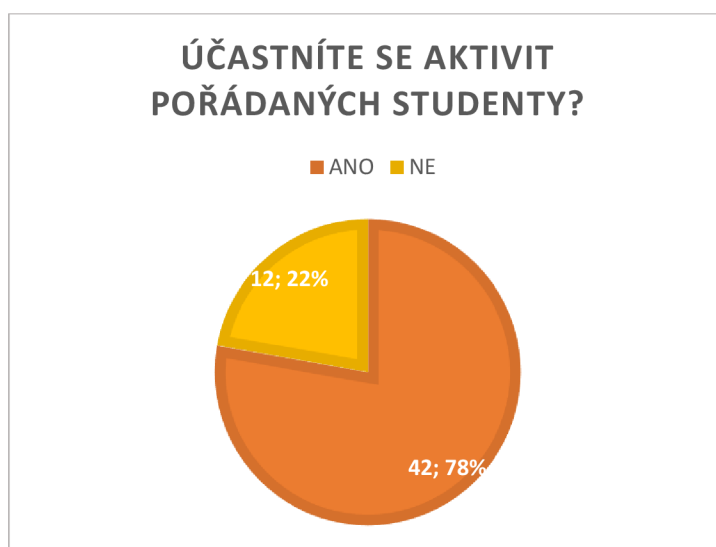
Graf 5 Spokojenost s mezigeneračním bydlením

Zdroj: Vlastní zpracování.

Čtvrtá otázka byla zaměřena na spokojenost respondentů s mezigeneračním bydlením v DPS. Odpověď na tuto otázku byla uzavřená na odpověď ano či ne. Respondenti jsou celkově spokojeni s projektem. 48 dotázaných zvolilo kladnou odpověď a 2 se vyjádřili negativně. 4 respondenti na otázku neodpověděli, či otázku proškrtnli, jelikož již dříve v dotazníku uvedli, že dobrovolníky nevyužívají a nevyjádřili se.

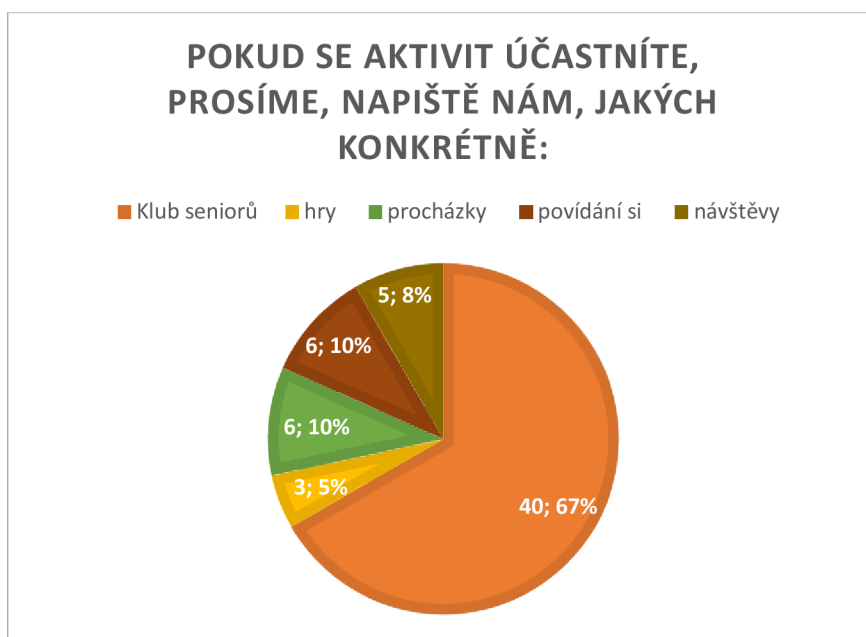
Graf 6 Účast na aktivitách

Zdroj: Vlastní zpracování.

Další otázka byla zaměřena na účast respondentů na aktivitách pořádaných dobrovolníky. Tato otázka byla pro respondenti kritická, jelikož pro ně bylo komplikované odlišit pořádané aktivity od poskytování pomoci. Odpovědi byly omezeny na ano a ne a jsou zkreslené z důvodu nepochopení. 42 seniorů se přihlásilo k aktivní účasti a 12 nikoli. Některé odpovědi byly přehodnoceny, jelikož v navazující otázce respondenti i přes negativní odpověď uváděli aktivity, kterých se účastní. Zároveň je nutné zdůraznit, že většina klientů PSP3 využívá dobrovolníky v Klubu seniorů, kam dochází i studenti z odborných praxí a nejedná se studenty zapojených do mezigeneračního bydlení.

Graf 7 Využívané aktivity

Zdroj: Vlastní zpracování.

Šestá otázka dotazníku byla otázkou rozvíjející předchozí a poskytovala otevřenou odpověď na otázku které konkrétní aktivity dotazovaní preferují. Nejvíce informátoři uváděli Klub seniorů, který není konkrétní pořádanou aktivitou, ale někteří svou odpověď doplnili konkrétními preferovanými akcemi jako například: karneval, besedy, koncerty, dále společné hraní her, procházky po okolí či atriu, povídání a individuální návštěvy v bytech informátorů.

I sedmá otázka rozvíjela pátou otázku, tentokrát dotazovaní měli možnost navrhnout aktivity o které by měli sami zájem. Odpověď byla otevřená, aby umožňovala dostatečný prostor k vlastní iniciativě dotazovaných. Většina tuto možnost nevyužila, ale pár respondentů své podněty napsalo, každý z návrhů se objevil pouze jedenkrát. Jeden z respondentů uvedl zájem o společný zpěv, v doprovodu drobných hudebních nástrojů, dále sportovní aktivity a kurzy cizích jazyků. V současné době v DPS Roháčova probíhá kurz italštiny. Jeden z respondentů uvedl i organizované výlety, které PSP3 organizuje. Další respondenti uvedli pomoc s nákupy a úklid bytů. Tyto služby jsou poskytovány PSP3.

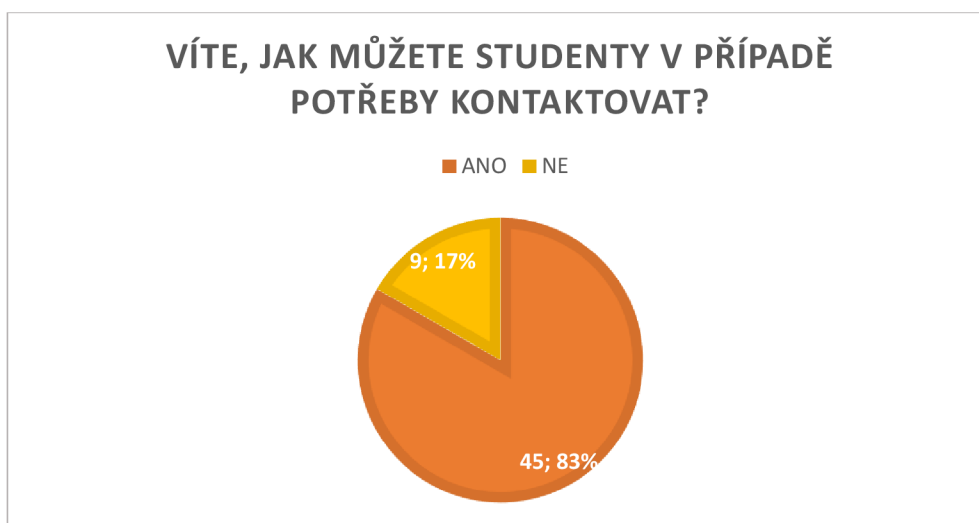
Graf 8 Pravidelné procházky

Zdroj: Vlastní zpracování.

Osmá otázka se týkala konkrétně společných pravidelných procházek, jako vhodný způsob aktivizace seniorů. Odpověď na tuto otázku byla omezena na ano či ne. 21 respondentů by nemělo zájem o pořádané procházky a 33 respondentů by tuto aktivitu rádo využilo. Někteří respondenti i k této uzavřené odpovědi uvedli poznámku s nutností přizpůsobit délku a náročnost procházek. Někteří uvedli i důvod proč by o společné organizované procházky zájem neměli. Jednalo se o respondenta, který chodí na procházky se svými přáteli a respondenta s vlastním tempem chůze. Společné procházky by bylo vhodné organizovat a klientům nabídnout.

Graf 9 Kontaktování studentů

Zdroj: Vlastní zpracování.

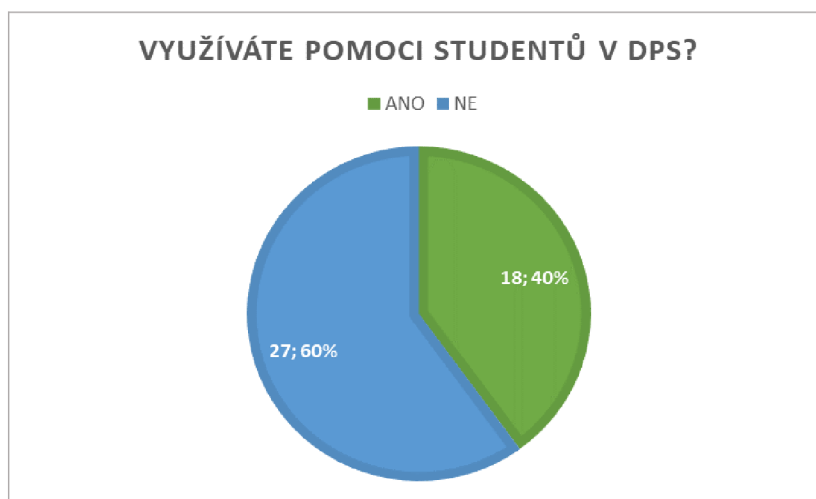
Předposlední otázka je stěžejní pro zajištění komunikace seniorů s dobrovolníky. Dotazovaní odpovídali na otázku, zda vědí, jak mohou studenty v případě potřeby kontaktovat. Odpověď na tuto otázku byla omezena na ano či ne. Z dotazníkového šetření vyplynulo že více jak třetina obyvatel, tedy 39 %, neví, jak se na dobrovolníky obrátit. Proto bude nutné seniorům připomenout možnosti spolupráce a způsob oslovení dobrovolníků. Zbylých 61 % dotazovaných uvedlo, že ví jak se na dobrovolníky obrátit a doplnili i konkrétní případy. Nejčastěji uváděli pana Syrového, který je koordinátor dobrovolníků, někteří uvedli možnost telefonního kontaktu či přes jiné klienty, ke kterým chodí dobrovolníci pravidelně.

Poslední desátá otázka byla otevřená a dotazovaní mohli sdělit jakékoliv připomínky k dobrovolníkům, které nebyly v dotazníku zmíněny a mohly by vést ke zlepšení spolupráce. Poslední otázku využilo pouze pět respondentů a jednalo se hlavně o poděkování a spokojenost s fungováním mezigeneračního bydlení. Jedna z odpovědí byla s žádostí o větší počet dobrovolníků a jejich větší dostupnost klientům pro individuální využití. Objevilo se i přání dobrovolníkům o zdárném splnění školních povinností. Jednu z odpovědí lze označit jako neadekvátní, jelikož od dobrovolníků žádá vykonávání sociální péče zdarma.

4.5.2 Klienti PSP6

Dotazníkové šetření v DPS Šlejnická a Liboc proběhlo v srpnu 2022, tedy necelý rok od zahájení mezigeneračního bydlení. Šetření o spokojenosti klientů s pečovatelskou službou probíhá v DPS pravidelně a tentokrát bylo rozšířeno o dotazník ohledně spokojenosti soužití klientů s dobrovolníky a využívání jejich služeb. S tvorbou dotazníku pomáhali i zapojení dobrovolníci pro využitelnost dotazníkového šetření ke zlepšení spolupráce. Cílem dotazníkového šetření bylo objevit možné problémy v soužití a upozornit na preferované formy aktivit a pomoci klientům ze strany dobrovolníků. Dotazníkové šetření bylo zcela anonymní. Respondenti obdrželi dotazník v papírové obálce, kterou vraceli zalepenou. V dotazníku bylo 10 otázek s uzavřenými i otevřenými odpověďmi, kde mohli respondenti vyjádřit podrobněji svůj názor. Do DPS bylo rozdáno celkem 80 dotazníků, do DPS Šlejnická 52 dotazníků a do DPS Liboc 28 dotazníků. Tyto počty odpovídají počtu klientů PSP6 v obou DPS. Vyplněných dotazníků se vrátilo celkem 45, návratnost dotazníků je tedy 56 %. Nízká návratnost je ovlivněna ochotou seniorů vyplňovat dotazníky, případně nepochopení dotazníku či jiné individuální překážky. V dotazníku jsou dobrovolníci nazýváni studenty, pro lepší porozumění pro seniory.

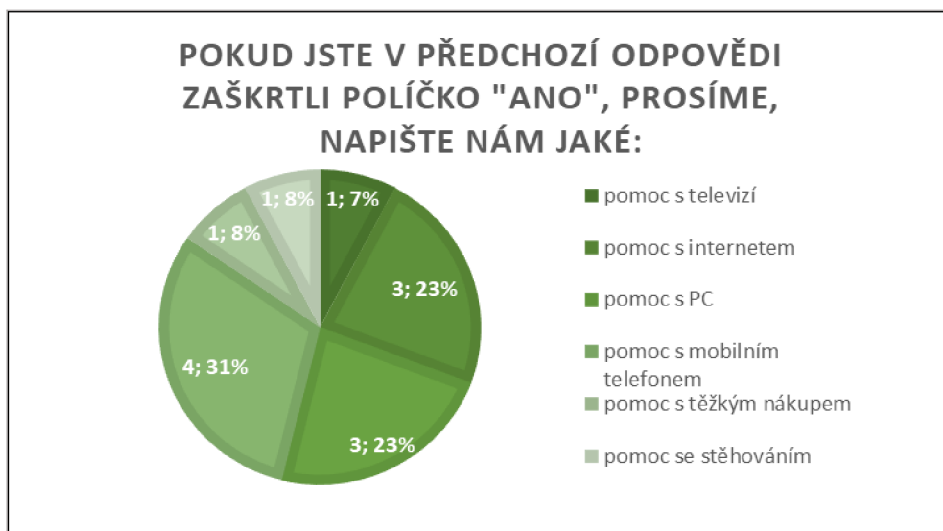
Graf 10 Využívání pomoci od studentů

Zdroj: Vlastní zpracování.

První otázkou dotazníku bylo, zda vůbec klienti využívají pomoc od dobrovolníků. Otázka byla uzavřená na odpovědi ano a ne. 18 dotázaných pomoci od dobrovolníků využívá, zbylých 27 nikoli.

Graf 11 Využívaná pomoc

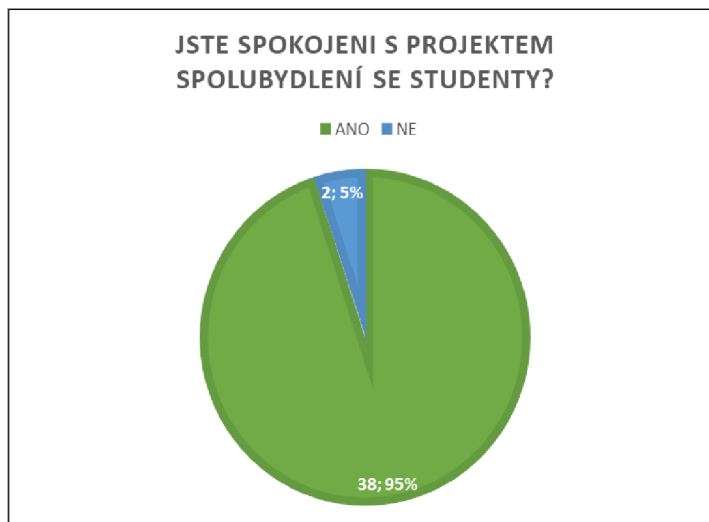
Zdroj: Vlastní zpracování.

Druhá otázka se odvíjela od první a byla cílena na respondenty, kteří pomoci využívají. Odpověď na tu otázku byla otevřená. Respondenti měli vyjádřit jakou formu pomoci od dobrovolníků využívají. Nejčastější odpovědí byla pomoc s informačními technologiemi, ta byla zastoupena z 84 %. Jedná se především o pomoc s telefonem, internetem, počítačem a televizí. Další respondenti uvedli pomoc s těžkým nákupem či stěhováním nábytku.

Další otázka byla zaměřena na respondenty, kteří v první otázce uvedli že pomoc od dobrovolníků nevyužívají. Otázkou bylo proč tedy pomoci nevyužívají a odpověď na tuto otázku byla také otevřená. Respondenti uváděli individuální důvody a každá odpověď byla zastoupena vždy pouze jedenkrát. Překážkou pro využívání pomoci od dobrovolníků jsou zdravotní problémy, které brání v komunikaci seniora s dobrovolníkem ať už jde o zrak či sluch nebo špatnou pohyblivost. Další odpovědi a překážkou jsou pravidelné návštěvy u lékaře, které se překrývají s časem, kdy jsou dobrovolníci k dispozici. Objevila se i odpověď o nevyžadování pomoci z důvodu pomoci od rodiny či kvůli předchozí zkušenosti, kdy jim dobrovolník nedovedl poradit či pomoci. Posledním důvodem bylo,

že si dobrovolníci „chodí, jak chtějí.“ Nutno upřesnit, že dobrovolníci mají své studijní povinnosti, které mohou ovlivnit některé z aktivit.

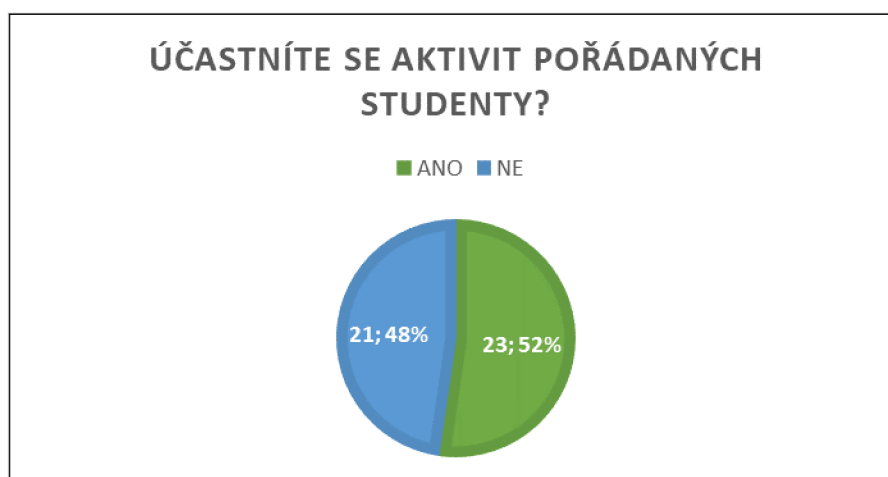
Graf 12 Spokojenost s mezigeneračním bydlením

Zdroj: Vlastní zpracování.

Čtvrtá otázka byla zaměřena na spokojenost respondentů se spolubydlením. Odpověď na tuto otázku byla uzavřená na odpověď ano či ne. Respondenti jsou celkově spokojeni s projektem. 38 dotázaných zvolilo kladnou odpověď a 2 se vyjádřili negativně. Jedna negativní reakce byla doplněna vysvětlením, že s projektem nesouhlasí, jelikož studenti zabírají levné bydlení pro seniory. V obou DPS jsou stále volné kapacity a noví klienti jsou nadále přijímáni. Reakce je tedy neadekvátní.

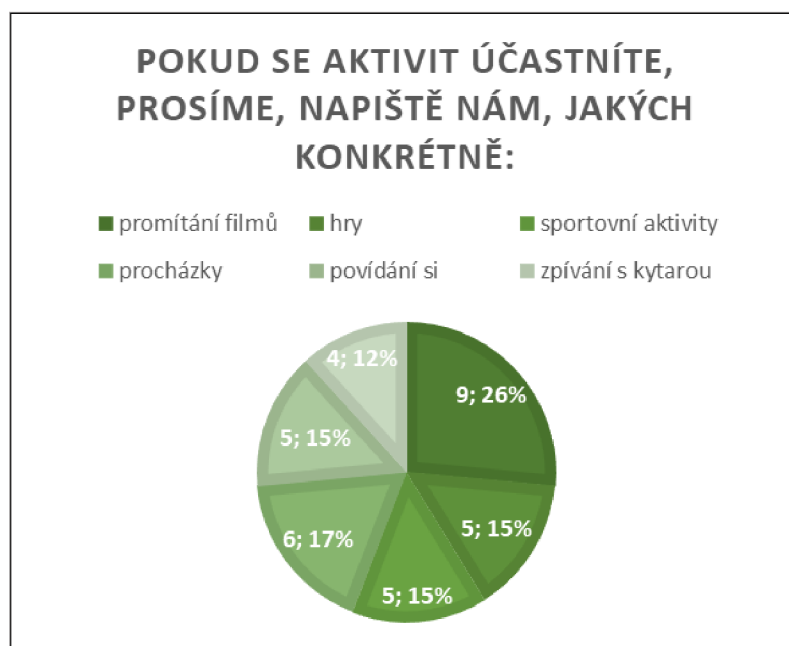
Graf 13 Účast na aktivitách

Zdroj: Vlastní zpracování.

Další otázka byla zaměřena na účast respondentů na aktivitách pořádaných dobrovolníky. Tato otázka byla pro respondenty kritická, jelikož pro ně bylo komplikované odlišit pořádané aktivity od poskytování pomoci. Odpovědi byly omezeny na ano a ne a jsou zkreslené z důvodu nepochopení. 23 seniorů se přihlásilo k aktivní účasti a 21 nikoli.

Graf 14 Využívané aktivity

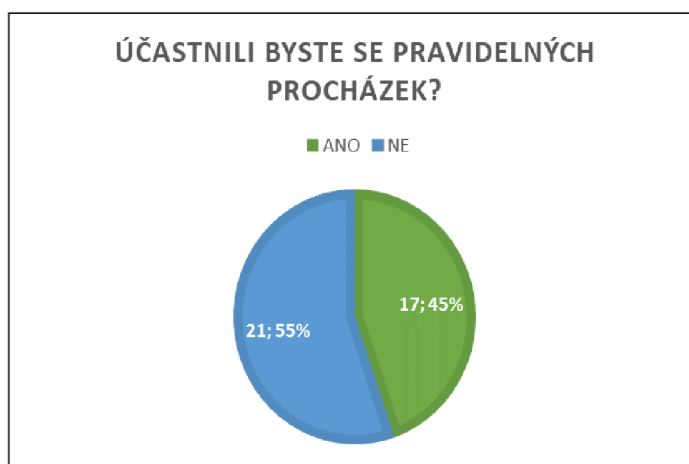
Zdroj: Vlastní zpracování.

Šestá otázka byla otázkou rozvíjející předchozí a poskytovala otevřenou odpověď na otázku, které konkrétní aktivity dotazovaní preferují. Nejnavštěvovanější aktivitou se dle dotazníku stalo promítání filmů, dále společné procházky, společenské hry, sportovní aktivity a povídání. Nejméně příznivců získalo zpívání s kytarou, nutno podotknout, že tato aktivita je nabízena pouze v DPS Šlejnická.

I následující otázka rozvíjela pátou otázku, tentokrát dotazovaní měli možnost navrhnout aktivity, o které by měli sami zájem. Odpověď byla otevřená, aby umožňovala dostatečný prostor k vlastní iniciativě dotazovaných. Bohužel odpovědi na tuto otázku není možné považovat za validní. Nejčastější požadovanou aktivitou bylo povídání,

které je ovšem pro respondenty dostupné. Jednou z odpovědí a návrhů na aktivitu bylo sportovní vyžití, které dobrovolníci také nabízejí. Posledním návrhem bylo sekání zahrady, což je kompetence, která nespadá pod PSP6, tedy ani jejich dobrovolníky, ale jde o starost správcovské firmy objektu. Z odpovědí tedy nelze vyhodnotit aktivitu, která by respondentům nebyla umožněna, ale ukazuje na nutnost zlepšení komunikace dobrovolníků a klientů v DPS a připomínat nabídku jednotlivých aktivit.

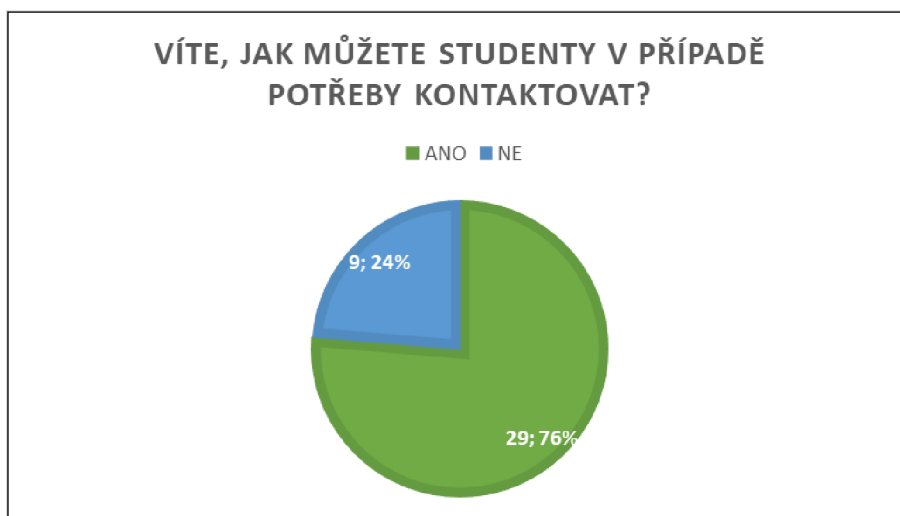
Graf 15 Pravidelné procházky

Zdroj: Vlastní zpracování.

Osmá otázka se týkala konkrétně společných pravidelných procházek, která byla do dotazníku zařazena z řad dobrovolníků. Odpověď na tuto otázku byla omezena na ano či ne. 21 respondentů by nemělo zájem o pořádané procházky a 17 respondentů by tuto aktivitu rádo využilo. Procházky by bylo vhodné klientům aktivně nabízet.

Graf 16 Kontaktování studentů

Zdroj: Vlastní zpracování.

Předposlední otázka je stěžejní pro zajištění komunikace seniorů s dobrovolníky. Dotazovaní odpovídali na otázku, zda vědí, jak mohou studenty v případě potřeby kontaktovat. Odpověď na tuto otázku byla omezena na ano či ne. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že čtvrtina, celkem 9 dotazovaných, neví, jak se na dobrovolníky obrátit. Proto bude nutné seniorům připomenout možnosti spolupráce a oslovení dobrovolníků. Zbylých 29 dotazovaných uvedlo, že ví jak se na dobrovolníky obrátit.

Poslední desátá otázka byla otevřená a dotazovaní mohli sdělit jakékoliv připomínky k dobrovolníkům, které nebyly v dotazníku zmíněny a mohly by vést ke zlepšení spolupráce. Poslední otázku využili pouze dva respondenti a jednalo se o odpovědi s žádostí o nastudování písni z mládí seniorů, a aby byly včas informováni o pořádaných akcích. Na repertoáru by bylo vhodné se individuálně domluvit a například sepsat seznam písni, které jsou známé seniorům, tak i dobrovolníkům. Akce budou ohlašovány důsledněji a s dostatečným předstihem.

4.6 Rozhovory s klienty

Rozhovory s klienty probíhaly osobně na základě předchozí domluvy. S kontaktováním a sjednáním osobního setkání byli nápomocni informátoři z jednotlivých DPS. Rozhovory s klienty slouží pro doplnění dotazníkového šetření, které mělo nízkou návratnost dotazníků a u některých otázek došlo k nepochopení.

4.6.1 Klienti PSP3

Oslovení klienti PSP3 jsou obyvatelé DPS Roháčova a DPS Krásova aktivně využívající dobrovolníků zapojených do mezigeneračního bydlení v DPS. Rozhovory proběhly po předchozí domluvě klientů s dobrovolníky a následné telefonické domluvě s autorkou práce. Rozhovory probíhaly v bytech klientů. Všichni informátoři souhlasili s poskytnutím rozhovoru, jeho nahráváním a uvedením křestních jmen a věku. Pro lepší orientaci v textu je uvedena tabulka informátorů. Rozhovory měly předem stanovené otázky a některé informátory bylo těžké u stanovených otázkách udržet. S ohledem na jiné fungování dobrovolníků v každém z DPS jsou odpovědi informátorů řazeny dle DPS. Nejprve jsou uvedeny odpovědi dvou informátorek žijících v DPS Krásova a následně odpovědi dvou informátorek a jednoho informátora z DPS Roháčova.

Tabulka 3 Informátoři klienti PSP3

Jméno	DPS	Věk	Rozhovor
Marie	Krásova	84	Osobně
Marta	Roháčova	84	Osobně
Miroslav	Roháčova	90	Osobně
Růžena	Krásova	93	Osobně
Tat'ána	Roháčova	76	Osobně

Zdroj: Vlastní zpracování.

První dojmy

Paní Marie si vzpomíná na prvotní rozpaky z národnosti prvního dobrovolníka, který pocházel z Vietnamu a senioři nevěděli, jakou bude mít úroveň českého jazyka. Obavy byly zbytečné. „*Vždyt' on uměl česky líp než my všichni*“¹¹⁶ Jiné obavy neměli a velice brzy se spřátelili. Paní Marie ještě dodala, že jí bylo v začátcích dobrovolníků líto, jelikož byty byly nevybavené a studenti spali na matraci na zemi. Paní Růžena vzpomíná na dobrovolníka Vana, Tomáše i Eliáše. Neměla žádné pochybnosti a brzy se se všemi dobrovolníky spřátelila. U dobrovolníka Vana vzpomíná na velice přátelský až rodinný vztah. Paní Růžena i na svůj věk je velice aktivní a společně s paní Marií chodí do Klubu seniorů v DPS Roháčova na pořádané akce, jelikož aktivita seniorů v DPS Krásova a fungování Klubu je pro ně nedostačující. Uvědomuje si nechuť organizátorů z důvodu nízkého zájmu seniorů.

Paní Marta v prvním ročníku studenta ani nezaznamenala. Dobrovolnici využívala druhý rok fungování, kterou využila k doprovodu na procházky po úrazu ramene. Takle pomoc pro ni byla důležitá pro odbourání strachu po úrazu. Ocenila i mládí dobrovolníků a jejich jiný pohled. Pan Miroslav také nevěděl o fungování dobrovolníka v prvním ročníku mezigeneračního bydlení v DPS. S další dobrovolnicí se seznámil díky smutné události, smrti své ženy. Vzhledem k citlivosti a provázání tohoto období na něj nechtěl více vzpomínat. Paní Taťána byla ráda, když se dozvěděla o možnosti využívat dobrovolníky, kteří jsou mladí a mohou seniorům nabídnout i konverzaci nejen o lékařských kontrolách a zdravotních problémech, které mezi seniory probíhají běžně.

Využívané aktivity a pomoc

U Eliáše paní Marie oceňuje možnost diskuze o zdravotnictví a lékařství, zmiňuje že Eliáš je u těchto, jemu blízkých tématech, sdílnější. Diskutují společně určitá vyšetření a jejich výsledky, nutnost prevence. Paní Marie se s dobrovolníkem setkává hlavně v Klubu seniorů, kde si povídají u kávy a hrají Bingo. Zmiňuje i že některé seniorky nerady dělají ruční práce. Paní Marie vzpomíná na pěkné počasí, kdy byli na procházce

¹¹⁶ Informátorka Marie.

s Eliášem v blízké zahradě a parku. Paní Marie nepotřebuje individuální pomoc, ale ví, že pokud by bylo potřeba, může se na dobrovolníka obrátit, ale nerada by ho rušila v nočních hodinách. Při vzpomínkách na pandemii Covid-19 paní Marie zmínila omezení setkávání s dobrovolníky i návštěv a nutnost nošení roušek. Paní Růžena chodí pravidelně do Klubu, kde se setkávají pravidelně s pár seniory a dobrovolníky, kde si u kávy povídají a hrají různé hry, případně něco vyrábějí. Vzpomíná i na pomoc od dobrovolníka Eliáše, který ji pomohl se spadlým jističem, na který nedosáhla nebo s nefunkčním telefonem. S dobrovolníkem Vanem oslavila své devadesáté narozeniny. S dobrovolníky se setkává i na pořádaných výletech. Zdůrazňuje, že ctí soukromí dobrovolníků a nerada by někoho obtěžovala, pokud by to opravdu nebylo nutné. S pandemií Covid-19 vzpomíná na izolaci, obavy a nutnost nosit roušky.

Paní Marta chodí s dobrovolnicí Barborou na procházky, povídají si a setkávají se na společných akcích v Klubu seniorů. Vzpomíná i na vyslyšené přání o zaslání pohledu z Portugalska. V Klubu seniorů se setkává i s dobrovolníkem Eliášem z DPS Krásava, který také pomáhá na společných akcích a mají několik společných témat. Respektuje studium dobrovolníků, ale s přicházejícím jarem by ocenila více procházek. Paní Marta vzpomíná na pandemii Covid-19, kdy byl Klub seniorů zavřený, byl zákaz shromažďování se a museli se nosit roušky. Oceňuje nasazení paní ředitelky Kalové a obecně dobré nastavení a důsledné dodržování nezbytných opatření, které napomohly ke zvládnutí celé situace. Pan Miroslav velice špatně vidí. Dobrovolnici nejdříve požádal o pomoc s rozesláním smutečního oznámení. Později spolu chodili na procházky a pomoc s nákupy, jelikož špatně vidí na zboží v regálech. Měli přátelský vztah. S dobrovolnicí Barborou spolupráce pokračuje, ale jen nárazově. Povídají si o každodenním životě, studiu. Pan Miroslav oceňuje Barbořiny znalosti jazyků, jelikož udržuje korespondenci se zahraničními přáteli a Barbora pomáhá s psaním gratulací. Dále se také setkávají při společných akcích v Klubu seniorů. Pan Miroslav si již ani nevzpomněl na omezení a zavření Klubu seniorů během pandemie Covid-19. Paní Taťána nejprve získala dobrovolnici krátce po svém přistěhování a jejich společným úkolem bylo najít vhodné procházkové trasy v blízkém okolí DPS, které paní Taťána neznala. Na procházky později začala chodit sama dle svých potřeb. Dobrovolnice ji navštěvuje i nadále a společně si povídají o dění ve světě. Povídají si společně o odborných stážích Barbory. S dobrovolnicí Barborou se scházejí pravidelně každý týden nebo dle telefonické domluvy. Občas

dobrovolníci požádá o pomoc s nastavením televize či telefonu. S pandemií Covid-19 paní Taťána vzpomíná na nutnost nosit roušky a omezení individuálního setkávání.

Hlavní přínosy

Jako hlavní přínos paní Marie vnímá možnost kontaktu a setkávání s mladými lidmi. Paní Růžena doplňuje, že se jedná o příjemnou změnu, jelikož většina z nich žije v DPS sama a tráví většinu dní o samotě.

Paní Marta oceňuje kontakt s mladými lidmi, který je pro ni velice důležitý. Ráda si popovídá, dozví se něco nového a nemusí myslet na zdravotní či jiné problémy. Pan Miroslav v rozhovoru zmínil, že je zcela sám a za každé popovídání je velice rád. Paní Taťána oceňuje především sociální kontakt a běžnou komunikaci, která je, jak již dříve v rozhovoru zmínila, mezi seniory omezená pouze na pár témat. Popisuje jakési omlazení a obohacení. Zmiňuje i konverzaci o návratu trendu nakupování nejen oblečení z druhé ruky.

Reakce rodiny

Rodina paní Marie o přítomnosti studentů v DPS ví a nejdříve byli překvapeni, ale později tuto spolupráci ocenili, jelikož jsou seniorům k dispozici. Paní Růžena má velkou rodinu, se kterou je v častém kontaktu a vypráví jim i o aktivitách pořádaných dobrovolníky.

Potomci paní Marty ocenili přítomnost mladých studentů v DPS, jelikož jak říká paní Marta, mají své rodiny a svých starostí dost. Jsou v častém kontaktu, ale i tak vědí, že kdyby bylo potřeba, dobrovolníci mohou rychle pomoci. Pan Miroslav má již jen svou starší sestru, se kterou je v pravidelném kontaktu a informuje jí o dění v DPS. Sestře zapojení dobrovolníků a studentů do chodu DPS přišlo zajímavé a přínosné. Syn paní Taťány uvítal přítomnost dobrovolníků.

Pokračování projektu

Paní Marie by byla ráda, pokud by mezigenerační bydlení v DPS pokračovalo, jelikož přítomnost mladých lidí je prospěšná. Paní Růžena by byla ráda, aby bydlení studentů v DPS pokračovalo, jelikož za celou dobu nezaznamenala žádnou překážku v soužití.

Paní Marta nevidí důvod, proč by nemělo mezigenerační bydlení pokračovat. Paní Marta, paní Taťána i pan Miroslav by byli rádi, aby dobrovolnice Barbora pokračovala i příští rok. Pokud by nechtěla pokračovat, budou se těšit na novou mladou tvář.

Přiučení studentů

Seniorky v DPS Krásova vzpomínají na dobrovolníka Vana z prvního ročníku fungování mezigeneračního bydlení v DPS. Vana hodnotí jako otevřenějšího, sdílnějšího a nasazenějšího. U dobrovolníka Eliáše zmiňují nižší nasazení a jistý ostych při společných aktivitách. S postupem času si na sebe zvykli. Eliáš se přiučil praktickým věcem v Klubu seniorů a komunikaci. Paní Růžena vzpomíná na počátky fungování dobrovolníků v DPS: „*Oni je sem vždycky tak vhodili, jak se říká, do vody a abych pravdu řekla, ani mu nic nevyšvětlili, tak je jasné že ty začátky chvílku trvaly.*“¹¹⁷ V současné době je společné fungování a komunikace příjemnější a vlídnější, jelikož si obě strany zvykly.

Paní Marta nepozorovala žádné problémy v začátcích fungování dobrovolníků. Upozorňuje na oboustrannost spolupráce, kdy záleží i na seniorech, jak dobrovolníky přijmou. Pan Miroslav zmiňoval i svůj vlastní počáteční ostych v kontaktu s novou dobrovolnicí. Brzy si k sobě našli cestu a konverzace probíhala zcela přirozeně a později i důvěrně. Paní Taťána zmiňuje, že i ona sama je obohacena pro dobrovolnici Barboru a uvědomuje si, jak je pro ni umění komunikovat s různými lidmi do jejího budoucího profesního života důležité.

Změna atmosféry v DPS

Paní Marie nepocítila výraznou změnu v atmosféře, jelikož těch, kterých dobrovolníky využívají je málo. V posledním roce nezaznamenala žádné změny a vlastně ani nevěděla, že v domě je ubytovaná rodina uprchlíků z Ukrajiny. Paní Růžena slyšela o ubytování uprchlíků před válkou na Ukrajině v DPS Roháčova, ale o ubytování uprchlíků v DPS Krásova nevěděla.

Paní Marta si pochvaluje mladého ducha, který oživil především společné akce. Paní Marta o ubytovaných uprchlících věděla, mají jeden byt ve stejném patře co ona.

¹¹⁷ Informátorka Růžena.

Vzpomíná i na negativní reakce ze strany některých seniorů, ale ona sama je ráda, že pomoc byla poskytnuta. Pan Miroslav zmiňuje oživení, které Barbora podporuje svým hudebním nadáním. I pan Miroslav vzpomíná na rodiny a malé děti, které se do domu přistěhovali po začátku války na Ukrajině. Osobně nevnímá žádný problém, ale zmiňuje některé seniory, kteří jsou naštvaní kvůli diskutované valorizaci důchodů, zdražování zboží a nesouhlasí s vydržováním ukrajinských uprchlíků a materiální podporou zasílanou na Ukrajinu. Paní Taťána zmiňuje výjimečnost fungování Klubu seniorů, které je podporováno právě zapojením mladých studentů. V závěru paní Taťána zmínila bezproblémové vztahy s uprchlíky z Ukrajiny, kteří bydlí naproti jejímu bytu. Někteří klienti si stěžovali na ježdění dětí na kole v atriu domu a paní Taťána dodává: „*To jsou ale takzvaně věční stěžovači.*“¹¹⁸

4.6.2 Klienti PSP6

Oslovení klienti PSP6 jsou obyvatelé DPS Šlejnická a DPS Liboc a aktivně využívají dobrovolníků zapojených do mezigeneračního bydlení v DPS. Rozhovory proběhly po předchozí domluvě klientů s dobrovolníky a následné telefonické domluvě s autorkou. Všichni informátoři souhlasili s poskytnutím rozhovoru, jeho nahráváním a uvedením křestních jmen a věku. Pro lepší orientaci v textu je uvedena tabulka informátorů. Rozhovory měly předem stanovené otázky a některé informátory bylo těžké u stanovených otázkách udržet. Rozhovory probíhaly ve společných prostorách DPS.

¹¹⁸ Informátorka Taťána.

Tabulka 4 Informátoři klienti PSP6

Jméno	DPS	Věk	Rozhovor
Anna	Šlejnická	91	Osobně
Dana	Šlejnická	89	Osobně
Jaroslav	Liboc	74	Osobně
Marie	Liboc	81	Osobně

Zdroj: Vlastní zpracování.

První dojmy

Paní Anna vzpomíná na počáteční rozpačitost, jelikož se jednalo o něco nového a nedovedla si představit, jak bude soužití s mladými lidmi fungovat. Zvažovala i jaký bude přínos pro seniory a jaký pro studenty. Obavy byly zbytečné. První setkání s dobrovolníkem Zdeňkem bylo velice milé a velmi brzy si spolu začali rozumět. Stejně to probíhalo i o rok později se zapojením dobrovolnice Markéty. Paní Dana byl překvapená z nabídky bytu pro studenty a měla obavy, aby se studentům v DPS žilo dobře. Ocenila jejich odvahu zapojit se mezi seniory.

Pan Jaroslav vzpomíná na období před začátkem fungování mezigeneračního bydlení v DPS, kdy některé obyvatelky byly proti a on sám se těšil na oživení atmosféry v domě. Nerad odsuzuje věci i lidi, které nezná a byl otevřen množnosti navázat nové vztahy. Vzpomíná si na první setkání s dobrovolnicí, kterou si přivolal ve výtahu společně s věcmi při stěhování. S vybranými studenty je velice spokojen a oceňuje možnost ubytování párů. Jeden ze studentů na něj nejdříve působil příliš sebejistý a bez zkušeností komunikace se seniory. Paní Marie měla radost, když se dozvěděla, že v domě budou bydlet i studenti a těšila se na oživení dění v domě.

Využívané aktivity a pomoc

V DPS Šlejnická dobrovolníci Zdeňk a Markéta pořádají pravidelné aktivity, na které se scházejí při pěkném počasí venku na zahradě, kde hrají pentaque a kriket, nebo v případě nepříznivého počasí v zimní zahradě v nejvyšším patře. Případně jdou na procházku po okolí DPS. Paní Anna i paní Dana se účastní každé pořádané akce

dobrovolníky. Oceňuje i hry na podporu paměti a pohybové aktivity. Chodí i na Markétou pořádané pletení, do kterého se aktivně nezapojuje, jelikož její zdravotní stav to již nedovoluje, ale využívá možnosti setkávání se a společnosti. Zmiňuje, že dobrovolníky využívají pouze někteří senioři, které paní Anna řadí do skupiny aktivních optimistů. Paní Dana doplnila, že byla velmi překvapená ze zručnosti Markéty v pletení. „*To se u mladé generace už nevidí.*“¹¹⁹ Paní Anna využila dobrovolníka Zdeňka i na pomoc s mobilním telefonem, v jehož ovládání je zdatná, ale ráda si nechá představit nové aplikace. Zmiňuje i Zdeňkovu aktivně nabízenou pomoc téměř s čímkoli. Paní Dana využila dobrovolníka Zdeňka na jednorázovou pomoc s internetem. Paní Anna vzpomíná i na omezení během pandemie Covid-19, zákaz hromadných akcí, nošení roušek. Po vypuknutí války na Ukrajině se senioři připojili k finanční sbírce, kterou zorganizoval personál DPS. Paní Dana si na omezení kvůli pandemii nevzpomíná.

Pan Jaroslav se s dobrovolníky pravidelně schází v knihovně, kde jsou dobrovolníci k dispozici každé pondělí od 16 h a většinou si povídají. Pan Jaroslav dále chodí pravidelně na promítání filmů i jiné pořádané aktivity. Dále využívá i individuální pomoc od dobrovolníků s telefonem, internetem. S obdobím pandemie Covid-19 si pan Jaroslav vybavuje nutnost nosit roušky a chránit se jak ze strany seniorů, tak i dobrovolníků, což nazval obecným omezením. Omezení pořádání skupinových akcí vnímá pozitivně, jelikož se dobrovolníci mohli lépe poznat s jednotlivými seniory a najít si k sobě vzájemnou cestu. Nemyslí si, že by pandemie Covid-19 mohla někoho odradit od využívání dobrovolníků. Paní Marie nevynechá téměř žádnou pořádanou aktivitu. Pochvaluje si promítání filmů, protože do kina už se sama nedostane a dobrovolníci promítají jak nové filmy, tak i filmy z mládí seniorů. Zapojuje se i do hraní společenských her a šipek, ve kterých se postupně zlepšuje, z čehož má velkou radost. Ráda vzpomíná na procházky kolem rybníku během léta. Dále také oceňuje pomoc dobrovolníků v projektu Ježíškova vnoučata, pomoc s vyplněním dotazníku a zprostředkování komunikace s dárci. Paní Marie je soběstačná, ale dobrovolníky požádala o pomoc s odnesením židle do kontejneru pro nadměrný odpad. Omezení s pandemií Covid-19

¹¹⁹ Informátorka Dana.

si vybavuje především nutnost nosit roušky a omezené setkávání, které jí částečně vynahrazovali dobrovolníci.

Hlavní přínosy

Paní Anna zdůrazňuje, že pro osoby, které si z kontaktu s dobrovolníky chtějí něco odnést, tak si jistě odnesou, ale musí chtít. Pozitivní je pro ni kontakt s dobrovolníky, kteří žijí běžný život mimo DPS a oceňuje možnost vhledu do studentské generace. Zmiňuje i pomoc ze strany dobrovolníků s porozuměním s děním ve světě. Moc oceňuje dobrovolníky, kteří byli vybraní a označuje je jako vzorové. Paní Dana oceňuje pozitivní vliv dobrovolníků na jejich myšlení, kdy s nimi omládnou a nemyslí na komplikace spojené se stářím.

Pan Jaroslav zmiňuje omlazení celkové atmosféry v domě a možnost veselé konverzace. Oceňuje možnost s dobrovolníky vtipkovat, jelikož je velice veselé povahy a seniorky na jeho náladu a vtipy nemají vždy náladu. Obdivuje ochotu dobrovolníků pomáhat. Paní Marie oceňuje více pořádaných akcí a možnost popovídat si s mladými lidmi.

Reakce rodiny

Paní Anna je v častém kontaktu s rodinou, ale část její rodiny žije v Itálii a část všechen čas věnuje péči o předčasně narozené děti. Rodina tedy velmi ocenila, že studenti jsou seniorům nablízku a mohou je požádat o pomoc. Paní Dana zůstala sama a nemá nikoho s kým by se o dění v DPS podělila.

Pan Jaroslav má z rodiny pouze bratra, který byl před začátkem mezigeneračního bydlení poněkud skeptický a obával se o dodržování například nočního klidu a s tím spojené i pohodlí obyvatel. Obavy brzy opadly a sám se občas připojí k promítání filmů. Paní Marie má jednu dceru v zahraničí a jednu nablízku a jsou v úzkém kontaktu. Vypráví jim o dění v DPS i o dobrovolnicích. Rodina paní Marie si dobrovolníky také pochvaluje, s některými se i znají osobně, a oceňují jejich pomoc.

Pokračování projektu

Jednou z otázek rozhovoru bylo i pokračování mezigeneračního bydlení studentů v DPS. Paní Anna si už ani nedokáže představit, že by v DPS studenti nebydleli. Paní Dana je jednoznačně pro pokračování mezigeneračního bydlení v DPS.

Pan Jaroslav i paní Marie by byli rádi, aby dobrovolníci pokračovali i další roky. Pan Jaroslav upozorňuje na důležitost komunikace a včasné řešení případných problémů.

Přiučení studentů

Přínos pro dobrovolníky vnímá paní Anna v možnosti získat jiný úhel pohledu na život a odbourání strachu ze stáří a stárnutí, jelikož ona sama je stále velice aktivní a žije šťastný život. Připomíná potřebu optimismu a vůle. Velice podobně odpovídala i paní Dana. Paní Anně bylo v době konce Druhé světové války 14 let a zbytek života prožila v míru. S dobrovolníky sdílela i své vzpomínky z dětství a snažila se jim předat jistý nadhled a svůj životní optimismus.

Pan Jaroslav zmiňuje především zlepšení komunikace dobrovolníků k seniorům a také jejich uvědomění si nezbytnosti individuálního přístupu k jednotlivým seniorům a ohleduplnost.

Změna atmosféry v DPS

Paní Anna vnímá velice přátelskou a veselou atmosféru v domě, kterou mladá generace velice podtrhla. Paní Dana je velice ráda za pozitivní náladu při společných aktivitách.

Jak již pan Jaroslav zmínil, pociťuje pozitivnější atmosféru v domě, ale po přijetí uprchlíků z Ukrajiny se atmosféra v domě o něco zhoršila. Někteří senioři byli proti ubytování uprchlíků z Ukrajiny v bytech v DPS. Zmiňuje i stupňování a zhoršování pohledu na poskytování pomoci, až nepřejícnost, uprchlíkům mezi ostatními seniory v DPS. Pan Jaroslav si na soužití s dobrovolníky a s uprchlíky nestěžuje, naopak využil možnost získat další přátelské vztahy. Paní Marie během rozhovoru vzpomínala na dřívější časy, kdy byli obyvatelé domu aktivnější a více se scházeli. V současnosti jí to alespoň částečně vynahrazují právě dobrovolníci. V poslední době si oblíbila hraní šipek, u kterých je legrace a může si popovídat. Potkává se i s uprchlíky z Ukrajiny, oceňuje jejich snahu naučit se česky, občas spolu zpívají. Mrzí ji nehezké reakce některých jiných seniorů v domě.

4.7 Rozhovory s dobrovolníky

4.7.1 Dobrovolníci PSP3

Informátory se stali dva dobrovolníci a jedna dobrovolnice, kteří jsou či dříve byli zapojeni do mezigeneračního bydlení v DPS. Jeden oslovený informátor, bývalý dobrovolník, nesouhlasil s poskytnutím rozhovoru a vyžádal si otázky písemně, na které nakonec neodpověděl. Dva dobrovolníci jsou momentálně studenty navazujícího magisterského studia a jeden dobrovolník je studentem šestiletého magisterského studia. Oslovení informátorů proběhlo pomocí sociálních sítí či telefonicky a následně byla sjednána osobní schůzka. Jeden z informátorů upřednostnil online setkání na platformě Google Meets. Informátoři souhlasili s poskytnutím rozhovoru, jeho nahráváním a uvedením křestních jmen a základních informací. Rozhovory probíhaly v únoru 2023. Pro lepší orientaci je přiložena tabulka informátorů. Pro rozhovory byly stanoveny otázky, u kterých nebylo nutné dodržovat pořadí, jelikož odpovědi informátorů se prolínaly s jinými otázkami. Vždy je uvedena otázka a odpovědi jednotlivých informátorů.

Tabulka 5 Informátoři dobrovolníci PSP3

Jméno	Působení	Studium	Rozhovor
Barbora	DPS Roháčova Od 10/2021	UK PedF Psychologie	Osobně
Eliáš	DPS Krásova Od 10/2021	UK 1. LF	Online
Van	DPS Krásova 10/2019-1/2021	UK FSV Veřejná a sociální politika	Osobně

Zdroj: Vlastní zpracování.

V úvodu každého rozhovoru byl informátor požádán o krátké osobní představení. Studentka Barbora je dobrovolnicí v DPS Roháčova od října 2021. Barbora je studentkou prvního ročníku navazujícího magisterského studia Psychologie na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy a pochází z Brna. Student Eliáš je dobrovolníkem v DPS Krásova od října 2021. V prvním roce dobrovolnictví byl studentem jazykové školy a v druhém

roce byl přijat na 1. lékařskou fakultu. Eliáš pochází z Olomouce. Student Cuong Van Manh Vu, kterému se říká a sám si říká Van, byl prvním dobrovolníkem fungujícím v mezigeneračním bydlení v DPS. Zapojil se v prvním ročníku, tedy v říjnu 2019 a byl z osobních důvodů nucen spolupráci ukončit v lednu 2021. Van k březnu 2023 studuje v navazujícím magisterském studiu Veřejnou a sociální politiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy a pochází z Turnova, kde byl vychováván babičkou a dědou, které považuje za své vlastní. Byl jim svěřen svými vietnamskými rodiči. Všichni informátoři v rozhovorech uvedli možnost proplacené brigády v případě přesažení stanovených 30 dobrovolnických hodin. Hodiny nad tyto zmíněné dobrovolnické hodiny byly PSP3 propláceny na základě uzavřené smlouvy.

Předchozí zkušenost s dobrovolnictvím

Dobrovolnice Barbora má předchozí zkušenost s dobrovolnictvím, které vykonávala v rámci dobrovolnické odborné praxe během svého prvního roku studia v Brně. V Brně Barbora nejdříve studovala psychologii a sociologii a dobrovolnickou praxi vykonávala v Psychiatrické nemocnici Brno na oddělení závislostí, kde pro pacienty jednou za čtrnáct dní organizovala volnočasové aktivity. Barbora zmiňuje, že od studentů, kteří studují obory o pomáhajících službách je očekáváno zapojení se do dobrovolnické činnosti a vnímá, že její spolužáci a blízké okolí se dobrovolnictví věnují více než ostatní vrstevníci. Dobrovolník Eliáš před zapojením do mezigeneračního bydlení v DPS neměl žádnou zkušenost s dobrovolnictvím. Dobrovolník Van se před mezigeneračním bydlením v DPS věnoval dobrovolnictví v organizaci Hestia v programu Kompas, který je určen pro znevýhodněné děti a setkávali se na skupinových aktivitách, které jim pomáhali v socializaci. Motivaci k dobrovolnictví přisuzuje způsobu výchovy. Prvotní odhodlání stát se dobrovolníkem přišlo při návratu ze studijního pobytu v Anglii na střední škole. Zmiňuje i jeho osobní a životní nastavení, odhodlání snižovat rozdíly ve společnosti.

Motivace pro zapojení se do mezigeneračního bydlení

Dobrovolnice Barbora se o možnosti mezigeneračního bydlení v DPS dozvěděla při rozhodnutí studovat v Praze a řešení možností pro ni dostupného bydlení. Dozvěděla se o něm již v roce 2019, tedy v prvním ročníku fungování mezigeneračního bydlení v DPS, ale do výběrového řízení se již nemohla přihlásit, jelikož bylo již po termínu. V prvním roce studia v Praze bydlela ve spolubydlení a další rok na kolejích, svou nepozorností

nepotvrdila rezervaci koleje pro další rok studia a o nárok na kolej tak přišla. Na konci léta 2021 Barbora musela akutně řešit svou bytovou situaci a shodou okolností ve facebookové skupině, která se věnovala ubytování na kolejích, opět narazila na výzvu o mezigeneračním bydlení v DPS, toho roku naštěstí alespoň den před uzavřením žádostí. Podat žádost stihla a byla vybrána ve výběrovém řízení. Hlavní pro ni bylo vyřešit akutní situaci ohledně bydlení, ale již během studia se chtěla věnovat dobrovolnictví se seniory, což ji překazila pandemie Covid-19. Mezigenerační bydlení v DPS pro ni tedy představovalo finančně dostupné bydlení, které mohla spojit se svým zájmem o dobrovolnictví pro seniory. Pro dobrovolníka Eliáše bylo motivací pro zapojení se do mezigeneračního bydlení v DPS získání zkušeností s dobrovolnictvím, seznámení se s novými lidmi a poznávání nového města. V rozhodování, zda se zapojit hrálo roli i finančně příznivé bydlení. Zmiňuje částečné obavy před zapojením se, kdy nevěděl, co od mezigeneračního bydlení v DPS čekat. Dobrovolník Van měl k dobrovolnictví blízko, chtěl směřovat jako dobrovolník i k seniorům a díky předchozí zkušenosti se dozvěděl i o možnosti mezigeneračního bydlení v DPS, které mu nabídla jeho koordinátorka na školení v Irsku. Jedním z důvodů bylo zvyšující se nájemné jeho pokoje ve sdíleném bytě, kde dříve bydlel. Došlo tedy k setkání příjemného s užitečným. „*To bydlení byl takový super bonus, měl jsem své soukromí a možnost postavit se na vlastní nohy.*“¹²⁰ Van si uvědomuje problém jeho generace, která na generaci seniorů zapomíná. Mezigenerační bydlení v DPS společně s dobrovolnictvím nabízí prostor pro setkání a sblížení těchto generací.

Vztah k seniorům

Dobrovolnice Barbora sice neměla předchozí zkušenost se seniory, ale již delší dobu si chtěla dobrovolnictví pro seniory vyzkoušet a byla tomu nakloněna. Upozorňuje, že její vlastní prarodiče jsou ve věku zhruba sedmdesát let a nevnímá je jako tolik staré, jelikož jsou stále vitální. Kontakt s vlastními prarodiči je pro ni poněkud obtížný, jelikož žijí v jiné části Česka a také na Slovensku. Vlastní praprarodiče již nemá a senioři v DPS ji tyto vztahy kompenzují. Dobrovolník Eliáš v rozhovoru zmínil velice kladné vztahy se svými prarodiči, a i jejich přáteli, se kterými tráví čas. Dobrovolník Van má velice

¹²⁰ Informátor Van.

blízký vztah k seniorům, jelikož byl vychován babičkou a dědou. Jeho biologičtí rodiče malého Vana umístili na výchovu k českému páru seniorů, které Van vnímá jako vlastní a jako nejdůležitější osoby v jeho životě a jejich vztah je velice blízký. Zmiňuje bod ve svém životě, kdy si uvědomil svůj vděk a odhodlání pomáhat seniorům.

Aktivity pořádané dobrovolníky

Dobrovolnice Barbora v rozhovoru zmínila vývoj svých aktivit, kdy ze začátku docházela pravidelně do Klubu seniorů, kde se postupně se seniory seznamovala a působila v kolektivu. Později ji byli přiděleni čtyři konkrétní klienti, ke kterým dochází pravidelně každé úterý dle individuální dohody a potřeb klientů. Jedna z klientek oceňuje Barbory hudební nadání a při pravidelných návštěvách spolu zpívají a Barbora k tomu hraje ještě na ukulele. S další klientkou se scházejí a povídají si o aktuálním dění ve světě nebo chodí na procházky či jako doprovod na nezbytné pochůzky. Do Klubu seniorů teď dochází spíše jako pomoc při organizaci větších akcí. Zároveň dostala i možnost poznat práci pečovatelek při pomoci s rozvozem obědů klientům mimo DPS. Dobrovolník Eliáš se se seniory pravidelně setkává v Klubu seniorů v DPS Krásava, kde si povídají, pijí kávu a hrají hry. Konverzace se týká i zdravotních problémů seniorů, které konzultují i s Eliášem jakožto studentem medicíny. Nejpopulárnější hrou je Bingo a Eliášovy pokusy o inovaci nemají vždy úspěch. Proběhlo i několik pokusů o rukodělné aktivity, které se ovšem neseťkávají s většinovým zájmem. V letních měsících pořádá skupinové procházky po okolí Vinohrad a přilehlých parcích. Dobrovolník Van zdůrazňuje zásadní rozdílnost fungování od října 2019 do března 2020, kdy propukla pandemie Covid-19, tomuto období je věnována následující otázka. Van organizoval setkávání v Klubu seniorů, kde si se seniory povídal, hrál jim na kytaru, ukazoval zajímavosti na počítači a hrál Bingo. Debaty se staly klíčové, jelikož často řešili dění ve světě a diskutovali rozdílný pohled generací na danou problematiku. Ve večerních hodinách Van chodil kontrolovat některé seniory, zda si vzali večerní léky a jestli něco nepotřebují.

Ovlivnění fungování dobrovolníků pandemií Covid-19

Barbora nastoupila do DPS v říjnu 2021 a vzpomíná si na nutnost nosit roušky. Zmiňuje i vlastní zvýšenou opatrnost vůči klientům a případnému zanesení nákazy. Jiné omezení v DPS již neprobíhalo. Během pandemie Covid-19 Barbora pomáhala s rozvozem obědů klientům mimo DPS. Jednalo se o proplácenou pomoc a tato spolupráce

již byla ukončena, jelikož došlo k transformaci PSP3 a obědy jsou rozváženy komerční službou. Zkušenost Eliáše je stejná jako Barbory. Dobrovolník Eliáš zmiňuje ještě jeho osobní negativní vztah k očkování, který byl respektován. S klienty často diskutovali rizika a přínosy očkování. Podroboval se pravidelnému testování a ochraně dýchacích cest. Vzpomíná i na přerušení setkávání v Klubu seniorů a povolení pouze individuálních setkávání. Dobrovolník Van vzpomíná na březen 2020 se smutkem, jelikož bylo přerušeno setkávání v Klubu a kontakt se seniory, uvědomoval si jejich izolaci a sociální strádání. Van se stal pomocnou silou pro terénní pečovatelskou službu. Vše bylo protkáno počátečním strachem, nejistotou, nedostatkem ochranných prostředků. Van sám pociťoval velkou zodpovědnost a rozhodl se pro setrvání v DPS a vlastní izolaci na úkor své rodiny. Jednalo se o velice náročné období. Pro seniory byla izolace velice náročná a Vanovi se svěřovali, že by raději zemřeli, než žili takovýmto způsobem o samotě.

Ovlivnění fungování dobrovolníků válkou na Ukrajině

Barbora věděla o ubytování uprchlíků před válkou na Ukrajině v DPS. Klienti obecně o takto negativních událostech hovořit nechtěli, až na jednu klientku, která se o dění ve světě zajímá a ocenila nabídnutou pomoc uprchlíkům v DPS. Barbora zmiňuje fakt, kdy většina seniorů o bytování uprchlíků ani neví. V návaznosti s válkou na Ukrajině Barbora zmínila i nepříjemný zážitek, který popsala podrobněji později v rozhovoru. Dobrovolník Eliáš vzpomíná na diskuze v počátcích války a obavy seniorů, které se později obrátily k problematice inflace a obecného zdražování. Sám Eliáš inicioval rukodělné aktivity, kdy společně se seniory tvořili výrobky v barvách ukrajinské vlajky. V DPS Krásova byli uprchlíci před válkou na Ukrajině ubytováni, ale Eliáš jejich přítomnost téměř nezaznamenal a neuvědomuje si, že by se řešily nějaké problémy. Dobrovolník Van ukončil svou spolupráci v lednu 2021, více jak rok před vypuknutím války na Ukrajině.

Časová náročnost dobrovolnictví

Dobrovolníci PSP3 mají ve smlouvě uvedeno plnění 30 hodin měsíčně. Barbora zmiňuje že bylo důležité naučit se započítávat i domácí přípravu, kterou dříve do výkazu dobrovolnických hodin nezapisovala a v začátcích mívala problém s dostatkem hodin. Zmiňuje i vstřícnost ze strany pana Syrového, který respektuje školní povinnosti dobrovolníků ve zkouškovém období či nepřítomnost studentů z důvodů odborných stáží.

Dobrovolník Eliáš v rozhovoru zmínil své větší nasazení v prvním roce fungování, kdy měl na dobrovolnictví více času. V druhém roce se musel plně věnovat studiu na Lékařské fakultě a k náročnosti studia přizpůsobit i své dobrovolnické aktivity. Dobrovolník Eliáš zmiňuje možnost přelévání si hodin mezi jednotlivými měsíci, kterou využil například před zkouškovým obdobím, kdy splnil více než 30 hodin a v následujícím měsíc naopak méně. Vzhledem k náročnému studiu v prvním ročníku na Lékařské fakultě zmiňuje náročnost organizace času, ale s plněním dobrovolnických hodin nemá větší problémy. Po přijetí na Lékařskou fakultu vše diskutoval s koordinátorem dobrovolníků, který se všem dobrovolníkům snaží vyjít vstříc a individuálně se domluvit dle jejich možností v daném semestru. Dobrovolník Van konstatoval, že si předem neuvědomil, kolik času si bude muset pro seniory vyhradit. Vzpomíná, že se seniory trávil každý všední den zhruba dvě hodiny. Se studiem, prací a dobrovolnictvím mu nezbyval čas pro sebe a na odreagování, což si postupně začalo vybírat svou daň a začal si uvědomovat, že vše již nezvládá. V době pandemie Covid-19 byl rád, že mohl pomáhat jak jen to bylo možné, jelikož nemohl dělat nic jiného. V běžném životě s ostatními svými aktivitami to již pro něj nebylo možné zvládat.

Pomoc dobrovolníků seniorům

Tato otázka se zaměřuje na využívání dobrovolníků seniory mimo plánované aktivity. Studentka Barbora je občas požádána o individuální pomoc s nastavením televize, ale pro tuto pomoc je oslokována velice ojediněle. Dobrovolník Eliáš měl ze začátku obavy spojené s častou potřebou seniorů o pomoc například ve večerních hodinách. Eliáš uznává že není příliš zdatný ohledně televizorů, ale seniorům pomáhá například s mobilními telefony. Jiná pomoc je spíše nárazová. Dobrovolník Van si vzpomíná na období, kdy se plošně měnily set top boxy a chvílemi se cítil spíše jako televizní technik či údržbář. Jednalo se o intenzivní období, kdy se obával že někdo opět zazvoní. „*Patří to k dynamice domu a konkrétně tohle období si vyžadovalo mou intenzivnější pomoc.*“¹²¹

¹²¹ Informátor Van.

Smysl mezigeneračního bydlení pro studenty a pro seniory

Barbora zmiňuje, že dobrovolnictví je služba vykonávaná bez nároku na finanční ohodnocení. Dobrovolník ale může očekávat jiné formy ohodnocení ať už získání zkušeností či kontaktů a možnost finančně zajímavého bydlení nazývá až exkluzivní. Zároveň ale vnímá, jak velkou výhodou to pro ni je a vnitřně občas bojuje, zda se ještě jedná o dobrovolnictví. Bylo pro ni těžké si uvědomit, že se nejedná o poskytnutí slevy na bydlení, ale pouze možnost získat tento druh bydlení, jelikož platí stejné nájemné jako všichni ostatní nájemníci v domě. Barbora vidí jako hlavní přínos pro seniory, kteří jsou osamělí, možnost socializace, kterou jim může zprostředkovat a naplnit tak jejich potřeby, které nejsou fyzické, ale jsou stejně důležité a na které nestačí kapacita pečovatelek. Dobrovolník Eliáš oceňuje možnost přímého kontaktu se seniory. Podpora mezigeneračních vztahů je pro něj klíčová a do budoucna potřebná. Dobrovolník Van zmiňuje u některých osamělých seniorů absenci přátelských vztahů, které sice mohou navázat i s pečovatelkami PSP3, ale tyto vztahy jsou podmíněné pracovní náplní pečovatelek. Dobrovolníci jsou ti, co vyslechnou, pohovoří. Mohou pomoci i s pochůzkami a vyřízením určitých věcí. Oceňuje vzniklý prostor pro mezigenerační setkávání a navázání vztahů, dále i rozšíření v DPS v Praze 6, jelikož celý projekt mu dává velký smysl.

Prvotní problémy dobrovolníků

Barbora nezmiňuje žádné problémy s bydlením, ale stále si dává pozor, aby nikoho v domě nerušila. Dobrovolník Eliáš si nevzpomíná na žádné problémy v začátcích svého bydlení v DPS. Zmiňuje, že je jedním ze dvou nájemníků v přízemí domu a druhá nájemnice v patře má problémy se sluchem, takže ani nezaznamenala jeho nastěhování. Jediné, co v průběhu rozhovoru zaznělo, bylo zaměňování jeho jména se jménem předchozího dobrovolníka, což občas způsobovalo humorné situace. Dobrovolník Van zmínil v rozhovoru překvapení z nezařízeného bytu, který si postupně zařídil. Nepříjemné zjištění bylo vyřizování připojení elektřiny, které si musel zařizovat sám, což předem nevěděl a až po příchodu do bytu 1. října zjistil, že elektřina je odpojená a v bytě se nesvítí. Připojení elektřiny trvalo dva týdny a Van žil do poloviny října potmě a vařil si na plynovém hořáku. Zpětně na toto období vzpomíná s úsměvem a doplňuje: „Komu se

poštěstí vlastně stanovat v bytě na Žižkově.“¹²² Van zmiňoval i strach z přijetí, který byl neoprávněný, senioři ho velice kladně přivítali.

Očekávání dobrovolníků

Barbora je mile překvapena s naplněním nabízených aktivit. Zmiňuje, že již věděla jak mezigenerační bydlení v DPS funguje a i klienti jsou na dobrovolníky již zvyklí. Barbora měla před zapojením do mezigeneračního bydlení obavy, především o obtížnosti nastavení osobních hranic a udržení si svého soukromí. Na tyto zmíněné problémy byla upozorněna i během výběrového řízení. Také se obávala o soužití se sousedy v DPS, kdy měla strach, aby je nerušila, ale tato obava rychle opadla, jelikož si uvědomila, že se jedná o běžný dům s byty. Oceňuje i umístění přiděleného bytu, který je na konci chodby v posledním patře a má jediné sousedy o patro níže. Obavy byly zbytečné, nenaplnily se, jedná se spíše o velký respekt. Očekávání dobrovolníka Eliáše byly spojené s odbornějšími nároky, které zmiňoval i ve své žádosti o zapojení do mezigeneračního bydlení. V průběhu spolupráce si uvědomil, že odbornost není zapotřebí a senioři ocení vlídné a lidské vztahy. Dobrovolník Van byl velice překvapen svým úspěchem ve výběrovém řízení, který byl propojen s velkou radostí samostatného bydlení v centru Prahy. Zmiňuje i změnu vysoké školy, kdy se po roce studia na ČVUT rozhodl pro Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy. Společně se stěhováním se jednalo o velkou životní změnu. Van se těšil na nové zkušenosti a zároveň pociťoval strach z přijetí a fungování. Uvědomil si i časovou náročnost a nutnost zorganizovat si vlastní čas. Van se i nadále věnoval svému předchozímu dobrovolnictví s dětmi, studoval a chodil na brigády. Jeho osobní očekávání bylo především vnést nový, veselejší duch do domu a mezi seniory. Vanův počáteční elán a nadšení organizovat nové aktivity byl rychle uzemněn a musel se přizpůsobit potřebám a nastavení seniorů, které respektoval. Později v rozhovoru Van zmínil smrt klientky a uvědomil si, že před zapojením do projektu si nepřipustil, že by mohla podobná situace nastat.

¹²² Informátor Van.

Osobní přínos

Pro dobrovolnici Barboru je přínos možnost setkávání se a komunikace se seniory společně s potenciálem oboustranného obohacení. Osobně ji fungování v projektu nutí zamyslet se nad vztahem s vlastními prarodiči a od zapojení do projektu jsou v častějším, z důvodu vzdálenosti alespoň telefonickém, kontaktu, kdy i díky nabytým zkušenost probíhá konverzace pro Barboru snadněji. Dále zmiňuje i možnost získání vztahu k dobrovolnictví jako takovému. Důležitým přínosem je i nabídka dostupného bydlení studentům, které je výhodnější i než některé koleje. Barbora oceňuje, že má vlastní byt a soukromí za stejnou cenu za kterou má její spolužačka lůžko ve dvoulůžkovém pokoji na koleji. Tento způsob bydlení ji pomáhá udržet osobní pohodu, kdy se nemusí bát každý měsíc vysokých plateb nájemného a může se v klidu věnovat studiu. Oceňuje i praktické zkušenosti, kdy se naučila manipulaci s invalidním vozíkem a podpořila své soft skills, tedy kompetenci v oblasti chování a mezilidských dovednostech, komunikaci, ke které poznamenala i umění vyhnout se některým tématům, nebo komunikaci s lidmi s demencí nebo jiným postižením. Jako příjemnou zkušenost uvádí i organizaci aktivit v Klubu seniorů. Získaných zkušeností si váží pro svou budoucí kariéru. Pro ni osobně je hlavním přínosem porozumění seniorům, které vnímá pouze jako pomalejší část společnosti, kteří potřebují dostatek času. Pociťuje získání většího respektu k autonomii seniorů. Dále oceňuje i vhled do fungování sociálních služeb, systému sociálních šetření a přidělování příspěvků. Barbora sama byla překvapena přehodnocením svého pohledu na sociální služby, který dříve nebyl příliš přívětivý, ale po získaných zkušenostech si dokáže představit, že by v sociálních službách sama pracovala. Sociální služby vnímá jako srdečnější, osobnější, lidštější než například zdravotnictví, ve kterém se pravidelně účastní odborných stáží. Oceňuje i dobrou atmosféru mezi zaměstnanci v DPS. Dobrovolník Eliáš oceňuje získané zkušenosti z různých okruhů pečovatelské služby. Hlavním přínosem jsou pro něj zkušenosti získané z komunikace se seniory, které uplatní ve své budoucí lékařské kariéře. Jako osobní úspěch vnímá i pomoc s překonáváním strachu seniorů z lékařských prohlídek a podobně. Dále zmiňuje i pochopení jiného rytmu a priorit, které se v průběhu života vyvíjí a mění. Přínosné jsou pro něj i zkušenosti seniorů s fungováním zdravotnictví, kdy se mu svěřují s vlastními zkušenostmi. Dále oceňuje i vhled do vývoje mezilidských vztahů a roli manželství ve vysokém věku manželů, změnu jejich priorit a potřeb. Dobrovolník Van své působení v mezigeneračním bydlení v DPS

hodnotí jako nezapomenutelnou zkušenost, během které navázal velmi blízké vztahy a oboustrannou důvěrnost se seniorkami. Ocenil i možnost vyzkoušet si mediální zájem, který ale bylo vhodné regulovat PSP3. Hlavním osobním přínosem je nastavení osobních hranic a limitů a nevnímat své zdraví jako samozřejmé. Dále také zmínil získání větší trpělivosti, porozumění a nadhled k inovacím, kdy ne všechno nové musí být nutně lepší.

Propojení generací seniorů a studentů

Studentka Barbora oceňuje vzniklý mezigenerační prostor, kdy seniorům může zprostředkovat kontakt s mladou generací a okolním světem, a tak jim pomoci od izolace. Dobrovolník Eliáš zmiňuje důležitost kontaktu seniorů se zástupci mladé generace, kteří nežijí sami a netráví čas pouze s ostatními seniory v DPS. Mezi mezigenerační propojení Eliáš zařadil běžné denní starosti a mezinárodní události, které řeší často stejné. Propojení nachází i díky cestovatelským zkušenostem, které se seniory sdílí. Po delším časovém úseku, který tráví se seniory, si uvědomuje změnu svého myšlení o konkrétních věcech a věří že opačný dopad má i on na seniory. Van zmínil, že byl seniory nazýván bláznem, jelikož se věnoval spoustě činnostem. Domnívá se i svého obdivu o aktivitě ze strany seniorů. V době konání klubových aktivit se seniory si uvědomoval své zklidnění a zpomalení, a naopak nastartování životního elánu seniorů, kterým mohl předávat nové zkušenosti a pohled na dění ve světě.

Reakce okolí dobrovolníků na fungování v mezigeneračním bydlení

Reakce blízkého okolí Barbory jsou překvapené. Její fungování v mezigeneračním bydlení v DPS označují jako zajímavé, dobré, uvědomují si, že to není pro každého a také o tom nikdy neslyšeli, ale zároveň dochází k častému nepochopení, kdy vznikají otázky o konkrétním fungování a často si představují spíše domov pro seniory a neuvědomují si, že Barbora a ostatní klienti mají svůj vlastní byt s vlastním vybavením. Barbora tedy musí vysvětlovat rozdíl mezi domovem pro seniory a domem s pečovatelskou službou. Dále se Barbory blízcí dotazují na náročnost plnění dobrovolnictví, které vnímají často náročněji než sama Barbora. Eliáš zmiňuje reakci svých spolužáků, kteří o mezigeneračním bydlení v DPS nikdy neslyšeli, ale přijde jim to velice zajímavé a oboustranně přínosné. Některé to zaujalo na tolik, že by v případně možnosti zvažovali své zapojení do projektu. Okolí dobrovolníka Vana bylo překvapené vůbec o existenci takové možnosti bydlení a své překvapení doplňovali otázkou: Proč? Van odpovídal

„*A proč ne?*“¹²³ Zároveň Vana i obdivovali, jelikož by sami některé situace z jeho vyprávění nezvládli nebo nemají zkušenosti se seniory. Vanovi reakce svého okolí občas připadaly spíše jako strach ze stárnutí, stáří, chřadnutí a smrti.

Osobní zážitky

Dobrovolnice Barbora mezi pěkné vzpomínky uvedla zpívání s klientkou, která neměla hezký život, ale má obrovskou životní vůli. Největší odměnou je pro ni viditelné rozzářené, kterým klientka projde během relativně krátkého společného zpěvu a je zřetelné zlepšení jejího celkového stavu. Barbora zmiňuje i společné těžké začátky a postupné zvykání si na sebe a současný velice kladný vztah, kdy se na společné setkání obě těší. Barbora upozorňuje i na lstivost a vychytralost některých seniorů, která ji dokáže naštvat. Jediný negativní zážitek je spojen právě s nimi. Barbora společně se seniory navštívila přednášku o ukrajinské kultuře ve Vozovně Žižkov, ke kterým se zcela účelově připojili i předpojatí senioři, kteří měli jediný cíl, a to znepríjemnit čas ostatním zúčastněným. Barbora se za ně až styděla a byla z jejich chování velice smutná. Barbora dodala, že nemá problém respektovat jiné politické názory, ale zde se jednalo o účelovou a neoprávněnou agresi. Dobrovolník Eliáš si vzpomněl na konverzaci s jednou seniorkou, která mu sdělovala informace o zdravotnickém zákroku, který prodělala v částečné anestezii. Pro Eliáše bylo velice zajímavé naslouchat osobní zkušenosti a pocitům, které může využít i v budoucí lékařské praxi. Mezi nejhezčí zážitky zařadil společnou procházku do Rajské zahrady, kterou mají pouze jednu ulici od domu a sám Eliáš v ní nikdy před tím nebyl a klientky a PSP3 mu tak pomohli poznat blízké okolí DPS i Prahu díky výletům pořádaných PSP3 do muzeí či zoo. Dále zmínil i vděčnost seniorů a radost z pouhého setkání. Vzpomíná i na společné vánoční posezení s občerstvením. Negativní zážitky se pojí s náladovostí některých seniorů a jedním dementním klientem, který na Eliáše často ťuká a chce si povídat, což ho ruší od učení. Další negativní zážitky se pojí s obyvateli, kteří zde bydlí spíše ze sociálních důvodů, mají problémy s alkoholem či policií. Zdůrazňuje, že se jednalo o jednotlivé případy a výrazně převažují příjemné zážitky. Dobrovolník Van zmínil zážitek, který nazval děsivý. Během večerní kontroly

¹²³ Informátor Van.

seniorů se nemohl dozvonit na jednu seniorku. Po konzultaci s vrátným obdržel od daného bytu klíč a dostal za úkol byt otevřít a zkontrolovat. S obrovským strachem o zdraví seniorky byt otevřel, ale byt byl prázdný. V první chvíli se Vanovi ulevilo, že seniorka není po smrti, ale hned vzápětí ho přemohl strach, kde seniorka může být. Celá situace se vyjasnila. Seniorku si odvezl na návštěvu člen rodiny, ale nikomu to nenahlásil. Vzpomíná i na pocit smutku, který byl vyvolán smrtí seniorky, se kterou se pravidelně setkával v Klubu. V návaznosti k této události se pojí i nejhezčí Vanův zážitek, kdy mu byly touto seniorkou odkázány knihy. Mezi další pozitivní vzpomínky zařadil vánoční setkání, na kterém hrál na kytaru a společně se seniory zpívali koledy, a silvestrovský přípitek, který pro seniory uspořádal jako překvapení.

Pokračovat v mezigeneračním bydlení

Dobrovolníci Barboře zbývá ještě jeden rok studia a byla by ráda, pokud by mohla v mezigeneračním bydlení v DPS pokračovat i třetí rok. Zmiňuje praktické důvody a současně i kladné vztahy s klienty i vedením PSP3. Dobrovolník Eliáš neplánuje pokračovat třetí rok. Nevylučuje to, ale dva roky zkušeností vnímá jako dostačující, rád by se v životě posunul a také by chtěl umožnit získat podobné zkušenosti někomu dalšímu. Dobrovolník Van byl zapojen od října 2019 a v létě 2020 se rozhodl pokračovat i následující rok. Jak již bylo v rozhovoru naznačeno, v lednu 2021 byl nucen dobrovolnictví pro PSP3 ukončit z důvodu syndromu vyhoření. Sám zpětně uznává, že měl příliš aktivit (studium, dobrovolnictví nejen v DPS, brigády) a měl neustálý pocit záprahu. Vše bylo ještě podpořeno extrémním mediálním zájmem. Nastalo období, kdy se Van musel odstěhovat z Prahy a přerušit veškeré své aktivity a soustředit se na své zdraví a studium, které díky pandemii Covidu-19 mohl studovat online. Zpětně vše hodnotí jako životní zkušenost, která ho donutila více si sebe vážít a nastavit si osobní limity. Svou roli jakéhosi průkopníka vnímá s pokorou, dnes již s nadhledem a oceňuje reakci vedení PSP3 na negativní zkušenosti z prvního ročníku. V rozhovoru oceňoval i spolupráci s ředitelkou PSP3, paní Kalovou. Po zotavení mu bylo nabídnuto vrátit se do DPS, ale Van již pokračovat nechtěl. V rozhovoru zdůraznil, že se jednalo o intenzivní období, ale získaných zkušeností si váží a své rozhodnutí zapojit se do mezigeneračního bydlení v DPS by nezměnil.

Povědomí o mezigeneračním bydlení

Barbora je zklamaná z propagace mezigeneračního bydlení, jelikož ona sama i její okolí by předpokládalo výrazně větší zájem ze strany studentů. Zmiňuje, že studenty může odrazovat množství dobrovolnických hodin a náročnost spolupráce. Barbora by zřizovateli doporučila odbornou konzultaci k propagaci výzvy, oslovit univerzitní newsletter, který je na Univerzitě Karlově studenty hojně čtený, a sociální sítě, které jsou generaci studentů blízké. Eliáš nepředpokládá, že by se případní zájemci mohli dozvědět o výzvě na webových stránkách městské části. Potenciál vidí v oslovení univerzit a kolejí. Dobrovolník Van doporučil oslovení konkrétních univerzit a jejich newslettery, případně sociální sítě. Webové stránky městských částí a pečovatelských služeb označil jako nevhodné z důvodu jejich dosahu.

4.7.2 Dobrovolníci PSP6

Informátory se stali dva dobrovolníci a dvě dobrovolnice, kteří jsou zapojeni do mezigeneračního bydlení v DPS a jsou dobrovolníky pro PSP6. Dva dobrovolníci studují bakalářské programy, jedna dobrovolnice šestileté magisterské studium a jedna dobrovolnice magisterské navazující studium. Informátoři byli osloveni po telefonu a sociálních sítích a následně proběhlo osobní setkání. Pro rozhovory byly stanoveny otázky, u kterých nebylo nutné striktně dodržovat jejich pořadí, jelikož některé otázky a odpovědi na ně se prolínaly. Rozhovory s informátory probíhaly osobně v únoru 2023 se souhlasem s nahráváním a uvedením křestních jmen a základních informací o informátorech. Pro lepší orientaci v rozhovorech je uvedena tabulka informátorů. Vždy je uvedena otázka a odpovědi informátorů, které jsou řazeny dle působení v DPS.

Tabulka 6 Informátoři dobrovolníci PSP6

Jméno	Působení	Studium	Rozhovor
Markéta	DPS Šlejnická Od 10/2022	UK FTVS Aplikované sportovní vědy	Osobně
Michaela	DPS Liboc Od 10/2021	UK 3.LF Všeobecné lékařství	Osobně
Tomáš	DPS Liboc Od 10/2021	VŠE FPH	Osobně
Zdeněk	DPS Šlejnická Od 10/2021	UK FTVS	Osobně

Zdroj: Vlastní zpracování.

V úvodu každého rozhovoru autorka požádala informátora o krátké představení. Dobrovolnice Markéta je studentkou navazujícího magisterského studia Aplikované sportovní vědy na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy a pochází od Frýdku-Místku. Do mezigeneračního bydlení se zapojila v říjnu 2022. Dobrovolnice Michaela je studentkou Všeobecného lékařství na Univerzitě Karlově na 3. lékařské fakultě a pochází z Jihlavy. Dobrovolník Tomáš je studentem Vysoké školy ekonomické na Fakultě podnikohospodářské a pochází z Jihlavy. Dobrovolníci Tomáš a Michaela tvoří pár a obývají společný byt a do mezigeneračního bydlení se zapojili v říjnu 2021. Dobrovolník Zdeněk studuje Tělovýchovu a sport se zaměřením na vzdělávání na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy a pochází z Karlovarského kraje. Do mezigeneračního bydlení se zapojil v říjnu 2021.

Předchozí zkušenost s dobrovolnictvím

První otázka rozhovorů se zaměřuje na předchozí zkušenost s dobrovolnictvím. Markéta uvedla jako předchozí zkušenost s dobrovolnictvím letní dětské tábory, kde pravidelně funguje jako oddílová vedoucí či zdravotnice. Zdeněk uvedl, že předchozí zkušenost nemá, až na příležitostnou výpomoc na jednorázových akcích, která byla podmíněna spíše přátelstvím. Dobrovolnice Michaela nemá předchozí zkušenost s dobrovolnictvím, zmínila ale souběžné dobrovolné aktivity, kterým se věnuje. Jedná

se například o hlídání dětí na festivalech či ošetřování lidí bez domova. Tomáš předchozí zkušenost s dobrovolnictvím nemá.

Motivace pro zapojení se do mezigeneračního bydlení

Druhá otázka se týká motivace k zapojení se do mezigeneračního bydlení a dobrovolnictví. Téměř všichni informátoři uvedli jako hlavní motivaci výhodné bydlení, jelikož nepochází z Prahy. Markéta řešila svou bytovou situaci po skončení předchozí nájemní smlouvy a shodou okolností se dozvěděla od Zdeňka, který již v mezigeneračním bydlení fungoval téměř rok, o možnosti získání samostatného bytu k pronájmu. Zdeněk také řešil svou bytovou situaci, jelikož pro něj druhý rok studia nebylo místo na kolejích a hledal jiné bydlení. V jedné z Facebookových skupin, která se zaměřuje na nabídky bydlení, Zdeněk narazil na inzerát o mezigeneračním bydlení. Dobrovolnice Michaela měla vždy kladný vztah k pomoci ostatním a již dříve si chtěla něco podobného vyzkoušet. Nabídku bydlení v DPS vidí jako velice zajímavé ohodnocení za dobrovolnictví pro seniory. Jak sama říká „*Výhodné bydlení vnímám jako příjemný doplněk k dobrovolnictví.*“¹²⁴ Studium je sice náročné, ale pro dobrovolnictví si ráda vyhradí čas. Tomáš zmiňuje ideální kombinaci jejich nastavení v pomoci druhým a možnosti získání finančně výhodného bydlení, které je v hlavním městě nedostupné. Tomáš i Michaela vidí v mezigeneračním bydlení v DPS a dobrovolnictví velice příjemný balanc.

Vztah k seniorům

Další otázka se zabývá vztahem informátorů ke generaci seniorů. Markéta pochází z dvougenerační domácnosti, jelikož s prarodiči obývala dvougenerační dům a vztah i kontakt se seniory je pro ni běžnou náplní dne. Pro Zdeňka je vypomáhání seniorům příjemnou podmínkou pro výhodné bydlení, jelikož k seniorům, nejen ke svými prarodičům, má kladný vztah a pravidelně s nimi tráví čas. Dobrovolník Tomáš uvádí velice kladný vztah se svými prarodiči a jistou zkušenost s jejich potřebami a problémy. Michaela zmiňuje i možnost dopřát svou přítomností chybějící kontakty opuštěným

¹²⁴ Informátorka Michaela

seniorům. Sama vnímá oboustranně pozitivní vztah se svými prarodiči a naplňuje jí možnost tento kontakt a vztah dopřát i opuštěným seniorům v DPS.

Aktivity pořádané dobrovolníky

Čtvrtá otázka se věnuje již konkrétním aktivitám a fungování dobrovolníků v konkrétním DPS. Dobrovolnice Markéta v DPS Šlejnická pořádá pravidelné pletení, na které se schází s klientkami každý týden ve středu odpoledne a společně pletou výrobky, na kterých se společně domluví. Ne všichni, kteří se společně sejdou, se věnují pletení. Někteří senioři si přijdou popovídat nebo zahrát oblíbené deskové hry. Zdeněk se snaží svou zálibu ke sportu a muzice sdílet se seniory dle jejich možností. Pro seniory pořádá pravidelné sportovní aktivity, které jsou upraveny pro seniory a zároveň i časovým možností Zdeňka a jeho studia. Běžně se schází s pěti až deseti seniory. Pokud je to možné, rád s nimi tráví čas venku, ale sportovní aktivity probíhají i uvnitř. DPS Šlejnická disponuje krásnou panoramatickou zimní zahradou v sedmém patře, kde například hrají i volejbal s nafukovacími balónky. Senioři mají možnost zahrát si petanque, kriket nebo cornhole. Mimo sportovní aktivity Zdeněk zpřijemňuje seniorům volný čas hrou na kytaru. Zdeněk poskytuje i individuální aktivity. Například pravidelně navštěvuje seniora, který špatně vidí a předčítá mu knihy. Michaela a Tomáš jsou seniorům k dispozici pravidelně v pondělí v knihovně, o kterou se starají, a zároveň se jedná o možnost setkávání. Senioři si zvykli, že mohou přijít, popovídat si a požádat o pomoc. Od pondělních setkávání se pak odvíjejí další aktivity, které si určují senioři a studenti dle svých časových možností. Senioři si oblíbili promítání filmů, které probíhá pravidelně ve čtvrtek a výběr filmů si určují sami senioři po domluvě s dobrovolníky. Michaela doplňuje ještě snahu nabízet individuální procházky, které ale neměly velký úspěch. Zmiňuje že senioři, kteří sami chodí na procházky, již mají svůj denní režim a o další organizaci z jejich strany nemají zájem. Zhodnotila větší zájem o pasivní aktivity.

Ovlivnění fungování dobrovolníků pandemií Covid-19

Doplňující otázka byla zaměřena na omezení fungování dobrovolníků v době pandemie Covid-19. Markéta se zapojila do mezigeneračního bydlení po omezeních spojených s pandemií, takže žádné omezení v DPS nemohla zaznamenat. Zdeněk připomíná pozastavení skupinových akcí, kdy byly dobrovolnické hodiny nahrazovány výpomocí pečovatelské službě s donáškou nákupů seniorům ke dveřím bytu

nebo například doplňování desinfekčních prostředků v domě. Tomáš vzpomíná na rušení akcí a zákaz hromadného setkávání. Michaela připomíná i možnost se samotestovat a nošení roušek. Byla mile překvapena odhodlaností seniorů nechat se očkovat, jejich opatrností a zodpovědností a jistým smířením se s protipandemickými opatřeními. S tím si spojuje i nižší ochotu a snahu seniorů setkávat se s ostatními v DPS, kdy si senioři během pandemie zvykli být sami ve svých bytech.

Ovlivnění fungování dobrovolníků válkou na Ukrajině

Jedním z velkých témat mezi seniory byla i válka na Ukrajině, kdy často diskutovali formy a množství pomoci uprchlíkům. V DPS Šlejnická nebyly vyčleněné byty pro uprchlíky, ale Zdeněk byl se strachem dotazován o vývoji situace s poskytováním bytů, jelikož mezi seniory panovala obava z možnosti ubytování uprchlíků v jejich DPS. O válce běžně diskutují. Markéta se zapojila do mezigeneračního bydlení v DPS v říjnu 2022, tedy více než půl roku od začátku války, o válce se okrajově baví a žádné obavy či negativismy nezaznamenala. V DPS Liboc bylo vyhraněno 10 bytů pro uprchlíky z Ukrajiny a dobrovolníci se zapojili do pomoci s přípravou bytů i začlenění uprchlíků do běžného života. Dobrovolníci pomáhali od stavění nábytku po vyřizování dokumentů uprchlíkům po příjezdu do Prahy. Michaela vzpomíná na prvotní strach ze strany seniorů, jelikož nebylo jasné, kdo se do domu nastěhuje. Nemyslí si, že by společné soužití v domě mohlo někoho omezit či ovlivnit. Oceňuje naopak oživení atmosféry v domě, jelikož se přistěhovaly i malé děti a po pár měsících od jejich příjezdu se narodilo i miminko. Tomáš zmiňuje i spřátelení seniorů s uprchlíky, kteří si společně povídají, radí a tráví společný čas třeba na Vánoční besídce.

Časová náročnost dobrovolnictví

V páté otázce se autorka informátorů ptá na časovou náročnost dobrovolnictví. Pro dobrovolnici Markétu není problém pravidelnost ani plnění požadovaných hodin, zároveň si uvědomuje riziko změny školního rozvrhu a případné ohrožení pravidelného středečního setkávání, na které má vyhrazené odpoledne a většinou se seniory tráví dvě až tři hodiny týdně. Věří, že by se seniory byla domluva o přesunu například na jiný den či hodinu. Zdeněk se seniory tráví měsíčně zhruba patnáct hodin. Současně zmiňuje obtížné plnění hodin v začátcích projektu, kdy senioři nebyli zvyklí na přítomnost dobrovolníka v DPS. Michaela a Tomáš plní měsíčně každý deset hodin a některé aktivity

pořádají v páru. S plněním nemají problém a se studiem se dá oboje dobře naplánovat. Michaela také vzpomíná na mírné problémy s plněním v začátcích fungování, kdy senioři nebyli zvyklí na přítomnost dobrovolníků.

Pomoc dobrovolníků seniorům

Další otázka řeší využívání pomoci dobrovolníků seniory mimo zmiňované aktivity. Dobrovolnice Markéta se neseťkává s žádostí o konkrétní pomoc ze strany seniorů, mimo opatření pomůcek pro pletení či deskové hry. O pomoc byla požádána ze strany knihovnice, které pomohla s vytištěním nových popisků pro jednotlivé oddíly v knihovně. Zároveň zmiňuje, že senioři si již v roce před jejím působením zvykli žádat o pomoc dobrovolníka Zdeňka. Zdeněk seniorům pomáhá s technickými problémy s informačními technologiemi a fyzicky náročnějšími úkony, jako je pomoc s přesunem nábytku nebo výměnou žárovek. Michaela zmiňuje častou individuální pomoc, která se pojí jak s moderními technologiemi, tak i ohledně zdraví, jelikož je studentkou medicíny. Tomáš zmiňuje největší zájem o pomoc s telefony, notebooky i instalaci tiskárny.

Smysl mezigeneračního bydlení pro studenty a pro seniory

Sedmá otázka se zaměřuje na smysl mezigeneračního bydlení. Markéta jako hlavní přínos vidí v návyku seniorů setkávat se a tvořit pravidelně i když například ona sama se například kvůli školním povinnostem zúčastnit nemůže. Markéta seniorům vytvořila návyk setkávání se a socializace, kdy některým vyhovuje pouhá přítomnost okolního kolektivu. Zdeněk v projektu vidí smysl, ale upozorňuje na vliv pouze pro omezenou skupinu seniorů, která je spolupráci nakloněna. Osobně vidí pozitivní změnu v trávení volného času seniorů a snížení ostychu v žádosti o pomoc. Jako velký úspěch vidí i vzájemnou socializaci seniorů, kteří díky pořádaným aktivitám získali nové kontakty v rámci DPS a tráví spolu čas i mimo pořádané aktivity. Pochvaluje si i spolupráci s druhou dobrovolnicí v DPS Markétou, která se naopak zaměřuje na klidnější rukodělné aktivity, které jsou žádány jinými seniory a vzájemně se tak doplňují. Pro Tomáše i Michaelu má mezigeneračního bydlení velice pozitivní přínos, jelikož mohou zpříjemnit volný čas seniorům a být jim nápomocní i mimo přítomnost pečovatelské služby ve večerních hodinách či o víkendech. Tomáš zároveň vnímá i praktickou stránku, kdy jsou využívány jinak prázdné byty.

Prvotní problémy dobrovolníků

Dále se autorka dotazovala na problémy spojené se začátkem působení dobrovolníků v DPS. Markéta si za půl roku působení v DPS nevzpomíná na žádný problém, který by mohla zmínit. Uvádí pouze prvotní nevědomost, kdy do vyvěšeného letáčku o společném setkávání uvedla veřejně své telefonní číslo a velmi rychle byla upozorněna dobrovolníkem Zdeňkem o možném zneužívání telefonního kontaktu a střežení si svého soukromí. Zdeněk upozorňuje na počáteční ostych seniorů požádat o pomoc, problémy s komunikací, případně podceňování svých fyzických schopností pro pořádané sportovní aktivity. V účasti na sportovních aktivitách vidí během roku a půl velký posun a seniori rádi chodí. Michaela ani Tomáš nezaznamenali žádné problémy v začátcích fungování mezigeneračního bydlení. Zpětně hodnotí začátek jejich fungování jako velkou životní změnu spojenou se stěhováním do jiného města a začátkem studia na vysoké škole. Stěhování a nové začátky hodnotí jako velice intenzivní období. Reflektují i výběrové řízení, které se konalo v září a do poslední chvíle nevěděli, zda budou mít kde bydlet.

Očekávání dobrovolníků

Pro většinu informátorů bylo mezigenerační bydlení první zkušeností tohoto druhu a s tím se pojí jistá očekávání. Většina informátorů počítala s větším zájmem a účastí seniorů. Důležité je zmínit oboustrannou dobrovolnost, která podmiňuje účast na aktivitách. Dobrovolnice Markéta byla již předem obeznámena s pravděpodobnou účastí seniorů a zároveň věděla, které aktivity jsou již pořádány dobrovolníkem Zdeňkem, a i pro to se zaměřila na ruční práce. Zdeněk zmiňuje i počáteční problémy, kdy musel upravovat aktivity dle možností seniorů, pro hru na kytaru se naučit nové písničky. Dobrovolnice Michaela byla z počátku značně zklamaná z neúčasti a nechuti ze strany seniorů. Očekávala větší snahu seniorů využít příležitosti.

Osobní přínos

Informátoři dále zmiňují osobní přínos mezigeneračního bydlení a dobrovolnictví. Jako hlavní přínos vidí dobrovolnice Markéta pro seniory, kterým je již zmíněná socializace a možnost navázání přátelských vztahů mezi seniory žijících v DPS. Později v rozhovoru u jiné otázky uvedla svůj obdiv k seniorům se smířením se například i s těžkou životní situací a získáním osobního nadhledu. Po vyslechnutí příběhů opuštěných seniorů si potvrdila hodnotu rodiny, kterou osobně má a vidí v ní velkou oporu.

Zároveň s tím je i spojen vývoj hodnot pro jednotlivce, který se v průběhu života mění. Vzhledem ke zkušenosti s dětmi si uvědomuje i podobnost vedení aktivit a komunikace. Oceňuje i rozšiřování svých pletacích dovedností, kdy se seniory zkoušejí nové techniky. Dobrovolník Zdeněk jako jeden z přínosů vidí získávání různých zkušeností, především komunikačních, které jsou využitelné později u vlastních prarodičů. S úsměvem zmiňuje i zvýšení technické zdatnosti například v opravách televizorů různých značek různého stáří či skládání nábytku. Jako hlavní přínos pro seniory zmiňuje pomoc se zvládnutím aktivit, na které si senioři již sami netroufají. Tomáš popisuje hlavní přínos v hlubším porozumění a problémům seniorů, kteří jsou osamělí a jsou snadno zranitelní a zneužitelní ze strany telefonních operátorů či jiných prodejců. Pro Tomáše se to stalo jedním z úkolů, se kterým seniorům v DPS pomáhá a upozorňuje je na rizika nezaplacených faktur a naskakujícího penále, které si často ani neuvědomují. Michaela, jako studentku medicíny, senioři často oslovují se svými zdravotními problémy. Sama říká, že si netroufá jim radit, ale některým posloužila jako konzultantka před návštěvou lékaře či jim návštěvu lékaře doporučila. Vnímá pozitivní vliv na snížení ostychu seniorů s komunikací s lékaři. Michaela zmiňuje zlepšení své schopnosti komunikace se seniory, kterou využije i později ve své lékařské kariéře a zároveň i větší pochopení seniorů a jejich strachu z lékařů, o kterém se s ní často baví a snaží se jim pomoci najít cestu zpět k důvěře. Přínos vnímá i v porozumění seniorům a jejich omezenému přístupu k informacím, který si její generace již často neuvědomuje. Uvádí i příklad objednávání u lékařů telefonicky či online, které jsou pro seniory problematické. Pokrok oceňuje, ale zdůrazňuje, že senioři a jejich potřeby nesmí být přehlíženy, jelikož může dojít k zanedbání péče. Tomáš oceňuje získané zkušenosti a jejich využitelnost pro budoucí péči o své vlastní členy rodiny, která by pro něj díky mezigeneračnímu bydlení v DPS mohla být o něco snazší.

Propojení generací seniorů a studentů

Jedním z cílů mezigeneračního bydlení je podpořit porozumění generace studentů s generací seniorů. Dobrovolnice Markéta zmínila, že díky předchozímu soužití s prarodiči nemá problém s porozuměním seniorům a zároveň možná není tradiční představitelkou generace vysokoškolských studentů, což přisuzuje i vyrůstání na vesnici. Věří, že je dobrým sprostředkovatelem informací a pohledu na vnější svět mimo DPS. Markéta zmínila i porozumění seniorů v období svých zkoušek, kdy omezila pořádané aktivity. V propojení generací vidí i paralelu se svým aktivním životem, který často seniorům

připomíná naopak jejich aktivní léta. Zdeněk oceňuje možnost sdílení osobních a životních zkušeností, zároveň i vědomostí, díky kterým získal větší přehled o historii. Jednou z cest k posílení mezigeneračního porozumění byla i diskuze ohledně viditelného tetování na jeho paži a vysvětlení změny významu tetování. Tomáš uvádí současný problém, který dělí i generace studentů a seniorů a nazval ho škatulkováním a nálepkováním. Sám vidí zlepšení vztahů se starší generací díky individuálnímu přístupu k seniorům. Michaela doplňuje rozdílnost potřeb a denního rytmu obou generací, který je u seniorů značně ovlivňován jejich izolací a ta následně ovlivňuje i jejich zdravotní stav. Mezigenerační bydlení vnímá jako vhodný nástroj pro aktivizaci seniorů a zlepšení, či zpomalení zhoršování, jejich celkového stavu. Závěrem zdůrazňuje nezbytný oboustranný zájem, kdy nelze seniory nutit a zároveň i opačný vývoj, kdy zdravotní problémy omezují seniory v jejich životě a aktivitách.

Reakce okolí dobrovolníků na fungování v mezigeneračním bydlení

Jedna z posledních otázek se věnuje reakcím okolí informátorů ohledně jejich fungování v mezigeneračním bydlení a dobrovolnictví. Všichni informátoři se shodují, že je obecně o tomto projektu malé povědomí a vrstevníci, kteří by se mohli také zapojit, o jeho fungování nevědí. Dobrovolnice Markéta se setkává s porozuměním a pozitivními reakcemi svých vrstevníků a okolí. Zdeněk reakce okolí označil za nedůvěřivé a překvapené, jelikož je pro většinu praxe těžko představitelná. Zároveň zmiňuje, že je již unavený z podrobného vysvětlování o fungování projektu, takže se své bydlení a dobrovolnictví snaží nerozebírat podrobně, pokud o tuto tematiku někdo vyloženě nejeví zájem. V případě zájmu je nutné celé fungování mezigeneračního bydlení a dobrovolnictví vysvětlit podrobně a na konkrétních příkladech. Nízké povědomí přisuzuje i omezeným kapacitám, jelikož se jedná o jednotky míst, které jsou aktuálně obsazené. Tomáš reakce svých vrstevníků označuje jako zmatené, které po podrobnějším vysvětlení přecházejí v porozumění a uznání. Zmiňuje i pochopení ze strany rodiny, která oceňuje především smysluplnost soužití studentů a seniorů v DPS. Michaelino okolí reaguje především na náročnost, která je ale zkreslená osobními představami. Podobně jako předchozí informátoři po uvedení příkladů reálného fungování mezigeneračního bydlení v DPS, nevykonávání odborné pečovatelské služby, se následně setkává s pozitivními reakcemi.

Osobní zážitky

Jedna z otázek se zaměřuje i na osobní zážitky spojené s mezigeneračním bydlením a dobrovolnictvím, jak pozitivní, tak i negativní. Dobrovolnice Markéta je mile překvapená a již zmíněného nastavení pravidelnosti setkávání ze strany seniorů a rozproudění životní energie. Jako smíšenou vzpomínku uvedla například, loučení jedné z účastnic z pravidelného setkávání z důvodu potřeby intenzivnější péče o manžela. Seniorka se po několika měsících a smrti svého manžela opět zapojila do pravidelného režimu setkávání a využila možnosti sociálních kontaktů a seberealizace v těžkém období. Zdeněk mezi pozitivní zkušenosti zařadil získání důvěry seniorů a navázání přátelských vztahů, které vedli například k osobní pozvánce na oslavu devadesátých narozenin. Mezi negativní zkušenosti zařadil výměnu názorů, které musel čelit ohledně zneužívání bytových kapacit studenty za neadekvátní výpomoc ze strany studentů. Pro Tomáše bylo nejhezčím zážitkem velice upřímné poděkování seniorky za promítnutí filmu z jejího dětství, který ji připomněl krásné vzpomínky. Pro Michaelu je to obecně pozitivní zpětná vazba a vděk seniorů. Jako osobní úspěch vnímá i pobídnutí seniorů v nepodceňování zdravotních komplikací. Naopak jako nepříjemnou zkušenost zmiňuje smrt. Jeden ze seniorů, se kterými byli pravidelně v kontaktu, během jejich fungování zemřel. Pro Michaelu bylo těžké smíření s tím, že senior zemřel opuštěný a s nevyřešenými rodinnými problémy. Tomáš si zpětně vzpomněl, že setkání se smrtí bylo jednou z jeho obav a společně s Michaelou diskutovali, jestli pro ně bude zvládnutelná, zároveň s tímto rizikem předem počítali.

Pokračovat v mezigeneračním bydlení

Jednou z otázek rozhovoru byl i zájem studentů pokračovat ve spolupráci. Markéta by byla ráda, pokud by mohla pokračovat, nabídku výhodného bydlení velice oceňuje. Prodloužení smlouvy se ale odvíjí od statusu studenta a jejího blížícího se konce studia. Zdeněk oceňuje možnost využívat finančně výhodné bydlení, které si může sám dovolit. Má rád své soukromí a klid, proto preferuje bydlet sám. S některými obyvateli navázal přátelské vztahy a spolupráce se seniory mu vyhovuje. Michaela s Tomášem jsou v mezigeneračním bydlení v DPS spokojeni a pokud by to bylo možné, rádi smlouvy prodlouží. Dokáží si představit, že by v DPS strávili celé své studium. Michaela by se podobnému dobrovolnictví věnovala i po studiu, jelikož vnímá pozitivní dopad na všechny zúčastněné strany.

Povědomí o mezigeneračním bydlení

Na jednu z předchozích otázek ohledně povědomí o fungování mezigeneračního bydlení v DPS navazuje poslední otázka, kdy byli informátoři vyzváni k navržení řešení o zvýšení informovanosti o této možnosti mezi studenty. Markéta vidí potenciál v sociálních sítích, které ale sledují vysokoškolští studenti a případně oslovení spolků, které se mezigeneračním vztahům věnují. Zamýšlí se i nad oslovením mladých lidí, kteří naopak mají s mezigeneračními vztahy problém a tento způsob bydlení by pro ně mohl být zásadní zkušeností, zároveň zmiňuje i riziko prohloubení neporozumění a zanedbávání dobrovolnictví. V propagaci mezigeneračního bydlení vidí velké nedostatky a byla by ráda, kdyby se o tomto způsobu dozvědělo více mladých lidí, kteří by mohli získat velice zajímavou zkušenost a pokoru k seniorům. Zdeněk zdůrazňuje omezenou kapacitu míst pro studenty v DPS, takže nevidí potřebu v důrazu na rozšíření povědomí. Pro kontinuitu mezigeneračního bydlení vidí řešení v osobním doporučení možných zájemců, které by doporučovali studenti, kteří již ve fungování mají zkušenost. Tomáš zmiňuje zájem vysokých škol v ubytování svých studentů a navrhuje oslovit konkrétní univerzity. Michaela zmiňuje i možnost veřejných přednášek na univerzitě, které již probíhají a mohla by být zmíněna i možnost mezigeneračního bydlení v DPS. Doplnuje ještě oslovení studentských spolků.

5 Výsledky výzkumu

5.1 Rozhovory se zástupci Prahy 3 a Prahy 6

Rozhovory se zástupci probíhaly individuálně či skupinově dle časových možností informátorů. Informátor Denemark byl iniciátorem mezigeneračního bydlení v DPS. Pro samotné zahájení iniciativy mezigeneračního bydlení studentů v DPS byl stěžejní fakt změny pravidel pro přidělování městských bytů, včetně bytů zvláštního určení v DPS. Mezigenerační bydlení studentů v DPS bylo inspirováno úspěšnými modely ve frankofonních zemích. Tato iniciativa byla v roce 2019 zcela nová pro Českou republiku. Iniciativa byla podpořena shodou okolností a kombinací změn v bytové politice, diskusí o nízké obsazenosti domů pro seniory a článku v časopise o úspěšném mezigeneračním bydlení v jiných zemích. Informátorka Valová upřesnila, že pilotní ročník začal v říjnu 2019 po vyhlášení výzvy pro studenty v červnu 2019. Informátoři z Prahy 3 se shodli na problémech, které byly spojeny se zaváděním a jednalo se o špatně nastavené hranice spolupráce, které vedly k odrazení i zdravotním problémům dobrovolníků z pilotního ročníku, či příliš velký byt, který byl pro studenty zbytečný a finančně náročný. Mezigenerační bydlení bylo možné spustit díky dostupnosti volných kapacit v DPS, jinak by nebylo možné ubytovat studenty na úkor seniorů. Stejně okolnosti umožnily o dva roky později spuštění mezigeneračního bydlení studentů v DPS v Praze 6. Iniciátorkou pro mezigenerační bydlení v Praze 6 byla informátorka Köcherová a započalo v říjnu 2021. Pokračování mezigeneračního bydlení je závislé i na politické vůli. Všichni informátoři se shodli, že nemají obavy o pokračování již fungujícího projektu, který má pozitivní ohlasy. Informátoři mají obavy spíše z nízkého zájmu studentů, který má svým způsobem i svá pozitiva, jelikož výběrová řízení nejsou organizačně a časově náročná a výběrová komise se může osobně setkat se všemi uchazeči a vybrat nejvhodnějšího kandidáta. Zájem studentů by bylo možné zvýšit redefinováním skupiny možných uchazečů, snížit požadovaný počet dobrovolnických hodin, a především zlepšit propagaci výzev. Informátoři si jsou vědomi, že výzva je cílena na velice specifickou skupinu studentů, která má zájem o dobrovolnictví, sociální služby a seniory.

Všichni informátoři se shodli, že administrativní s výzvami a výběrovým řízením ani samotná organizace dobrovolníků není časově náročná a zvládají tyto úlohy plnit

v rámci své běžné pracovní náplně. Informátoři vyloučili potřebu využívat externí administrativní či organizační spolupráci. Zavádění mezigeneračního bydlení v DPS bylo spojeno s komplikacemi ohledně nových druhů smluv, což nevnímají nijak výjimečně. Zmiňují nezbytné vysvětlení konkrétních podmínek ubytování dobrovolníků, aby nedocházelo k šíření mylných zpráv o bezplatném ubytování dobrovolníků. Informátoři si jsou vědomi možných rizik spolupráce, především odpovědnost za dobrovolníky, a kladou důraz na bezpečí klientů i ochranu soukromí dobrovolníků, která byla nejslabším místem v pilotním ročníku. Všichni informátoři ocenili zlepšení socializace klientů a eliminaci společenské izolovanosti, což je odpovědí na první podotázku hlavní výzkumné otázky. Informátoři v průběhu rozhovorů zmínili i nutnost vhodného nastavení spolupráce ohledně počtu dobrovolnických hodin i konkrétní pomoci seniorům, aby nedocházelo k využívání dobrovolníků pro služby, které jsou nabízeny pečovatelskou službou za poplatek a někteří klienti nebyli diskriminováni, jelikož za stejné služby platí. Což je druhou částí odpovědi na první podotázku hlavní výzkumné otázky ohledně možných rizik. Informátoři respektují studijní povinnosti dobrovolníků a snaží se jim vycházet vstříc. Informátoři ocenili pomoc dobrovolníků během pandemie Covid-19 a v Praze 6 i s pomocí uprchlíků před válkou na Ukrajině. Informátoři z Prahy 3 zmínili problémy s dobrovolníky během pandemie Covid-19, jelikož nebyly jasné podmínky povinného testování dobrovolníků.

Z rozhovorů, které poskytli jak zástupci pečovatelské služby, tak i zástupci městských částí, jsou zřejmé pozitivní ohlasy a spokojenost s fungováním mezigeneračního bydlení v DPS. I přes problémy v zavádění, informátoři nevnímají fungování tohoto projektu jako administrativně či organizačně náročné. Z chyb a problémů v prvních ročnících se poučili a spolupráce mezi dobrovolníky, klienty i vedením se stále zlepšuje. Informátoři tímto zodpověděli druhou podotázku hlavní výzkumné otázky týkající se náročnosti implementace, která se ukázala být nenáročnou. Vzhledem k nabízeným kapacitám studentům se jedná o jednotky dobrovolníků, kteří mají uzavřené smlouvy přímo s pečovatelskou službou a není tak nutné využívat externí organizace. Vedení obou městských částí se shodlo na adekvátnosti poskytovaných kapacit studentům, které se odvíjejí od volných kapacit v DPS, zájmu klientů a také zájmu ze strany studentů. Vzhledem k velkému počtu klientů v DPS Roháčova v Praze 3 by bylo možné zvážit vyčlenění ještě jednoho bytu pro studenty, ale aktuální obsazenost bytů to neumožňuje.

Všichni informátoři se shodli na pozitivních přínosech mezigeneračního bydlení v DPS a dynamickém potenciálu zkvalitňování volnočasových aktivit seniorů. Zároveň by doporučili zařazení mezigeneračního bydlení do stávajícího běžného chodu DPS, pokud kapacity konkrétního DPS umožňují ubytování i studentů. Což je odpovědí na třetí podotázku hlavní výzkumné otázky.

5.2 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření bylo autorkou zvoleno pro oslovení celé komunity klientů pečovatelské služby v DPS. Návratnost vyplněných dotazníků byla nízká, a tak může dojít ke zkreslení celkového názoru a pohledu na fungování mezigeneračního bydlení studentů v DPS. Pro dotazníkové šetření byla zvolena papírová forma dotazníků, která byla pro respondenty nejpřijatelnější, ale i tak došlo u některých otázek k neporozumění a nízké návratnosti dotazníků, která byla dohromady 55 %. Dotazníkové šetření probíhalo nejprve u klientů PSP6 a později u klientů PSP3. Byly použity stejné otázky pro všechny klienty. Docházelo k neporozumění v rozlišování využívání pomoci a navštěvování aktivit. Dotazníkové šetření klientů PSP3 bylo ovlivněno i způsobem fungování dobrovolníků v DPS. Dobrovolníci PSP3 se s většinou seniorů setkávají v Klubu seniorů, ale nejedná se pouze o dobrovolníky z mezigeneračního bydlení, ale i studenty plnící si zde svou odbornou praxi.

Dotazníkové šetření odhalilo většinovou spokojenost seniorů s přítomností studentů. Z dotazníkového šetření v DPS Roháčova a Krásova v Praze 3 z listopadu 2022 vyplývá, že 36 z 54 (67 %) dotázaných seniorů využívá pomoc od dobrovolníků. Nejčastější formou pomoci od dobrovolníků je pomoc v Klubu seniorů, kterou uvádí 82 % respondentů. Další formy pomoci jsou například pomoc v domácnosti, s informačními technologiemi, s těžkým nákupem nebo s korespondencí. Mezi překážky využívání pomoci od dobrovolníků patří zdravotní problémy, jako jsou problémy se zrakem nebo sluchem, nedostatek potřeby pomoci, dostatečná samostatnost nebo mobilita. Z dotazníkového šetření také vyplývá, že seniorům záleží na společnosti, a proto by bylo dobré podporovat aktivitu a spolupráci mezi seniory a dobrovolníky. Respondenti byli dotázáni na svou účast na aktivitách organizovaných dobrovolníky. Většina dotazovaných uvedla svou aktivní účast. Je třeba poznamenat, že klienti využívají dobrovolníky především v Klubu seniorů, nikoli pro specifické aktivity. Respondenti byli požádáni o uvedení konkrétních aktivit,

kteří upřednostňují a většina z nich uvedla Klub seniorů nebo konkrétní akce jako karnevaly, koncerty a procházky. Respondenti byli požádáni o návrhy aktivit, které by je zajímaly. Pouze několik respondentů poskytlo návrhy a uvedli zpěv, sportovní aktivity, jazykové kurzy, organizované výlety a dále pomoc s nákupy a úklidem. Některé z uvedených požadavků jsou již poskytovány nebo se řadí mezi placené služby pečovatelské služby. Respondenti byli dotázáni na svůj zájem o organizované procházky jako prostředek aktivity. Většina respondentů by měla zájem o organizované procházky. Někteří respondenti navrhli upravit délku a obtížnost procházek, aby jim více vyhovovaly. Více než třetina respondentů neví, jak kontaktovat dobrovolníky, a proto bude nutné jim připomenout možnosti spolupráce. Zbylí dotazovaní uvedli, že ví, jak se na dobrovolníky obrátit a někteří z nich doplnili konkrétní příklady. V poslední otázce byli dotazovaní vyzváni k připomínkám k dobrovolníkům, přičemž někteří vyjádřili spokojenost a poděkování za fungování mezigeneračního bydlení. Jedna z odpovědí však žádala o vykonávání sociální péče zdarma, což je neadekvátní požadavek.

Dotazníkové šetření proběhlo v srpnu 2022 v DPS Šlejnická a Liboc, necelý rok od zahájení mezigeneračního bydlení v Praze 6. Z první otázky vyplynulo, že seniorů, kteří pomoc od dobrovolníků využívají je méně než těch, kteří nikoli. Respondenti, kteří pomoc využívají, nejčastěji potřebují pomoc s informačními technologiemi (84 %), jako je telefon, internet, počítač nebo televize. Respondenti, kteří pomoc od dobrovolníků nevyužívají, uváděli individuální důvody a byly shodné jako v předchozím dotazníkovém šetření v Praze 3. Někteří klienti také uvedli, že nepotřebují pomoc od dobrovolníků, protože jim ji poskytuje rodina nebo protože měli špatnou zkušenost s dobrovolníky v minulosti. Celkově byli klienti DPS spokojeni s pomocí od dobrovolníků. V dotazníkovém šetření se objevily pouze dvě negativní odpovědi o spokojenosti s mezigeneračním bydlením v DPS. Většina respondentů se aktivně účastní pořádaných aktivit, zatímco 21 nikoli (47 %). Mezi preferované aktivity patří promítání filmů, společné procházky a hraní společenských her. Respondenti měli možnost navrhnout nové aktivity, avšak nebyla považována za validní, protože některé požadavky již byly nabízeny a některé nespádaly do kompetence dobrovolníků. O společné procházky více než třetina seniorů projevila zájem. Devátá otázka zjišťovala, zda jsou seniorům známy možnosti kontaktu s dobrovolníky, a ukázalo se, že 9 (20 %) seniorů neví, jak se na ně obrátit. Je tedy potřeba zdůraznit možnosti spolupráce a oslovení dobrovolníků. Dotazník

také ukázal, jaké formy pomoci jsou pro klienty nejdůležitější, a co by mohlo být zlepšeno, aby byli klienti více motivováni k využívání služeb dobrovolníků.

Přestože byla návratnost dotazníků nízká, což může poukazovat i na aktivitu seniorů a jejich ochotu zapojovat se do pořádaných aktivit, byla zjištěna spokojenost s mezigeneračním bydlením studentů v DPS. Průzkum byl nejprve proveden u klientů PSP6 a později u klientů PSP3, přičemž všem klientům byly položeny stejné otázky. U některých otázek došlo k nedorozumění ohledně rozlišení mezi pomocí a účastí na aktivitách. Celkově lze tedy říci, že dotazníkové šetření ukázalo určité problémy v soužití seniorů a dobrovolníků, ale také ukázalo, že většina seniorů využívá spolupráci s dobrovolníky a je s nimi spokojena, a tak byla potvrzena první hypotéza dotazníkového šetření. Zároveň jsou zjištěny překážky v podobě zdravotních problémů, ale také nedostatku informací a zájmu. Tato zjištění mohou sloužit k tomu, aby byla v budoucnu zlepšena spolupráce mezi seniory a dobrovolníky. Šetření také ukazuje, že senioři oceňují společnost a bylo by prospěšné podporovat spolupráci mezi seniory a dobrovolníky. Respondenti byli dotázáni na svou účast na aktivitách organizovaných dobrovolníky a většina z nich uváděla aktivní účast, zejména v Klubu seniorů či na konkrétních akcích pořádaných dobrovolníky. Výsledky dotazníkového šetření nemohou potvrdit druhou hypotézu, jelikož fungování dobrovolníků je v každém z DPS a městských částí odlišné. V některých DPS senioři využívají převážně skupinové aktivity a v některých DPS využívají někteří senioři pouze individuální pomoc. Lze tedy říci, že obě možnosti je vhodné seniorům nabídnout, ale záleží na nastavení spolupráce mezi dobrovolníky a pečovatelskou službou. S tím souvisí i vyhodnocení třetí hypotézy, jelikož některým seniorům stačí být pouhá přítomnost na organizovaných aktivitách a nepotřebují fyzicky nic vykonávat, což bylo potvrzeno i během rozhovorů s klienty, viz. další kapitola. Některé návrhy na aktivity zahrnovaly zpěv, sportovní aktivity, jazykové kurzy, organizované výlety. Dotazníkové šetření dospělo k závěru, že respondenti by měli zájem o organizované procházky, ale více než třetina z nich neví, jak kontaktovat dobrovolníky.

5.3 Rozhovory s klienty

Rozhovory s klienty pečovatelské služby byly zvoleny jako doplnění pro dotazníkové šetření. Rozhovory s klienty probíhali individuálně, postupně dle konkrétního DPS. Informátoři byli nejprve kontaktováni dobrovolníky, kteří působí v jejich DPS, a seznámeni s průběhem a důvodem rozhovoru. Tento krok byl zvolen pro zvýšení důvěry seniorů k autorce. Rozhovory poskytují vhled do zkušeností obyvatel a jejich interakcí s dobrovolníky v programu mezigeneračního bydlení.

Dle informátorky Marie z DPS Krásava PSP3 byly v úplném začátku pilotního ročníku obavy z národnosti prvního dobrovolníka, který pocházel z Vietnamu, a z jeho úrovně znalosti češtiny. Tyto obavy však nebyly potvrzeny, jelikož mluvil česky velmi dobře a rychle se spřátelili. Informátorky si cení možnosti diskutovat zdravotní a lékařské otázky s Eliášem, dalším dobrovolníkem v DPS, který je studentem medicíny. Informátorka Růžena neměla žádné pochybnosti o dobrovolnících a spřátelila se s nimi. Vzpomíná na přátelský a téměř rodinný vztah s prvním dobrovolníkem, Vanem. Navzdory svému věku je informátorka Růžena velmi aktivní a účastní se akcí pořádaných v Klubu seniorů a společně s informátorkou Marií dochází na akce pořádané v DPS Roháčova, protože aktivity v DPS Krásava a fungování klubu jsou nedostatečné. Uznává neochotu organizátorů kvůli nízkému zájmu seniorů.

Informátorka Marta ani informátor Miroslav, obyvatelé DPS Roháčova PSP3, si v prvním roce fungování mezigeneračního bydlení nevšimli přítomnosti dobrovolníků, ale ve druhém roce již jejich služeb využili. Informátorka Marta oslovila dobrovolnici, když potřebovala doprovod při procházkách po úrazu ramene, při kterých si povídali. Ocenila mladistvost dobrovolníků a jejich odlišné pohledy na svět. Informátor Miroslav se seznámil s dobrovolnicí po smutné události smrti své manželky. Kvůli citlivosti a spojení této doby se smrtí jeho manželky nechtěl toto téma více rozvádět. Informátorka Tařána ocenila možnost interakce s mladými dobrovolníky, kteří mohou seniorům nabídnout více než jen lékařské rady a konzultace ohledně zdravotních problémů, které jsou typické pro jejich věkovou skupinu.

Informátorky z DPS Šlejnická PSP6 se původně obávaly bydlení s mladšími studenty, ale brzy zjistily, že se nemají čeho obávat. Obě si užívají účast na aktivitách

organizovaných dobrovolníky, zejména venkovních her a procházek. Využívají i pomoci nabízené dobrovolníky, především s mobilními telefony.

Informátor z DPS Liboc byl nadšený z nápadu mezigeneračního bydlení a těšil se na setkání se studenty. Byl otevřený a ochotný vytvářet nové vztahy s lidmi z různých prostředí. Zjistil, že dobrovolníci jsou užiteční a rád s nimi tráví čas v knihovně či na pořádaných akcích. Pochvaluje si pravidelné promítání filmů. Omezení kvůli pandemii Covid-19 nevnímal jako překážku pro mezigenerační bydlení, ale naopak jako možnost pozvolného osobního poznávání.

Z rozhovorů s informátory vyplynuly odpovědi na první, čtvrtou a pátou podotázku hlavní výzkumné otázky. Necelé dva roky mezigeneračního bydlení v Praze 6 a čtyři roky v Praze 3 byly úspěšné pro obě strany – pro seniory i studenty. Na začátku existovaly obavy, jak budou obě skupiny spolu fungovat, ale tyto obavy se ukázaly jako neopodstatněné. Senioři oceňují možnost interakce s mladší generací a rádi se účastní různých aktivit organizovaných dobrovolníky, jako jsou paměťové hry, fyzické aktivity a pletení. Z rozhovorů vyplývá, že mezigenerační bydlení a pomoc poskytovanou dobrovolníky oceňují i rodiny seniorů. Celkově se zdá, že mezigenerační bydlení je úspěšné při vytváření pocitu komunity a poskytování příležitostí pro sociální interakce a vzájemné učení se mezi seniory a studenty. Senioři ocenili pomoc a společnost nabízenou dobrovolníky, zatímco studenti měli prospěch z moudrosti a zkušeností seniorů.

5.4 Rozhovory s dobrovolníky

Rozhovory s dobrovolníky pečovatelské služby probíhali individuálně a byli osloveni všichni dobrovolníci, kteří se mezigeneračního bydlení v DPS účastnili či účastní. Rozhovor poskytlo celkem 7 dobrovolníků.

Autorka od informátorů zjišťovala, zda mají předchozí zkušenost s dobrovolnictvím. Většina uvedla, že dobrovolnictví v rámci mezigeneračního bydlení pro ně bylo první zkušeností. Informátorka Barbora měla předchozí zkušenost a zajímala se i o dobrovolnictví pro seniory. Největší zkušenost s dobrovolnictvím měl informátor Van, který spolupracuje s Centrem pro dobrovolnictví Hestia, ve kterém se věnuje znevýhodněným dětem. Informátorka Markéta má zkušenosti z dětských táborů. Ostatní informátoři předchozí zkušenost s dobrovolnictvím vůbec neměli, a tak pro ně mohli být

začátky těžší. Informátorka Michaela se později začala věnovat dalším dobrovolnickým aktivitám. Všichni informátoři uvedli kladný vztah k seniorům a dobré vztahy s vlastními prarodiči.

Hlavní motivací pro zapojení se informátorů do mezigeneračního bydlení v DPS bylo řešení bytové situace a zájem o finančně zajímavé bydlení. Informátoři se také shodli na zajímavé možnosti vyzkoušet si dobrovolnictví se seniory a získat nové zkušenosti. Informátorka Michaela tuto možnost nazval spojením příjemného s užitečným. Žádný z informátorů nenazval požadované dobrovolnictví jako přítěž.

Informátoři popsali jejich konkrétní vykonávanou dobrovolnickou činnost. Informátor Van, který byl účastníkem pilotního ročníku v DPS Krásova v Praze 3, popisoval své každodenní aktivity v Klubu seniorů a večerní výpomoc s kontrolou klientů pečovatelské služby. Vzhledem k opadnutí zájmu ze strany seniorů informátor Eliáš není tolik vytížen, společně se studiem medicíny by nemohl být k dispozici každý den. V Klubu společně se seniory hrají Bingo a povídají si. S fungováním Klubu seniorů vypomáhají studenti z odborných praxí. Barbora dochází pravidelně každý týden za přidělenými klienty, se kterými si povídá, chodí na procházky, zpívá a hraje na ukulele. Dobrovolníci v DPS v Praze 6 organizují vlastní aktivity. Informátorka Markéta pořádá každý týden společné pletení, kam chodí i klienti, kteří si přijdou pouze popovídat. Informátor Zdeněk naopak doplňuje dění v domě o sportovní aktivity, případně hry. V druhém DPS v Praze 6 informátoři pořádají promítání filmů a scházejí se společně v knihovně, kde si převážně povídají. Fungování dobrovolníků je ovlivněno nastavením spolupráce s pečovatelskou službou a zájmem a potřebami seniorů. Všichni dobrovolníci jsou nápomocni při organizaci větších akcí. Dobrovolníci jsou seniorům k dispozici i pro individuální pomoc, kterou ovšem využívají spíše výjimečně. Většinou se jedná o pomoc s moderními informačními technologiemi a nárazově například s výměnou žárovky či posunutím nábytku. Dobrovolníci mají jiný počet dobrovolnických hodin ve smlouvách. PSP3 vyžaduje 30 hodin měsíčně a PSP6 10 až 15 hodin měsíčně. Pro dobrovolníky PSP3 je v některých částech akademického roku obtížnější splnit požadované množství dobrovolnických hodin, ale pochvalují si spolupráci s koordinátorem, který jim vychází vstříc. Dobrovolníci z Prahy 6 mají nižší počet dobrovolnických hodin, který se odvíjí od počtu klientů a jejich zájmu. Dobrovolníci v rozhovoru uvedli počáteční problémy s nezájmem klientů, kteří nebyli zvyklí na přítomnost dobrovolníků, a tak se potýkali

s nedostatkem vykázaných hodin. Aktivity dobrovolníků byly omezeny z důvodu pandemie Covid-19. V nejhroších obdobích pandemie byla činnost zcela pozastavena z důvodu zákazu shromažďování a dobrovolníci pomáhali v chodu pečovatelské služby. Dobrovolníci z DPS Liboc byli nápomocni i uprchlíkům před válkou na Ukrajině. Pomáhali s přípravou bytů a ubytováním rodin. Ostatních dobrovolníků se pomoc s uprchlíky před válkou na Ukrajině významně nedotkla.

Tento odstavec je komplexní odpovědí na první podotázku hlavní výzkumné otázky. Informátoři hodnotili smysl mezigeneračního bydlení v DPS, většinou uváděli socializaci obou stran i mezi jednotlivými klienty v DPS. Informátoři zároveň vnímají omezený vliv pouze na skupinu seniorů, kteří jsou ochotni se zapojovat. Přítomnost dobrovolníků v DPS může být využívána i mimo pracovní dobu pečovatelek, ale je důležité, aby si dobrovolníci chránili své soukromí. Informátoři v rozhovorech zmiňovali jak osobní přínosy, které se týkaly především komunikace se seniory, ale také viditelné přínosy pro seniory, kterým mohou pomoci se zvládnutím aktivit, na které si již sami netroufají. Informátoři, kteří studují medicínu či psychologii oceňují především získání komunikačních zkušeností se seniory i s různými druhy postižení, které budou moci využít ve své budoucí kariéře a zároveň seniorům pomáhají s překonáváním strachu z lékařů. Informátoři si uvědomují využitelnost nabytých zkušeností i v rámci vlastních rodin a svých prarodičů, což odpovídá na poslední podotázku hlavní výzkumné otázky. Někteří informátoři měli možnost vyzkoušet si vystupování v médiích. Díky mezigeneračnímu bydlení v DPS si informátoři uvědomili rozdílnosti mezi generacemi, ale zároveň i porozumění a pokoru. Především obdivují životní nadhled a smíření, získané zkušenosti a vědomosti. Téměř všichni informátoři si uvědomili nutnost individuálního přístupu k jednotlivým seniorům. Zároveň také vnímají izolovanost klientů v DPS a pozitivní vliv přenosu informací od mladé generace. Informátoři oceňují prostředí, které díky mezigeneračnímu bydlení vzniklo a dává jim možnost se seniory navázat přátelské vztahy. A tím je zodpovězena pátá podotázka hlavní výzkumné otázky. V rozhovorech informátoři vzpomínali na osobní zážitky, které jsou z většiny pozitivní. Jedná se především o společné oslavy narozenin, Nového roku a obecné zlepšení nálady a zkvalitnění času jednotlivým seniorům. Jako negativní vzpomínky uvádějí občasnou náladovost některých seniorů, kteří mohou být i hrubí, a setkání se smrtí seniorů.

Informátoři byli dotazováni i na problémy spojené se stěhováním či začátkem fungování spolupráce. Někteří uvedli překvapení z prázdných, nevybavených bytů, u kterých bylo nutné vyřídit elektrickou přípojku či výsledky výběrového řízení až v průběhu září, kdy ještě pár dní před začátkem semestru nebylo jasné, zda budou mít kde bydlet. Informátoři se nesetkali se zásadními problémy. Stěhování i začátky spolupráce byly spojené s očekáváními informátorů. Téměř všichni informátoři očekávali větší zájem ze strany seniorů. Někteří měli reálná očekávání, která se naplnila a někteří předpokládali nutnost větší odbornosti, která se nenaplnila.

Informátoři se shodli na nízkém povědomí o mezigeneračním bydlení v DPS a překvapených reakcích svého okolí po zmínění jejich zapojení se. Informátoři musí podrobněji vysvětlovat kde bydlí a co konkrétně dělají a následně se setkají s porozuměním. Pro vrstevníky informátorů je většinou těžké si spolupráci představit. Informátoři byli dotázáni i na možnosti zvýšení povědomí o mezigeneračním bydlení. Jednotlivě navrhovali způsoby propagace a vhodnost sociálních sítí, které jsou pro jejich generaci nejpřirozenější. Dále zmiňují i oslovení univerzitních newsletterů, studentských spolků a kolejí. Informátor Zdeněk upozorňuje na nízké kapacity mezigeneračního bydlení v DPS pro studenty a navrhuje spíše osobní doporučení další možných zájemců. Informátorka Barbora zmiňuje i možné odrazení případných zájemců z důvodu vysokého počtu dobrovolnických hodin pro PSP3. Pokračování informátorů v mezigeneračním bydlení v DPS je podmíněno jejich studiem a oboustrannou spokojeností. Téměř všichni by byli rádi, pokud by mohli pokračovat a udržet si bydlení v soukromí za příznivou cenu. Pouze informátor Eliáš zvažuje, že by v následujícím období od října 2023 nepokračoval, a to z důvodu náročného studia medicíny. Zároveň si uvědomuje limitované kapacity a rád by umožnil získat někomu dalšímu takovou zkušenost. Informátor Van byl z osobních a zdravotních důvodů nucen spolupráci ukončit předčasně a nabídky návratu nevyužil. I z důvodu špatného nastavení hranic a ochrany soukromí v pilotním ročníku, také vysoké osobní vyčerpání, musel jinak aktivní informátor Van ukončit všechny své činnosti a věnovat se především svému zdraví, došlo u něj k syndromu vyhoření. I přes všechny okolnosti na období mezigeneračního bydlení v DPS vzpomíná pozitivně a s pokorou.

6 Závěr

Hlavní výzkumnou otázkou této diplomové práce je, zda mezigenerační bydlení studentů a seniorů v domě s pečovatelskou službou ovlivňuje sociální interakce a kvalitu života obou skupin. Z rozhovorů se všemi informátory vyplývá, že myšlenka mezigeneračního bydlení v domech s pečovatelskou službou spojeným s dobrovolnictvím je velmi přínosná, důležitá a výhodná pro všechny zainteresované účastníky. Mezigenerační bydlení v domech s pečovatelskou službou, které funguje pouze v Praze 3 a následně i Praze 6, nabízí studentům vysokých škol vzájemně výhodné bydlení v samostatných bytech v domech s pečovatelskou službou, kde studenti fungující jako dobrovolníci a získávají stejně výhodné bydlení jako senioři. Dobrovolníci nabízí seniorům předem stanovené volnočasové aktivity jako hraní her, ruční práce, sportovní aktivity či jiné společenské vyžití.

Výzkum odhalil hlavní přínosy mezigeneračního bydlení v domech s pečovatelskou službou, které spočívají v socializaci a vzájemné interakci seniorů i dobrovolníků. Výzkum také odhalil nezbytnou vysokou míru empatie a pokory obou generací, aby se předcházelo mezigeneračním konfliktům, které mohou zapříčinit až psychickou i fyzickou deprivaci dobrovolníků a zároveň i pracovníků v pomáhajících profesích. Tento fakt předurčuje i potenciálně vhodné zájemce pro zapojení do mezigeneračního bydlení z řad studentů i klientů. Stěžejní je i uvědomění si, že mezigenerační bydlení a aktivity pořádané dobrovolníky nemusí být využívány všemi klienty, ale je důležitá vzájemná tolerance všech obyvatel. Značný přínos a zároveň i úlevu vnímají rodiny klientů, které přítomnost dobrovolníků a jejich pomoc hodnotí velmi pozitivně. Na základě demografického vývoje se potvrzuje důležitost rozvoje současného mezigeneračního bydlení a jeho přesahu do celé společnosti, ve které se zvyšuje počet seniorů. Tento trend předpovídá zvyšování zájmu o bydlení v domech s pečovatelskou službou, ale i přes to by bylo vhodné zařadit mezigenerační bydlení a výpomoc od dobrovolníků do běžného chodu sociálních služeb. Z výzkumu vyplývá zvýšený zájem o mezigenerační bydlení z řad studentů medicíny či psychologie, kteří si uvědomují nezbytnost zařazení gerontologie do všech lékařských oborů, se kterým souvisí i nutnost uzpůsobení a humanizace komunikace se seniory. Se stárnutím populace souvisí i zvyšující se potřeba kvalitních sociálních pracovníků, kteří bývají v současné době společností podhodnocováni. Mezigenerační

bydlení může přispět k pochopení důležitosti sociálních služeb, které jsou pro společnost nezbytné, a zároveň i roli dobrovolnictví, která je v naší společnosti dosud přehlížena. Mezigenerační bydlení lze vnímat jako základní krok pro spontánní a přirozené zařazení dobrovolnictví do běžného stylu života jedince i společnosti.

K březnu 2023 mezigenerační bydlení v domech s pečovatelskou službou funguje pouze v městských částech Prahy 3 a Prahy 6. Jedním z cílů této diplomové práce je i porovnání konkrétního nastavení spolupráce mezi dobrovolníky a pečovatelskými službami. Pečovatelská služba se studenty uzavírá dobrovolnické smlouvy a určuje počet dobrovolnických hodin, které se odvíjejí od počtu klientů a jejich různých potřeb a zájmů. Zájem klientů je určován jejich zdravotním stavem, sociálním složením a individuálním osobnostním nastavením. Z toho vyplývají i konkrétní aktivity a preference, které jsou reflektovány a respektovány dobrovolníky v konkrétních domech s pečovatelskou službou. Z výzkumu vyplývá nezbytné nazírání na individualitu jednotlivých seniorů. Pečovatelská služba Prahy 6 vycházela z fungující praxe v Praze 3, ale uzpůsobila počet dobrovolnických hodin výše zmíněnému a zároveň vlastnímu přesvědčení o jiném způsobu navázání vztahů mezi klienty a dobrovolníky. Požadovaný počet dobrovolnických hodin by neměl studenty odrazovat od zapojení se do mezigeneračního bydlení v domech s pečovatelskou službou, ale naopak pomoci k pozitivním zkušenostem z dobrovolnické práce. Mezigenerační bydlení studentů v domech s pečovatelskou službou se jeví jako velice pozitivní a perspektivní s vysokým potenciálem a přesahem do sociálních služeb i dobrovolnictví.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literatura

ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, In Sbíрка zákonů ČR. 2002, částka 82, číslo 198.

FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ a kol. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes: Hestia, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-720-3124-4.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník. Třetí, aktualizované vydání*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.

HERMAN, Jiří a kol. *Základy managementu sociálních služeb*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2008. ISBN 978-80-7013-477-1.

HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

JAROŠOVÁ, Darja. *Péče o seniory*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 80-736-8110-2.

KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9.

KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.

- MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb. 2. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2030-7.
- MÜLLEROVÁ, Magdalena, ed. *Dobrovolníci pro kulturu: dobrovolnická činnost v kulturních organizacích.* Praha: Česká kancelář programu Culture nákladem Institutu umění – Divadelního ústavu, 2011. ISBN 978-80-7008-268-3.
- PACOVSKÝ, Vladimír. *Geriatrická diagnostika.* Praha: Scientia Medica, 1994. Medicína a praxe. ISBN 80-855-2632-8.
- PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří.* 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990, ISBN 80-201-8076-8.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník. I. svazek A-O.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4164-1.
- RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení.* Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0.
- SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů.* Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3850-5.
- SCHIRRMACHER, Frank. *Spiknutí Metuzalémů: stáří má zelenou!* V Praze: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1496-2.
- TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích.* Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-514-8.
- TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří.* Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506-0.
- TRÉLAÛN, Béatrice. *Překonávání konfliktů v rodině.* Praha: Portál, 2005. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8935-6
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.
- VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky.* Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2170-5.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6.

WEBER, Pavel. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000. ISBN 80-701-3314-7.

7.2 Internetové zdroje

CORSTEN, Michael. *Čas generací*. Sociální studia / Social Studies [online]. 2007, 4(1-2), 45-65. [cit. 2022-12-04]. ISSN 1803-6104. Dostupné z: doi:10.5817/SOC2007-1-2-45

Centrum studentských praxí. Pečovatelská služba [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://psp3.cz/centrum-studentskych-praxi/>

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zásady a podmínky pro nakládání s byty v majetku hlavního města Prahy – Městské části Praha 6*. Praha, 2022, ročník 2021, č. 2136/21. Dostupné také z: https://www.psp6.cz/wp-content/uploads/2022-Z%C3%A1sady-a-podm%C3%ADnky-pro-nakl%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD-s-byty_RM%C4%8C-3882_29-08-2022.pdf

DPS Šlejnická, DPS Liboc. Pečovatelská služba Prahy 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/dps-slejnicka>

Dům s pečovatelskou službou. Praha 3: Samospráva, Sociální služby [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.praha3.cz/samosprava/kompetence-clenu-rmc/socialni-zalezitosti-a-zdravotnictvi/socialni-sluzby/dum-s-pecovatelskou-sluzbou>

FISCHER, Thomas. (Ed.) (2008). *Intergenerational learning in Europe – policies, programmes & practical guidance. Final report*. Erlangen: University of ErlangenNuremberg. Dostupné z: <https://www.yumpu.com/en/document/read/45686781/intergenerational-learning-in-europe-policies-programmes->

GJURIČOVÁ, Jitka. *Dobrovolnictví není amatérismus – vývoj legislativní úpravy dobrovolnictví v zahraničí a v ČR. Referát k tématu konference* in Sborník konference: 10 let rozvoje dobrovolnictví –rehabilitace občanských ctností. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA, 2008. Dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/documents/publikace/25/10-let-rozvoje-dobrovolnictvi-rehabilitace-obcanskyh-ctnosti-5-a-6-kvetna-2008.pdf>

- HÁJEK, Pavel. *Naděje dožití ve Středočeském kraji v roce 2021*. In: Český statistický úřad [online]. 1. 06. 2022 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11240/186641643/Nadeje_doziti_2021.pdf/b8c0fe0e-9fc9-4542-8e5e-7047d3c226a3?version=1.1
- HESTIA, O.S. *Metodika dobrovolnictví v sociálních službách* [online]. 2012, s. 9. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cdn/public/001597.pdf>
- HLADKÁ, Marie. *Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje* [online]. 2008 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/38561/1/HladkaM_VyznamDobrovolnictvi_2008.pdf
- HRUŠKA, L.; HRUŠKOVÁ, A.; TOŠNER, J.; PILÁT, M. a kol. *Analýza o stavu dobrovolnictví v zahraničí a ČR*. Ostrava: ACCENDO. 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/01-rozvoj-dobrovolnictvi-v-cr-analyza-pdf.aspx>
- JIRÁČKOVÁ, Adéla. *Prezentace dobrovolnického programu Návštěvy (návštěvy izolovaných seniorů)*. In: Senioři jako dobrovolníci – dobrovolníci seniorům, 11.–12. 5. 2009. s. 46. Kroměříž: Klub UNESCO. (2009). Dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/documents/publikace/25/seniori-jako-dobrovolnici-dobrovolnici-seniorum-11-a-12-kvetna-2009.pdf>
- KAČEROVÁ, Eva. *Žijeme déle a zdravěji*. In: Český statistický úřad: oddělení demografické statistiky [online]. 20. 12. 2014 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/6b004993a7>
- KAMANOVÁ, Lenka. *Mezigenerační programy jako nový impulz pro seniorské učení a vzdělávání*. In: KRYSTOŇ, Miroslav, Michal ŠERÁK a Lukasz TOMCZYK. *Nové trendy ve vzdělávání seniorů* [online]. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2014, s. 117-137 [cit. 2022-12-20]. ISBN 978-80-904531-8-0. Dostupné z: https://gerontolodzy.files.wordpress.com/2014/10/ksiazka_pl-cz-sk_tomi.pdf
- Komunitní centrum Šlejnická*. Pečovatelská služba Prahy 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/dps-slejnicka/>

KRÁTKÁ, K., PERNICOVÁ, H. a kol. *Historie a současnost dobrovolnictví v České republice*. [online]. Tišnov: Za sebevědomé Tišnovsko o. s. 2010. s. 4-5. Dostupné z: http://sebevedome.tisnovsko.eu/download/dobrovolnictvi_CR_final.pdf

MANNHEIM, Karl. *Problém generací. Sociální studia / Social Studies* [online]. 2007, 4(1-2), 11-44. [cit. 2022-12-04]. ISSN 1803-6104. Dostupné z: doi:10.5817/SOC2007-1-2-11

Pečovatelská služba Praha 3: O nás. Pečovatelská služba [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://psp3.cz/psp3-o-nas/>

Pečovatelská služba Prahy 6. Pečovatelská služba Prahy 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/>

Poskytované služby: Sazebník. Pečovatelská služba [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: https://psp3.cz/sazebnik_socialnich_sluzeb/

Počínaje rokem 2023 bude Český statistický úřad provádět pravidelná šetření dobrovolnické činnosti v České republice: Aktuality Rady vlády pro nestátní neziskové organizace. In: Vláda České republiky [online]. 16. 4. 2021 [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/pocinaje-rokem-2023-bude-cesky-statisticky-urad-provadet-pravidelna-setreni-dobrovolnicke-cinnosti-v-ceske-republice--187773/>

ŘEHÁK, Jan. *Výběr metodou sněhové koule*. Sociologická encyklopedie: Sociologický ústav Akademie Věd ČR [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z:

https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_metodou_sn%C4%9Bhov%C3%A9_koule

Satelitní účet neziskových institucí. In: Český statistický úřad: *Databáze satelitního účtu neziskových institucí* [online]. 14.10.2022 [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat

TOŠNER, Jiří. *Dobrovolnictví jako nástroj pomoci i ochrana proti sociálnímu vyloučení pomáhajícího*. In *Dobrovolnictví – ochrana před sociálním vyloučením*, 15.–16. 5. 2006. Kroměříž: Klub UNESCO. Dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/documents/publikace/25/dobrovolnictvi-ochrana-pred-socialnim-vyloucenim-15-a-16-kvetna-2006.pdf>

TRUTNOVSKÁ, Romana. *Fungování dobrovolnictví v ČR: současné trendy a dobrovolnické programy*. *Fórum sociální práce* [online]. 2016, 2016(1), 1-8 [cit. 2022-12-20]. ISSN 2336-6664. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/96477>

Zpráva o činnosti 2022. Pečovatelská služba Praha 6 [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.psp6.cz/wp-content/uploads/Shrnut%C3%AD-za-rok-2022-komprimov%C3%A1no.pdf>

Přílohy

Příloha 1 Otázky pro vedení

- Jak jste se o projektu dozvěděli?
- Jaký byl první impuls, co Vás k tomu vedlo?
- Jak probíhalo zavádění, vyskytly se nějaké problémy?
- Limitovalo Vás v něčem zavedení nového projektu? (finančně, časově, kapacitně)
- Bylo by pro Vás ulehčení v oslovení jiné neziskové organizace, která by zprostředkovala fungování mezigeneračního bydlení v DPS?
- Využíváte dobrovolníky i jinak, jinde?
- Jaká byla očekávání? Naplnila se?
- Jaké má mezigenerační bydlení v DPS ohlasy? Prosím uveďte pozitivní i negativní.
- Jak byli dobrovolníci nápomocni v pandemii a pomoci uprchlíkům před válkou na Ukrajině?
- Myslíte si, že je budoucí fungování mezigeneračního bydlení v DPS závislé na politické vůli?

Příloha 2 Otázky dotazníků

- Využíváte pomoci studentů v DPS?
- Pokud jste v předchozí odpovědi zaškrtnuli políčko „ANO“, prosíme, napište nám jaké:
- Pokud jste v předchozí odpovědi zaškrtnuli políčko „NE“, prosíme, napište nám, z jakého důvodu jejich pomoc nevyužíváte:
- Jste spokojeni s projektem spolubydlení se studenty?
- Účastníte se aktivit pořádaných studenty?
- Pokud se aktivit účastníte, prosím, napište nám, jakých konkrétně:
- Jaké další aktivity byste uvítali? Budeme rádi za konkrétní návrhy.
- Účastnili byste se pravidelných procházek?
- Víte, jak můžete studenty v případě potřeby kontaktovat?
- Je něco, v čem by se měli studenti zlepšit? Chcete jim něco vzkázat?

Příloha 3 Otázky pro klienty pečovatelské služby

- Jaké byly vaše první dojmy, když jste se dozvěděl, že s Vámi bude v domě bydlet student?
- Využíváte od studentů individuální pomoc? Jakých aktivit se účastníte?
- Jaké vnímáte hlavní přínosy mezigeneračního bydlení?
- Ví vaše rodina o přítomnosti studentů v DPS? Jak na tuto informaci reagovali?
- Byli byste rádi, aby mezigenerační bydlení studentů v DPS pokračovalo?
- Máte pocit, že se studenti za dobu fungování něčemu přiučili?
- Pociťujete změnu atmosféry v domě?
- Pokud si vzpomenete, uveďte prosím, jak probíhalo setkávání se studenty v době pandemie? Jak moc vás pandemie omezovala?

- Mluvili jste se studenty o válce na Ukrajině a uprchlících příjíždějících do České republiky?

Příloha 4 Otázky pro dobrovolníky

- Nejprve bych poprosila o vaše krátké představení.
- Máte předchozí zkušenosti s dobrovolnictvím?
- Co Vás vedlo k rozhodnutí zapojit se do mezigeneračního bydlení?
- Bylo hlavním motivem dobrovolnictví či nabídka výhodného bydlení?
- Proč Vás zaujalo dobrovolnictví pro seniory?
- Jaký vidíte smysl v dobrovolnictví a samotném mezigeneračním bydlení?
- Jaká byla očekávání a jaké bylo jejich naplnění? (Očekávání X realita)
- Jaké byly problémy se zavedením a v počátcích bydlení v DPS?
- Představte prosím plnění dobrovolnických hodin na konkrétních příkladech aktivit pro seniory.
- Žádali senioři o vaši pomoc? Uveďte prosím příklady.
- Bylo pro Vás náročné splnit požadované dobrovolnické hodiny? (dostatečný zájem seniorů, náročnost společně se studiem)
- Jaký vidíte osobní přínos mezigeneračního bydlení pro Vás a jaký pro seniory?
- Vedlo mezigenerační bydlení k mezigeneračnímu porozumění? (životní styl a potřeby)
- Jak reagovalo vaše okolí, když se dozvědělo, kde bydlíte a co děláte?
- Chcete v mezigeneračním bydlení pokračovat?
- Mají získané zkušenosti využití do vašeho života?
- Popište nejhezčí a nejhorší zážitek spojený s mezigeneračním bydlením.
- Jak bylo vaše dobrovolnictví ovlivněno pandemií Covidu a válkou na Ukrajině?
- Napadá Vás, jak lépe rozšířit fungování mezigeneračního bydlení v širší povědomí?

Příloha 5 Výzva Městské části Praha 6

Nájem bytů v domech s pečovatelskou službou pro studenty vyšších odborných škol a vysokých škol

Městská část Praha 6 disponuje volnými bytovými jednotkami v domech s pečovatelskou službou, které má v úmyslu pronajmout studentovi vysoké nebo vyšší odborné školy v hlavním městě Praze na základě předložení projektu na aktivizaci obyvatel domu a jeho následné realizace.

Jedná se tyto byty:

- DPS Šlejnická – byt č. 106 1+0 s přísl. 29,71 m² (včetně balkónu 4,16 m²) na adrese Šlejnická 5/2593, Praha 6 – výše nájemného za m² 95 Kč, celkem včetně zálohy na služby cca 5.000 Kč/měsíc + záloha na elektřinu
- DPS Liboc – Samostatné obytné místnosti č. 404 a 405 v bytě 2+1 se společným zázemím (kuchyně, WC, koupelna, předsiň) – sdílené bydlení pro 2 studentky, 2 studenty nebo partnerskou dvojici na adrese U stanice 5/594, Praha 6, o velikosti 54 m² – výše nájemného za m² 70 Kč, celkem za jednu obytnou místnost, včetně společných prostor cca 3.300 Kč.

Žadatel o pronájem ve výše uvedených bytových jednotkách musí splňovat následující podmínky:

1. Studuje prezenční formu vysokoškolského studia v hlavním městě Praze nebo prezenční formu vyššího odborného studia v hlavním městě Praze (nejlépe zaměřené na sociální nebo zdravotní oblast)
2. Předloží žádost – projekt v rozsahu max. 2 normostran – specifikace projektu dále
3. Po vyhodnocení výzvy uzavře dobrovolnickou smlouvu v době trvání 1 roku (po dobu uzavření nájemní smlouvy)
4. Má čistý trestní rejstřík a není proti němu vedenou soudní řízení (prokazuje čestným prohlášením)
5. Po uzavření nájemní smlouvy předloží uzavřenou pojistku pro případ způsobení škody z běžného občanského života

Nájemní smlouva bude uzavřena na dobu určitou 1 rok (po dobu studia) s možností opakovaného prodloužení.

Specifikace projektu:

Projekt se zaměřuje na aktivizaci obyvatel domu a jejich sociální integraci prostřednictvím aktivit realizovaných v Domech s pečovatelskou službou, resp. v domech s byty zvláštního určení (volnočasové aktivity, asistence při práci s počítačem nebo chytrým telefonem, předčítání, hraní společenských her apod.), případně mimo něj (doprovázení při procházce, při cestě k lékaři, pomoc s nákupem apod.) ve prospěch jeho obyvatel. Každý student se zaváže splnit minimální počet hodin, které odvede v rámci dobrovolnické činnosti pro prospěch obyvatel bytů zvláštního určení. Rozsah aktivit musí být minimálně 20 hodin měsíčně v případě DPS Šlejnická, 10–15 hodin v případě DPS Liboc (v případě 1 studenta – 15 hodin, v případě 2 studentů – 10 hodin). Do těchto aktivit se také započítávají činnosti související s osobním a odborným rozvojem dobrovolníka (školení, supervize).

Žadatel předkládá žádost – projekt v rozsahu maximálně 2 normostran, které obsahují:

1. Informace o žadateli – jméno, příjmení, bydliště, občanství, datum narození, studovaná vysoká nebo vyšší odborná škola, studijní program a studijní obor, kontaktní údaje (e-mail, telefon) – může být rozvedeno v příloze ve formě životopisu, kontakt na osobu ze školy, která může podat reference o studentovi
2. Popis činností a aktivit, které může nabídnout obyvatelům bytů
3. Motivační dopis, ve kterém se student zaměří mimo jiné na to, z jakého důvodu ho nabídka oslovila, zda má zkušenost s pomocí seniorům a zdravotně postiženým, jakou absolvoval v rámci studia praxi (není podmínkou)
4. Nástin týdenního či měsíčního harmonogramu rozsahu aktivit (student podává pouze při podání žádosti)
5. Potvrzení o studiu

Před uzavřením nájemní a dobrovolnické smlouvy je vybraný uchazeč povinen předložit výpis z trestního rejstříku a potvrzení o studiu.

Městská část Praha 6:

- si vyhrazuje právo nevybrat žádného z uchazečů
- si vyhrazuje právo před uzavřením smlouvy změnit podmínky výzvy nebo výzvu zrušit
- nevrací podané žádosti ani nehradí náklady na jejich zpracování
- je oprávněna po uchazeči, jehož žádost byla vyhodnocena jako nevhodnější, požadovat předložení originálů souvisejících dokladů.

Žádost je nutné podat do 15.08.2021 na adresu:

Úřad městské části Praha 6 Čs. armády 23 160 52 Praha 6

k rukám vedoucí OSV Bc. Jitky Köcherové

Příloha 6 Výlet klientů s dobrovolníky PSP3

Zdroj: Facebook Pečovatelská služba Praha 3.

Příloha 7 Výlet klientů s dobrovolníky PSP3

Zdroj: Facebook Pečovatelská služba Praha 3.

Příloha 8 Vánoční pečení s dobrovolnicí Barborou a panem Syrovým

Zdroj: Facebook Pečovatelská služba Praha 3.

Příloha 9 Dobrovolník Van v Klubu seniorů DPS Krásova

Zdroj: SKALICKÁ, Andrea a Jan ŠILPOCH. Vzniklo mezi námi pouto. In: Můžeš: Čtení pro ty, kteří se nevzdávají [online]. 2020 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.muzes.cz/vzniklo-mezi-nami-pouto/>

Příloha 10 Klientky a dobrovolník Zdeněk v zimní zahradě DPS Šlejnická

Zdroj: Soukromý archiv informátorů.

Příloha 11 Hraní šipek v DPS Liboc

Zdroj: Soukromý archiv informátorů.